

Управління культури
Черкаської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад "Обласна універсальна
наукова бібліотека імені Тараса Шевченка"
Черкаської обласної ради

**Календар
пам'ятних дат Черкащини
на 2016 рік**

Довідково-бібліографічне видання "Календар пам'ятних дат Черкащини на ... рік" виходить щорічно починаючи від 1970 року.

На початку Календаря подається перелік дат, до найвагоміших з них (позначених астериском) вміщено біографічні та історичні довідки, короткі бібліографічні списки літератури.

Мета видання – допомогти бібліотекарям, краєзнавцям, освітянам, журналістам, студентам і учням у набутті та поширенні знань з історії рідного краю, популяризації імен діячів науки, літератури, мистецтва, пов'язаних з Черкащиною.

Укладачі:	Л. Т. Демченко, Л. Д. Дядик, В. К. Величко, Т. В. Долгушина
Редактор:	В. К. Величко
Відповідальна за випуск:	Л. П. Капкаєва
Комп'ютерний набір:	І. В. Таранець

*У майбутнє ми входимо,
оглядаючись на минуле
П. Валері*

Пам'ятні дати Черкащини у 2016 році

- 440 років із часу першої писемної згадки про м. Золотоноша (1576).
- 400 років з часу першої писемної згадки про м. Умань (1616).
- 390 років від дня народження Павла Халєбського (П. Алеппського; близько 1626 – 1669), архідиякона і мандрівника, залишені спогади якого є цінним джерелом інформації про життя черкащан середини XVIII ст.
- 375 років від дня народження Юрія Богдановича Хмельницького (1641 – 1685), гетьмана України, уродженця с. Суботів Чигиринського району.
- 370 років від дня народження Івана Ілліча Скоропадського (1646 – 1722), гетьмана Лівобережної України, уродженця м. Умань.
- 315 років від дня народження Симона Тодорського (1701 – 1754), вченого-лінгвіста, викладача Києво-Могилянської академії, уродженця м. Золотоноша.
- 300 років від дня народження Матвія Карповича Значко-Яворського (чернече ім'я – Мельхіседек. Ймовірно 1716 – 1809), ігумена Мотронинського Троїцького монастиря, ідеолога Коліївщини.*
- 255 років від дня народження Вільямса (Василя Івановича) Гесте (1761 – 1832), архітектора, який склав перший генеральний план забудови м. Черкаси (1814).
- 235 років від дня народження Василя Федоровича Тимківського (1781 – 1832), політичного діяча і письменника, уродженця хутора Тимківщини (тепер с. Богуславець) Золотоніського району.

- 225 років від дня народження Федора Степановича Симиренка (1791 – 1867), промисловця-цукрозаводчика, уродженця Платонового хутора, що був поблизу м. Городище.
- 190 років з часу повстання селян у с. Мошурів Тальнівського району (1826).
- 155 років від дня народження Василя Пилиповича Степаненка (1861 – імов. 1928), фольклориста, етнографа, бібліографа, колишнього завідувача журналу "Киевская Старина", уродженця с. Полствин Канівського району.
- 90 років Канівському народному аматорському музично-драматичному театру (1926).
- 75 років Кам'янській дитячій музичній школі (1941).

СІЧЕНЬ

- 1 – 70 років від дня народження Миколи Семеновича Васильченка (1946), керівника СТОВ "Агрофірма "Маяк", с. Піщане Золотоніського району. Герой України, заслужений працівник сільського господарства України, вчений, почесний член УААН.*
- 1 – 65 років від дня народження Михайла Васильовича Ілляшенка (1951), режисера, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця с. Чехівка Чорнобаївського району.
- 2 – 195 років від дня народження Платона Федоровича Симиренка (1821 – 1863), підприємця, мецената, засновника цукрових заводів на Черкащині, уродженця м. Сміла.
- 6 – 170 років з часу написання Т.Г. Шевченком "Заповіту" (1846).
- 6 – 85 років від дня народження Майї Флорівни Фролової (1931 – 2013), письменниці, колишньої жительки м. Черкаси.

- 9 – 80 років від дня народження Вадима Івановича Пепи (1936), письменника, лауреата літературно-мистецької премії ім. І.С. Нечуя-Левицького, уродженця смт Драбів.
- 13 – 90 років від дня народження Миколи Михайловича Артеменка (1926 – 1991), заслуженого агронома України, колишнього директора Мліївського інституту помології ім. Л.П. Симиренка, уродженця м. Городище.
- 13 – 80 років від дня народження Василя Івановича Захарченка (1936), письменника, лауреата Національної премії ім. Тараса Шевченка, жителя м. Черкаси.*
- 14 – 150 років від дня народження Костянтина Івановича Арабажина (1866 – 1929), літературознавця, письменника, уродженця м. Канів.
- 15 – 145 років від дня народження Агатангела Юхимовича Кримського (1871 – 1942), вченого-філолога, етнографа, фольклориста, який жив і працював у м. Звенигородка.
- 16 – 85 років від дня народження Івана Семеновича Дробного (1931), письменника, жителя м. Золотоноша.
- 20 – 125 років від дня народження Михайла Сауловича Ельмана (1891 – 1967), скрипаля, уродженця м. Тальне.
- 21 – 215 років від дня народження Григорія Гнатовича Лапченка (1801 – 1876), художника, уродженця с. Валява Городищенського району.
- 21 – 80 років від дня народження Василя Панасовича Берези (1936 – 2013), заслуженого працівника культури України, колишнього директора бібліотеки-музею ім. А. Гайдара у м. Канів.

- 22 – 100 років від дня народження Данила Георгійовича Нарбута (1916 – 1998), народного художника України, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка, колишнього жителя м. Черкаси.*
- 27 – 125 років від дня народження Павла Григоровича Тичини (1891 – 1967), поета, який неодноразово бував на Черкащині. Ім'я Павла Тичини носить Уманський державний педагогічний університет.*
- 27 – 105 років від дня народження Івана Макаровича Гончара (1911 – 1993), скульптора, народного художника України, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця с. Лип'янка Шполянського району.
- 29 – 65 років від дня народження Тетяни Павлівни Надирової-Захарової (1951), баскетболістки, заслуженого майстра спорту СРСР, дворазової олімпійської чемпіонки, уродженки м. Хрестинівка.
- 30 – 150 років від дня народження Юрія Михайловича Міхновського (1866 – 1937), церковного діяча, колишнього настоятеля київського Софійського собору, уродженця с. Піщане Золотоніського району.

ЛЮТИЙ

- 4 – 90 років від дня народження Галини Никифорівни Кальченко (1926 – 1975), скульптора, народного художника України, автора багатьох пам'ятників на Черкащині.
- 5 – 75 років від дня народження Людмили Іванівни Талах (1941), заслуженої артистки України, актриси Черкаського академічного обласного музично-драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка.
- 10 – 145 років від дня народження Іполита Івановича Корабльова (1871 – 1951), вченого-бджоляра, який у 1907 – 1951 рр. жив і працював у м. Умань.

- 16 – 75 років від дня народження Володимира Омеляновича Єщенка (1941), вченого, доктора сільськогосподарських наук, професора Уманського національного університету садівництва.
- 17 – 90 років від дня народження Марії Михайлівни Загородської (1926 – 2009), лікаря-рентгенолога, уродженки с. Яворівка Драбівського району.
- 19 – 95 років від дня народження Євгена Анатолійовича Карпова (1921 – 1990), вченого в галузі космічної медицини, уродженця с. Козацьке Звенигородського району.
- 25 – 145 років від дня народження Лесі Українки (Лариса Петрівна Косач-Квітка. 1871 – 1913), яка неодноразово бувала на Черкащині.
- 25 – 80 років від дня народження Анатолія Семеновича Фуженка (1936 – 1999), скульптора, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця с. Сокирна Черкаського району.
- 26 – 80 років від дня народження Василя Панасовича Матющенка (1936), співака, заслуженого працівника культури України, жителя м. Городище.
- 28 – 190 років від дня народження Памфила Даниловича Юркевича (1826 – 1874), філософа, педагога, уродженця с. Ліпляве Канівського району.

БЕРЕЗЕНЬ

- 1 – 170 років від дня народження Василя Васильовича Докучаєва (1846 – 1903), вченого-агронома, ґрунтознавця, який досліджував ґрунти і рослинність Черкащини.
- 7 – 160 років від дня народження Порфирія Денисовича Мартиновича (1856 – 1933), художника, етнографа, який протягом 1874 – 1883 рр. бував у с. Вереміївка Чорнобаївського району і створив полотна з життя селян Вереміївки.

- 9 – 202 роки від дня народження Тараса Григоровича Шевченка (1814 – 1861), українського поета, художника, мислителя, уродженця с. Моринці Звенигородського району.
- 10 – 155 років від дня смерті Т.Г. Шевченка (10.03.1861).
- 12 – 135 років від дня народження Валентина Максимовича Трутенка (1881 – 1953), військового діяча, генерал-хорунжого Армії УНР, уродженця м. Звенигородка.
- 14 – 125 років від дня народження Амвросія Максиміліановича Бучми (1891 – 1957), актора, режисера, який в 1921 році працював у м. Черкаси.
- 16 – 65 років від дня народження Миколи Матвійовича Теліженка (1951), заслуженого художника України, жителя м. Черкаси.
- 17 – 125 років від дня народження Матвія Генріховича Манізера (1891 – 1966), скульптора, заслуженого діяча мистецтва України, народного художника СРСР, автора пам'ятника Т.Г. Шевченку у м. Канів.
- 18 – 120 років від дня народження Надії Віталіївни Суровцової (1896 – 1985), громадського діяча, письменниці, колишньої жительки м. Умань. Померла і похована в м. Умань.
- 18 – 115 років від дня народження Василя Григоровича Безпалого (1901 – 1983), письменника, колишнього жителя с. Мельники Чернобаївського району.
- 24 – 110 років від дня народження Георгія Павловича Чернишенка (1906 – 1937), художника, заслуженого майстра народної творчості України, уродженця м. Чигирин.
- 25 – 95 років від дня народження Ганни Григорівни Шарай (1921), майстрині декоративної кераміки, уродженки м. Канів.

- 27 – 110 років від дня народження Івана Степановича Усенка (1906 – 1987), вченого-геолога, заслуженого діяча наук УРСР, уродженця с. Келеберда Канівського району.
- 29 – 110 років від дня народження Макара Корнійовича Мухи (1906 – 1990), заслуженого майстра народної творчості України, уродженця с. Михайлівка Кам'янського району.
- 29 – 75 років від дня народження Анатолія Івановича Фесуна (1941 – 2003), заслуженого лікаря України, колишнього головного лікаря Черкаської обласної лікарні.*
- 31 – 125 років від дня народження Бориса Васильовича Романицького (1891 – 1988), актора, режисера, театрального діяча, народного артиста СРСР, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, уродженця смт Чорнобай.
- 31 – 70 років від дня народження Олексія Потаповича Логвиненка (1946), літературознавця, перекладача, уродженця с. Товмач Шполянського району.

КВІТЕНЬ

- 55 років Кременчуцькому водоймищу (1961).
- 4 – 180 років від дня народження Василя Степановича Гнилосирова (1836 – 1900), громадського діяча, педагога і письменника, який у 1873 – 1900 рр. жив у Каневі, піклувався про впорядкування могили Т.Г. Шевченка, заснував перший музей поета "Тарасова світлиця".
- 16 – 105 років від дня народження Феодосія Михайловича Федченка (1911 – 2002), вченого, винахідника найточнішого маятникового годинника, уродженця с. Боровиця Чигиринського району.
- 20 – 125 років від дня народження Юрія Йосиповича Тютюнника (1891 – 1930), генерал-хорунжого Армії УНР, уродженця с. Будище Звенигородського району.*

- 21 – 190 років з часу прийняття першого плану забудови м. Черкаси (1826). Архітектор Вільямс Гесте.
- 28 – 140 років від дня народження Георгія Федоровича Проскури (1876 – 1958), вченого в галузі аерогідродинаміки і гідромашинобудування, уродженця м. Сміла.
- 28 – 75 років від дня народження Валерія Левковича Маснюка (1941), мовознавця, журналіста, автора книги "Вузлики на пам'ять", жителя м. Черкаси.
- 29 – 120 років від дня народження Івана Федосійовича Гаркуші (1896 – 1970), вченого-ґрунтознавця, уродженця м. Городище.

ТРАВЕНЬ

- 25 років з часу створення черкаського камерного хору духовної музики "Канон" (1991).
- 1 – 90 років від дня народження Івана Федоровича Вовчановського (1926), вченого-матеріалознавця, доктора технічних наук, уродженця с. Кедина Гора Золотоніського району.
- 1 – 80 років від дня народження Анатолія Олексійовича Савченка (1936 – 2014), поета, прозаїка, художника, уродженця м. Звенигородка.*
- 6 – 55 років з часу відкриття Черкаського річкового порту (1961).
- 7 – 80 років від дня народження Світлани Андріївни Китової (1936), етнографа, першого українського доктора культурології, жительки м. Черкаси.
- 9 – 90 років від дня народження Віри Микитівни Багацької (1926 – 1995), оперної співачки, заслуженої артистки України, уродженки с. Дирдин Городищенського району.

- 9 – 80 років від дня народження Юрія Герасимовича Ілленка (1936 – 2010), кінорежисера, народного артиста України, уродженця м. Черкаси.
- 9 – 80 років від дня народження Леоніда Анатолійовича Рябіщука (1936 – 1992), заслуженого журналіста України, колишнього голови Черкаської ОДТРК, уродженця с. Чорна Кам'янка Маньківського району.
- 10 – 105 років від дня народження Якова Івановича Несвітського (1911 – 1974), вченого в галузі автомобільного транспорту, уродженця с. Потапці Канівського району.
- 12 – 95 років від дня народження Алли Григорівни Бондар (1921 – 1981), вченого в галузі кібернетики хіміко-технологічних процесів, колишнього міністра вищої освіти УРСР, уродженки смт. Цибулів Монастирищенського району.
- 12 – 80 років від дня народження Михайла Макаровича Карпенка (1936 – 1999), заслуженого журналіста України, колишнього головного редактора обласної газети "Село і люди".
- 16 – 80 років від дня народження Івана Івановича Кукурудзи (1936), доктора економічних наук, професора ЧНУ ім. Богдана Хмельницького.
- 20 – 70 років від дня народження Миколи Петровича Ковальчука (1946), заслуженого працівника культури України, директора Городищенського районного Палацу культури ім. С.С. Гулака-Артемовського.
- 20 – 55 років із часу встановлення Національної премії України імені Тараса Шевченка (1961).
- 22 – 155 років з Дня перепоховання Т.Г. Шевченка на Чернечій горі поблизу Канева (1861).*

- 26 – 75 років від дня народження Віктора Миколайовича Сироватського (1941 – 2008), письменника, заслуженого працівника культури України, колишнього жителя м. Черкаси.*
- 28 – 95 років від дня народження Миколи Павловича Якубенка (1921 – 1998), письменника і перекладача, уродженця с. Халаїдове Монастирищенського району.

ЧЕРВЕНЬ

- 7 – 80 років першому в Україні сільському стадіону в с. Чапаєвка Золотоніського району (1936).
- 10 – 105 років від дня народження Петра Юхимовича Вєсклярова (1911 – 1994), заслуженого артиста України, уродженця м. Тальне.
- 10 – 65 років від дня народження Василя Миколайовича Шкляра (1951), письменника, лауреата Народної премії ім. Т.Г. Шевченка, уродженця с. Ганжалівка Лисянського району.
- 11 – 195 років від дня народження Варфоломія Григоровича Шевченка (1821 – 1892), мемуариста, родича Тараса Шевченка, автора "Споминок про Тараса Григоровича Шевченка", уродженця с. Шевченкове Звенигородського району.
- 12 – 65 років від дня народження Сергія Олександровича Іщенка (1951), вченого в галузі аеродинаміки, професора Національного авіаційного університету, уродженця с. Валява Городищенського району.
- 13 – 95 років від дня народження Йосипа Євсейовича Баренбаума (1921 – 2006), вченого-краєзнавця, доктора філологічних наук, уродженця м. Канів.
- 14 – 125 років від дня народження Тита Трохимовича Демиденка (1891 – 1959), вченого-агронома, уродженця с. Трушівці Чигиринського району.

- 14 – 55 років з часу відкриття Черкаського музичного училища ім. С.С. Гулака-Артемовського (1961).
- 15 – 155 років від дня народження Онопрія Омеляновича Василенка (псевдонім Охрім Варнак, 1861 – 1921), поета і прозаїка, уродженця с. Коврай Золотоніського району.
- 15 – 115 років від дня народження Никифора Михайловича Бойкині (1901 – 1998), оперного співака, народного артиста Росії, уродженця с. Товмач Шполянського району.
- 22 – 125 років від дня народження Олександра Олександровича Гродзинського (1891 – 1973), оперного співака, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця с. Скотареве Шполянського району.
- 26 – 110 років від дня народження Івана Даниловича Черняхівського (1906 – 1945), військового діяча, генерала, двічі Героя Радянського Союзу, уродженця с. Оксанина Уманського району.
- 30 – 190 років від дня народження Андрія Гавриловича Лебединцева (1826 – 1903), церковного діяча, уродженця с. Зелена Діброва Городищенського району.
- 30 – 150 років від дня народження Тихона Івановича Осадчого (1866 – 1945), економіста, громадсько-політичного діяча, уродженця с. Будище Звенигородського району.*

ЛИПЕНЬ

- 6 – 115 років від дня народження Артема Борисовича Харченка (1901 – 1937), оперного співака, уродженця с. Вербівка Кам'янського району.
- 9 – 70 років від дня народження Віктора Андрійовича Афоніна (1946), заслуженого художника України, жителя м. Черкаси.

- 17 – 60 років від дня народження Михайла Дмитровича Сироти (1956 – 2008), політика, державного діяча, голови Конституційної комісії (1996 р.), уродженця м. Черкаси.
- 18 – 100 років від дня народження Ольги Петрівни Діденко (1916 – 2010), археолога, краєзнавця, фольклориста, колишнього наукового працівника Уманського краєзнавчого музею, уродженки м. Умань.*
- 22 – 90 років від дня народження Миколи Васильовича Нестеренка (1926 – 2004), графіка, колишнього жителя м. Черкаси.
- 28 – 70 років від дня народження Михайла Федотовича Слабошпицького (1946), письменника, літературознавця, уродженця с. Мар'янівка Шполянського району.

СЕРПЕНЬ

- 2 – 90 років від дня народження Марії Романівни Козел-Чорної (1926 – 2011), вишивальниці, заслуженого майстра народної творчості, уродженки с. Веселий Кут Шполянського району.
- 4 – 22 – 75 років з часу героїчної оборони Черкаського плацдарму (1941).
- 4 – 155 років від дня народження Трохима Аврамовича Зіньківського (1861 – 1891), вченого, письменника, літературознавця, громадського діяча, який жив у Смілі, Шполі та Черкасах.
- 4 – 115 років від дня народження Івана Омеляновича Поваженка (1901 – 1991), доктора ветеринарних наук, заслуженого діяча науки УРСР, уродженця с. Боярка Лисянського району.
- 10 – 200 років від дня народження Лаврентія Івановича Похилевича (1816 – 1893), краєзнавця, автора книги "Сказания о населённых местностях Киевской губернии". Праця містить відомості про населені пункти Правобережної Черкащини.*

- 10 – 80 років від дня народження Миколи Петровича Коломійця (1936, за паспортом – 1942 – 2009), балетмейстера, народного артиста України, уродженця смт Драбів.
- 18 – 75 років від дня народження Валерія Івановича Волкова (1941), композитора, заслуженого працівника культури України, почесного громадянина м. Кам'янка.
- 19 – 115 років від дня народження Марії Олександрівни Галич (1901 – 1974), прозаїка, уродженки с. Суха Калигірка Катеринопільського району.
- 29 – 165 років від дня народження Андрія Івановича Желябова (1851 – 1881), революціонера-народника, який у 1871 – 1873 рр. жив у м. Городище, працював учителем у Мліївській заводській школі.

ВЕРЕСЕНЬ

- 220 років із часу створення парку "Софіївка" в м. Умань (1796).
- 3 – 125 років від дня народження Павла Петровича Филиповича (псевдонім П. Зорев. 1891 – 1937), поета і літературознавця, уродженця с. Кайтанівка Катеринопільського району.*
- 3 – 70 років від дня народження Тетяни Олександрівни Шадріної (1946), заслуженого журналіста України, генерального директора Черкаської телерадіокомпанії "Ільдана".
- 4 – 50 років музею С.С. Гулака-Артемівського у м. Городище (1966).*
- 6 – 85 років від дня народження Якова Михайловича Брюховецького (1931 – 2006), заслуженого майстра народної творчості України, колишнього жителя с. Головкивка Чигиринського району.

- 9 – 25 років з часу виходу в ефір першої на Черкащині приватної телерадіокомпанії "Вікка" (1991).
- 9 – 70 років від дня народження Анатолія Юзефовича Чабана (1946), громадсько-політичного діяча, доктора історичних наук, академіка, члена правління Черкаської обласної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців.*
- 12 – 90 років від дня народження Якова Івановича Івашкевича (1926 – 2014), поета, журналіста, уродженця с. Пальчик Катеринопільського району.
- 14 – 95 років від дня народження Івана Івановича Лисенка (1921 – 1997), художника, заслуженого майстра народної творчості України, колишнього жителя с. Золотоношка Драбівського району.
- 20 – 80 років від дня народження Миколи Даниловича Шапошника (1936 – 2009), письменника, гумориста, заслуженого працівника культури України, уродженця с. Леськи Черкаського району.
- 24 – 160 років від дня народження Людвика Севериновича Варинського (1856 – 1889), польського революціонера, публіциста, уродженця с. Мартинівка Канівського району.
- 24 – 120 років від дня народження Івана Наумовича Дубового (1896 – 1938), військового діяча, уродженця с. Чмирівка Чигиринського району.
- 24 – 90 років від дня народження Олександра Петровича Коломійця (1926 –), вченого-агронома, доктора сільськогосподарських наук, уродженця с-ща Верхнячка Христинівського району.
- 26 – 115 років від дня народження Семена Дмитровича Скляренка (1901 – 1962), прозаїка, перекладача, уродженця с. Прохорівка Канівського району.

- 28 –95 років від дня народження Василя Федоровича Лисенка (1921 – 1993), прозаїка, драматурга, кандидата філологічних наук, уродженця с. Залізничка Катеринопільського району.
- 29 – 150 років від дня народження Михайла Сергійовича Грушевського (1866 – 1934), голови Центральної Ради Української Народної Республіки (1917 – 1918), історика, який досліджував Черкащину.*

ЖОВТЕНЬ

- 140 років ПАТ НПП "Смілянський електромеханічний завод" (1876).
- 1 – 125 років Городищенському державному аграрному коледжу Уманського національного університету садівництва (1891).
- 8 – 145 років від дня народження Івана Максимовича Піддубного (1871 – 1949), професійного борця, заслуженого майстра спорту, уродженця с. Красенівка Чернобаївського району.
- 8 – 100 років від дня народження Олекси Васильовича Булавицького (1916 – 2001), живописця, уродженця м. Умань.
- 12 – 75 років від дня народження Миколи Панасовича Воробйова (1941), поета і художника, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, уродженця с. Мельниківка Смілянського району.
- 13 – 55 років Черкаському планетарію (1961).
- 14 – 90 років від дня народження Івана Олександровича Холоменюка (1926 – 2008), живописця, заслуженого діяча мистецтв України, народного художника України, уродженця с. Мизинівка Звенигородського району.

- 14 – 70 років від дня народження Івана Пилиповича Клименка (1946 – 2010), народного артиста України, колишнього актора Черкаського академічного обласного музично-драматичного театру ім. Т. Шевченка.
- 15 – 95 років від дня народження Дмитра Омеляновича Луценка (1921 – 1989), поета-пісняря, ім'я якого пов'язане з Черкащиною.
- 18 – 140 років від дня народження Сергія Олександровича Єфремова (1876 – 1939), літературознавця, громадсько-політичного діяча, уродженця с. Пальчик Катеринопільського району.
- 18 – 90 років від дня народження Федора Петровича Людного (1926), краєзнавця, журналіста, почесного громадянина м. Кам'янка.*
- 18 – 75 років від дня народження Василя Тимофійовича Маляренка (1941), заслуженого юриста України, академіка УАН, уродженця с. Вікторівка Маньківського району.
- 20 – 130 років від дня народження Якова Михайловича Водяного (1886 – 1940), військового і політичного діяча, отамана повстанського загону в Холодному Яру в 1921 році.
- 20 – 85 років від дня народження Леоніда Андрійовича Завальнюка (1931 – 2010), письменника, сценариста, художника, уродженця м. Умань.
- 21 – 160 років від дня народження Якова Степановича Калішевського (1856 – 1923), хорового диригента, уродженця м. Чигирин.
- 21 – 90 років від дня народження Володимира Логвиновича Рвачова (1926 – 2005), математика, уродженця м. Чигирин.
- 27 – 110 років від дня народження Миколи Степановича Загорського (1906 – 1960), вченого, фахівця у галузі металургії, уродженця с. Пединівка Звенигородського району.

ЛИСТОПАД

- 80 років Центру дитячої та юнацької творчості м. Черкаси (1936).
- 1 – 245 років від дня народження Дмитра Петровича Неверовського (1771 – 1813), військового діяча, героя Вітчизняної війни 1812 року, уродженця с. Прохорівка Канівського району.
- 1 – 60 років від дня народження Любові Володимирівни Скобель (1956), заслуженої артистки України, актриси Черкаського академічного обласного музично-драматичного театру ім. Т. Шевченка.
- 4 – 215 років від дня народження Северина Гощинського (1801 – 1876), польського письменника, який жив і навчався в м. Умань, автора поеми "Канівський замок".
- 7 – 115 років від дня народження Дмитра Філімоновича Красицького (1901 – 1989), письменника-шевченкознавця, уродженця с. Зелена Діброва Городищенського району.
- 10 – 225 років з часу надання Черкасам Магдебурзького права (1791).
- 10 – 80 років від дня народження Андрія Петровича Гончара (1936), народного артиста України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, уродженця с. Деньги Золотоніського району.
- 11 – 70 років від дня народження Івана Григоровича Козленка (1946), заслуженого працівника культури України, колишнього начальника управління культури Черкаської обласної державної адміністрації.
- 12 – 65 років від дня народження Володимира Георгійовича Кап-луненка (1951), вченого в галузі нанотехнологій, уродженця м. Сміла.

- 20 – 130 років від дня народження Марії Гаврилівни Ростовської-Ковалевської (1886 – 1974), оперної співачки, уродженки с. Пастирське Смілянського району.
- 21 – 90 років від дня народження Петра Дмитровича Козіна (1926 – 2013), заслуженого художника України, колишнього жителя м. Черкаси.
- 25 – 245 років від дня народження Миколи Миколайовича Раєвського (1771 – 1829), героя війни 1812 року, власника с. Сунки Смілянського району.
- 26 – 100 років від дня народження Миколи Щербака (Мишалов Микола Іванович, 1916 – 2010), поета, літературознавця, уродженця с. Топильна Шполянського району.*

ГРУДЕНЬ

- 425 років з початку першого великого національно-визвольного повстання проти польського панування в Україні під керівництвом Криштофа Косинського (1591 – 1593). К. Косинський загинув у травні 1593 р. під час облоги Черкаського замку.
- 1 – 140 років від дня народження Клари Ісааківни Брун (1876 – 1959), співачки, уродженки м. Сміла.
- 1 – 60 років від дня народження Пилипа Сергійовича Юрика (1956), поета-гумориста, фольклориста, перекладача, лауреата літературних премій, уродженця с. Баландине Кам'янського району.
- 2 – 130 років від дня народження Андрія Олександровича Загородського (1886 – 1948), філолога і педагога, уродженця с. Зеленьків Тальнівського району.
- 8 – 75 років від дня народження Людмили Василівни Паниченко (1941), поетеси, уродженки м. Чигирин.

- 9 – 65 років від дня народження Валерія Павловича Калини (1951), заслуженого лікаря України, колишнього завідуючого хірургічним відділенням Золотоніської ЦРЛ.
- 12 – 95 років від дня народження Андрія Пахомовича Могили (1921 – 1991), перекладача і мовознавця, кандидата філологічних наук, уродженця с. Чичиркозівка Звенигородського району.
- 12 – 55 років від дня народження Лідії Іванівни Зайнчківської (1961), бандуристки, народної артистки України, жительки м. Черкаси.
- 13 – 75 років від дня народження Андрія Ілліча Поліщука (1941), письменника, жителя м. Тальне.
- 13 – 70 років учасникам співочого дуету "А ми удвох..." братам Андрію Григоровичу Томіленку, жителю м. Городище та Василеві Григоровичу Томіленку, жителю м. Корсунь-Шевченківський.
- 17 – 100 років від дня народження Галини Євгенівни Буркацької (1916 – 2006), двічі Героя Соціалістичної Праці, яка у 1949 – 1967 рр. очолювала колгосп "Радянська Україна" в с. Геронимівка Черкаського району.*
- 21 – 155 років від дня народження Євгена Харлампійовича Чикаленка (1861 – 1929), громадського діяча, публіциста, видавця, мецената, який тривалий час мешкав у с. Кононівка Драбівського району.
- 21 – 140 років залізничній станції ім. Т.Г. Шевченка (1876), м. Сміла.
- 23 – 100 років від дня народження Олександра Васильовича Тканка (1916 – 2006), Героя Радянського Союзу, ректора Черкаського педагогічного інституту у 1953 – 1979 рр.*
- 23 – 90 років від дня народження Миколи Григоровича Іщенка (1926), письменника, уродженця с. Лузанівка Кам'янського району.

- 25 – 90 років від дня народження Володимира Тарасовича Толока (1926 – 2012), вченого-фізика, заслуженого діяча науки і техніки України, члена-кореспондента НАН України, уродженця м. Умань.
- 27 – 85 років від дня народження Альберта Степановича Недосеко (1931), художника, жителя м. Черкаси.
- 29 – 125 років від дня народження Володимира Левковича Симиценка (1891 – 1938), вченого-садівника, сина і учня Л.П. Симиценка, уродженця с. Мліїв Городищенського району.

**300 років від дня народження
церковного діяча, архімандрита
Мельхіседека Значка-Яворського
(близько 1716 – 14.06.1809)**

*" – Моліться, братія, моліться! –
Так благочинний начина, –
Кругом святого Чигрина
Сторожа стане з того світу,
Не дасть святого розпинать.
А ви Україну ховайте:
Не дайте матері, не дайте
В руках у ката пропадать!"*

Т. Г. Шевченко "Гайдамаки"

Шевченко, Т. Г. Свято в Чигирині // Шевченко Т. Г. Гайдамаки : поема. – Київ, 2007. – С. 72 – 73.

Близько 300 років від дня народження виповнюється одному з видатних українських православних церковних діячів XVIII століття – ігумену Мотронинського монастиря Мельхіседеку Значко-Яворському. В історії Мельхіседек знаний як захисник українців і православія, діяв у часи кривавої Коліївщини. Ніс ідею ненасильства, любові, всепрощення і доброти; випробував на той час усі можливі дипломатичні форми боротьби за свій народ, за його свободу. І, можливо, саме в цьому подвиг його життя, адже діяльність його приносила свої плоди, інакше чому б так довго і світло пам'ятали і в рідному краї, і на Черкащині цього аскета-монаха, подвижника Бога.

Мельхіседек – ім'я біблійне. Так звався цар Саліму, в дослівному перекладі це означає "цар правди, цар справедливості". Ім'я, яке при пострізі в ченці взяв собі козачий син, виявилось пророчим – привернув він серця народні, що зверталися до нього в останній надії як до "царя справедливості" всіх православних.

Матвій (а саме таке ім'я дали немовляті при народженні) був первітком у багатодітній родині сотенного отамана, а згодом сотника першої Лубенської сотні Карпа Ілліча Значка. У 1766 році Карпо Ілліч здобув офіційне свідоцтво про походження свого роду від шляхтича Олександра Яворського. З цього часу за всіма його дітьми та їхніми нащадками назавжди закріпилося подвійне прізвище Значків-Яворських. Рік народження Матвія не встановлений. Частіше в історіографії називають 1716 р., за іншими даними 1720 р. Початкову освіту здобув удома, до 1738 року закінчив повний курс Києво-Могилянської академії.

Міцної статури та козацького гарту юнак, на відміну від більшості своїх братів, які обрали військову кар'єру, прийняв чернечий постриг. Виходець з Лівобережної України, з Лубен, обрав притулком для себе правобережну чернечу обитель – Мотронинський монастир. Відтепер на авансцені історії замість Матвія Карповича Значко-Яворського з'явився Мельхіседек Значко-Яворський. Його службова кар'єра склалася напрочуд вдало: менш ніж за десять років він пройшов шлях від трапезного до ігумена (1753 р.).

В перші роки ігуменства Мельхіседек був зайнятий більше монастирськими справами, щоб підняти монастир із занепаду і забезпечити йому належні права. Також займався приєднанням парафій до православної Переяславської єпархії, сприяв захисту релігійних прав віруючих. Тож у 1721 році переяславський єпископ Гервасій Лінцевський призначає Мельхіседека зверхником усіх православних монастирів і парафій на Правобережній Україні, а Мотронинський монастир стає найвизначнішим.

Становище в Україні в ті часи було страшним. Після остаточного відокремлення від Польщі Лівобережної України польський уряд сміливо і зухвало діяв проти православ'я в Правобережній Україні: у духовенства відбиралося церковне майно, кожен католик міг мучити священика-схизмата (так називала православних католицька церква), як йому заманеться. Мельхіседек розгорнув активну антиуніатську діяльність, в результаті якої священики ста п'ятдесяті греко-католицьких парафій Правобережжя оголосили про свій перехід у православ'я.

Мотронинському ігумену підпорядковувалися всі православні церкви та монастирі краю (на кінець 1765 р. на Правобережжі їх налічувалося вісімдесят). Мельхіседек отримав право освячувати новопоруджені храми (протягом 1763 – 1764 рр. благочинним було висвячено десять новозбудованих церков), рукопокладати священиків тощо, а головне – обстоювати інтереси православної церкви перед місцевою владою. Поступово духовенство й народ звикли бачити в ньому єдиного свого духовного радника та керівника.

Надзвичайна енергійність Мельхіседека в обороні православ'я насторожила поляків, які не забарилися звинуватити його у зв'язках з гайдамаками й запорізькими козаками, які справді інколи зупинялися у монастирях на короткочасний відпочинок під виглядом ченців. Статути монастирів не передбачали перевірки на благонадійність кожного, хто виявляв бажання відійти від світського життя і стукав у їхні двері. У червні 1766 року уніати вдалися до військового приборкання непокірного українського населення. Священиків, які відмовлялися визнавати унію, силою відправляли до Корсуня і після жорстокого катування ув'язнювали до митрополичої в'язниці в Радомишлі. 23 липня 1766 року на переправі

через Дніпро біля селища Сокирна уніатами було заарештовано й Мельхіседека. На початку серпня його, закутого в кайдани, ув'язнили, але розголос про арешт швидко рознісся по Україні та за її межами. Завдяки зусиллям друзів та рідних, під тиском російської дипломатії польський король Станіслав-Август був змушений віддати наказ про звільнення Мельхіседека.

Як відомо, Мотронинський монастир згодом стане центром Коліївщини. Готуючись до повстання, запорожець Максим Залізняк ще за рік до його початку прибув туди із 18-ма своїми спільниками. А щоб позбутися підозри, вони записалися в послушники, які готуються стати ченцями. Тут діяв своєрідний штаб підготовки повстання. Не випадково місцем збору сил повстанців став Холодний Яр, розташований за два кілометри від чернечих келій, в якому формувався загін коліїв. Польський уряд звинуватив ненависного їм Мельхіседека в організації збройного виступу українського населення, хоч і не зміг цього довести. Проведений над ним суд зняв ці підозри, адже під час повстання Мельхіседек навіть не перебував на Правобережжі.

Міф, який дещо пізніше утворився в історіографії навколо імені Значка-Яворського, ґрунтувався на польській мемуаристиці, використаній згодом польськими ж істориками. Прикметно, що ця версія дістала поширення і в дослідженнях деяких українських та російських вчених. Зокрема, її повністю поділяв М.С. Грушевський. Проте наявні документальні джерела не дають змоги ні довести, ні заперечити її. Більшість дослідників вважає неприпустимою думку, щоб чернець-гуманіст, який жив ідеалами правди і справедливості, всупереч своїм ідейно-моральним настановам міг уводити людей в оману і благословляти різню. Мельхіседек був прибічником мирного врегулювання проблеми православного віросповідання у межах Польської держави. Його листи, датовані періодом Коліївщини й адресовані православним віруючим на Правобережжі, сповнені закликів терпіти й чекати покращення життя. Враховуючи ту роль, яку відігравав релігійний чинник у національно-визвольних змаганнях українського народу протягом XVII – XVIII ст., слід визнати Мельхіседека Значка-Яворського лише ідейним натхненником Коліївщини, бунтарський дух якого на певному етапі антиуніатської боротьби в Правобережній Україні перестав задовольняти не тільки польський, а й російський уряд. Саме цим пояснюється те, що у розпалі репресій проти керівників повстання його спіткала не страта, а лише заслання в Переяславський Михайлівський монастир без права будь-коли з'явитися в правобережних єпархіяльних володіннях.

У 1771 році Мельхіседека було призначено ігуменом Київського Видубицького монастиря та одночасно киево-софійським кафедральним намісником. Потім, уже перебуваючи настоятелем Лубенського монастиря, отримує звання

архімандрита. З 1781 року Мельхіседек Значко-Яворський – настоятель Глухівського Петропавлівського монастиря, в якому й провів останні роки свого життя. Його сучасники свідчать, що Мельхіседек особливо болісно пережив знищення царськими військовими Запорізької Січі. Його розпач був такий великий і невимовний, що він спалив рукописи своїх творів і тяжко захворів. Помер 14 червня 1809 року, похований у Глухівському Петропавлівському монастирі. Та добра пам'ять про Мельхіседека Значко-Яворського живе в народі й досі. Завдяки таким людям, як ігумен Мельхіседек, український народ вистояв у своїй мові та вірі при страшних заморозках католицизму. Такі люди безперечно заслуговують нашої пошани.

Буремним та нелегким виявився життєвий шлях одного з керівників могутнього руху "на користь православ'я, проти унії". Значення його в історії українського народу зумовлюється тим, що він "встановив добрий порядок у духовенстві і народові та вселяв в них бодрість і мужність до терплячого перенесення гоніння за ісповідання православної віри".

ЛІТЕРАТУРА:

Матях, В. Мелхиседек Значко-Яворський / В. Матях // Історія України в особах : Козаччина. – Київ, 2013. – С. 243 – 250.

Слабошпицький, М. "Цар справедливості" / Михайло Слабошпицький // Слабошпицький М. З голосу нашої Клію : на скрижалях української історії. – Київ, 2013. – С. 210 – 212.

Лебединцев, Ф. Архімандрит Мельхіседек Значко-Яворський / Феофан Лебединцев ; [упоряд. і ред. Н. Лавріненко]. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2012. – 59 с.

Постойко, М. В. Мельхіседек Значко-Яворський (1716 – 1809) : духовно-патріотична особистість другої половини XVIII ст. / М. В. Постойко, О. А. Кравченко // Юний краєзнавець Черкащини. – Черкаси, 2014. – Чис. 12. – С. 193 – 204.

Захарченко, Я. Життя і діяльність Мельхіседека Значко-Яворського / Яна Захарченко, Олег Кравченко // Залізнякові читання : матеріали Другої учн. наук. краєзн. конф. – [Черкаси, 2010]. – С. 44 – 47.

Мариновський, Ю. Ю. Мотронинський Троїцький монастир : іст. нарис / Юрій Мариновський. – Черкаси, 1990. – 60 с.

Соса, П. За покликом волі / П. Соса // Черкас. край. – 1992. – 10 жовт. – С. 3.

Чемерис, І. Мелхиседек / Ірина Чемерис // Голос України. – 1991. – 1 берез. – С. 12 – 13.

1 січня
70 років від дня народження Героя України
М. С. Васильченка
(1.01.1946)

*Святість життя –
тільки в справах.*

Григорій Сковорода

Людину творять її справи, і жити треба так, щоб ті кілька десятків літ, які відведено кожному з нас, прожити на повну силу дарованих Богом здібностей і талантів. Саме так живе Микола Семенович Васильченко, керівник агрофірми "Маяк", що в селі Піщане Золотоніського району. Той, хто побуває у цьому господарстві, зрозуміє, як треба в ринкових умовах реформувати українське село, зокрема земельні відносини. Причому, як реформувати без іноземних інвестицій чи державних дотацій, а за рахунок коштів господарства, щоб це реформування було якісним і економічно ефективним, щоб зміни давали селянам радісне сьогодні і родинну перспективу.

Миколі Семеновичу даровано, як і його батькам, велику любов до землі. Його дід родом із села, батько – Семен Семенович, двадцять років працював керівником господарства у с. Франківка Чорнобаївського району. Там, 1 січня 1946 року і народився М. Васильченко.

1972 року закінчив Українську сільськогосподарську академію. Понад 30 років очолює "Маяк". Ці роки були роками пошуку й розвитку.

Сьогодні СТОВ "Агрофірма "Маяк" – одне з кращих господарств в Україні. Воно має у своєму розпорядженні 7 656 гектарів сільськогосподарських угідь, з яких 6 693 гектари ріллі. З них збирається щорічно в середньому 22 000 тонн зерна, 35 000 тонн цукрового буряка, 639 тонн насіння соняшника. Предмет особливої гордості "Маяка" і його керівника – машинно-тракторний парк. Микола Семенович скурпульозно збирає сучасну техніку по всій Європі.

З кожним роком все потужнішим стає тваринництво. У сучасному доїльному залі корів дотять під гарну ліричну музику. Середній надій від корови (а їх тут тисяча) вже наближається до 8040 кілограмів, а є й такі, що дають по 15 тисяч

кілограмів. Високі результати є й у виробництві свинини, яке за останні десять років збільшилося в 11 разів. Значну частину прибутку господарство отримує від тваринництва, маючи постійно обігові кошти. Протягом 11-ти років вкладено 250 мільйонів гривень у господарство. Щорічно агрофірма платить 7 мільйонів гривень податків державі й обходиться без дотацій і кредитів.

"Я вивів для себе три складові успішного господарювання в сучасних умовах, – говорить Микола Семенович. – Високоякісна сировина, енергозберігаючі технології плюс гарно підготовлені, професійні кадри, які вчать працювати в нових умовах виробництва, побудованих на індустріальних технологіях. Саме від цього й залежить конкурентоздатність кінцевої продукції".

Турбота про людей у Васильченка – на першому плані. Заробіток у господарстві становить від 3 до 15 тисяч гривень. Будується комплекс побутових приміщень, квартири для постійного проживання. На кошти СТОВ утримується будинок культури, будинок престарілих, лікувальна установа, дитячий садок, шість їдалень, спорткомплекс, побутова майстерня.

Микола Семенович говорить: "Мрію зробити так, щоб і моїй родині, і нашим односельцям, й усім, хто живе і працює на рідній землі, було спокійно за сьогоднішній і завтрашній день. Щоб бізнес розвивався не всупереч, а завдяки державній політиці. Щоб люди створювали щасливі сім'ї і народжували здорових і щасливих дітей. І хай нас тоді буде понад 50 мільйонів. Тоді ми зможемо говорити про українців як про щасливий народ, який сам здатен дати собі раду".

Черкащани вдячні Герою України, повному кавалеру ордена "За заслуги", Заслуженому працівникові сільського господарства, Почесному академіку Національної академії аграрних наук України Миколі Семеновичу Васильченку за святу любов до рідної української землі, до людей.

ЛІТЕРАТУРА:

Борщ, М. І. Талановитий господар української землі // Борщ М. І. 3 вершин славетних черкащан. – Черкаси, 2013. – С. 327 – 333.

Жук, Н. І доля стала сяйвом "Маяка" / Ніна Жук. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2011. – 289 с. : іл.

Поклик душі / СТОВ "Агрофірма "Маяк". – [Черкаси : Відлуння-Плюс, 2009]. – 22 с. : фотогр.

Малієнко, О. Земна філософія : один день із директором агрофірми "Маяк", Героєм України Миколаєм Васильченком / Олександр Малієнко // Віче. – 2014. – № 21. – С. 48 – 51.

Васильченко, М. Не зрадь землі своєї : бесіда з М. Васильченком / записав В. Кирей // Віче. – 2011. – № 9. – С. 50 – 51.

Кирей, В. Смакус органічне / Владислав Кирей // Уряд. кур'єр. – 2014. – 13 груд. – С. 7.

Кирей, В. На світло "Маяк" орієнтуються не тільки в Золотоніському районі / Владислав Кирей // Черкас. край. – 2014. – 12 листоп. – С. 7.

Кирей, В. Формула Васильченка / Владислав Кирей // Черкас. край. – 2014. – 1 січ. – С. 5.

Власенко, Н. Герой України Микола Васильченко мріє про той час, коли його земляки починатимуть день на спортмайданчику / Ніна Власенко // Нова Доба. – 2011. – 31 берез. – С. 12.

Власенко, Н. Агрофірма "Маяк" доїть за два тижні стільки молока, які окремі райони за рік / Ніна Власенко // Нова Доба. – 2009. – 23 квіт. – С. 11.

Марченко, В. Зірка Героя – від Землі / В. Марченко // Нова Доба. – 2003. – 18 листоп. – С. 1.

Покотило, І. Їдуть, їдуть у Піщане / І. Покотило // Село і люди. – 1999. – 16 квіт. – С. 3.

Герої України. Васильченко Микола Семенович (01.01.1946) [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: [ukrheroes.nard.ru/Vasilchenko MS.html](http://ukrheroes.nard.ru/Vasilchenko_MS.html) / (Дата звернення: 28.04.2015). – Назва з екрану.

13 січня
80 років від дня народження
письменника В.І. Захарченка
(13.01.1936)

*Василь Захарченко – дуже український
письменник... він справді відчувається
в обов'язку літописця свого народу*
Михайло Слабошпицький

Слабошпицький, М. "Пий воду з криниці твоєї..." // Захарченко В. Кризь срібний іній : романи, оповідання. – Черкаси, 2005. – С. 11.

У січні 2016 року виповнюється 80 років відомому письменникові, лауреатові Національної премії України імені Тараса Шевченка, літературних премій імені А. Головка, Ю. Яновського, О. Гірника, Д. Нитченка, заслуженому працівнику культури України Василеві Івановичу Захарченку.

Читачі знають і люблять його талановиті, самобутні твори. Друзям і знайомим відома його скромна і м'яка вдача. Письменнику-шістдесятнику В. Захарченку завжди боліла доля України та її народу.

Народився письменник 13 січня 1936 року в с. Гутирівка на Полтавщині. Закінчивши факультет журналістики Київського університету (1958), працював у засобах масової інформації на Полтавщині, Донеччині, писав новели, повісті. Першу книжку "Співучий корінь" (1964) видав у 28 років, став членом Спілки письменників, згодом видав ще дві книжки – "Трамвай о шостій вечора" (1965) і "Стежка" (1968). З 1969 року живе у Черкасах. Працював у газетах "Молодь Черкащини", "Черкаська правда".

1972 року був включений із Спілки письменників тільки тому, що не відмовився від свого друга В. Стуса, що не зрадив засудженого на той час І. Дзюбу. 1973 року був репресований і п'ять років перебував в ув'язненні.

Період з 1968 по 1981 рік був для письменника справжньою Голгофою. На цілих 13 років його ім'я було викреслене з літературного процесу, книги вилучені з книгарень та бібліотек і знищені. З того часу жорстоких випробувань митець вийшов ще більш загартованим у своїх поглядах і переконаннях. Василь Захарченко став одним із творчо найактивніших прозаїків. Мовби поспішав надогнати викрадений у нього в ув'язненні час. Одна за одною виходять книги: "Лозові кошики" (1986), "Велика Ведмедиця" (1988), "Клекіт старого лелеки" (1989), "Брат милосердний" (1990). За роман "Клекіт старого лелеки" у 1989 році В. Захарченко був удостоєний премії імені Андрія Головка.

Після проголошення незалежності Української держави голос письменника залунав повносило і в художніх творах, і в численних публіцистичних виступах. Сюжети його творів останніх десятиліть – це сторінки випробувань нашого народу у ХХ столітті: голодомор, репресії, громадянська війна, важкі повоєнні роки. За новелу "Шістнадцять георгіївських кавалерів" та оповідання тих років В. Захарченко у 1991 році був удостоєний літературної премії імені Юрія Яновського.

Роман В. Захарченка "Прибутні люди" народився з пам'яті про дитинство, про голод 1947 року. Автор показав читачеві голод у трагедійному контексті українського двадцятого століття. За цей роман в 1995 році В. Захарченко був удостоєний Національної премії імені Тараса Шевченка.

Біля п'ятнадцяти років чекав В.І. Захарченко виходу у світ свого роману "Довгі присмерки", у якому одним із перших в українській літературі висвітлив явище так званих чорних піхотинців-воjakів, відправлених на фронт без форми і майже беззбройних. Юрій Мушкетик назвав цей твір знаковим документом епохи.

В авторській передмові до роману "Великі лови" В. Захарченко пише, що за кілька років у Черкаському облдержархіві вивчив тисячі справ репресованих. Так і народився роман – страшна фактографія людоловства в Україні.

Твір "Пий воду з криниці твоєї" – роман-диспут, в якому закумульовано сучасні національні проблеми.

У 2006 році побачила світ книга публіцистики В. Захарченка "На камені рідного слова", до якої увійшли твори про становлення української держави, роздуми про гуманістичну місію українських митців П. Тичини, М. Рильського, В. Сосяри, О. Гончара, В. Стуса, Г. Тютюнника, В. Симоненка, І. Дзюби, І. Світличного. В книгу увійшла низка статей, присвячених проблемі статусу української мови в Україні. Дослідниця творчості письменника Юлія Волинець пише: "Від читання публіцистики В. Захарченка склалося враження словіді-розповіді душі письменника, інколи такої самотньої, якій незатишно у власному домі, та все ж палаючої і єдиної зі своїм народом".

2009 року окремою книгою вийшов щоденник В. Захарченка "У магнієвому спаласі". Літературознавець Петро Сорока, прочитавши Щоденник, пише про його автора: "... ніхто з ним не може зрівнятися високим рівнем художності, стилістичною довершеністю, тонким відчуттям слова. Читати В. Захарченка – це як дихати ароматом літнього вечора, настоящего на чебреці й м'яті, пити чисту лугову воду, ... чи купатися під сонячним дощем, є тут багато тихої життєвої мудрості, високої просвітленості й незгасної віри в вищу Божу доцільність...".

У 2012 році побачила світ книга "Таке поліття". У новелах, щоденникових записах, пейзажних етюдах В. Захарченко порушує теми патріотизму, моральності, краси. Вперше у своїй творчості він звертається до лаконічної новелістичної форми-твору в кілька рядків, а також до такого жанру як новела-діалог.

Михайло Слабошпицький, досліджуючи доробок Василя Захарченка, пише, що у кожному його творі триває діалог про українську долю й долю, про нашу пам'ять і безпам'ятство, а ще – про любов до України: "Боже, як я люблю Україну! І яке це щастя, нарешті, мати право вголос, публічно сказати про це і написати...".

ЛІТЕРАТУРА: Твори В. І. Захарченка

Таке поліття : новели, записане щодення / Василь Захарченко. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2012. – 193 с.

У магнієвому спаласі : щоденник / Василь Захарченко. – Черкаси: [Вид. Чабаненко Ю.А.], 2009. – 635 с.

Прибутні люди : роман, повість / Василь Захарченко; [передм. М. Слабошпицького]. – Київ : Грамота, 2007. – 656 с.

На відстані зойку : оповід., щоденник / Василь Захарченко. – Черкаси: [Вид. Чабаненко Ю.А.], 2007. – 511 с.

На камені рідного слова : публіцистика / Василь Захарченко. – Черкаси: Вид-ць Ю.А. Чабаненко, 2006. – 324 с.

Крізь срібний іній : романи, оповід. / Василь Захарченко; передм. М. Слабошпицького. – Черкаси: Чабаненко Ю.А., 2005. – 498 с.

"Пий воду з криниці твоєї" : роман / Василь Захарченко. – Київ : Укр. письм., 2004. – 215 с.

Великі лови : роман, публіцистика / Василь Захарченко. – Київ : Молодь, 2002. – 319 с.

Довгі присмерки : роман. – Київ : Акцент, 2002. – 543 с.

Дім під ясенами : повісті, оповідання, новели / Василь Захарченко. – Київ : Укр. письм., 1999. – 217 с.

Брат милосердний: повісті та оповідання / Василь Захарченко. – Київ : Дніпро, 1990. – 526 с.

Клекіт старого лелеки : романи, оповідання / Василь Захарченко. – Київ : Рад. письм., 1989. – 395 с.

Велика Ведмедиця : повісті, оповідання / Василь Захарченко. – Дніпропетровськ : Промінь, 1988. – 355 с.

Лозові кошики : роман, оповідання / Василь Захарченко. – Київ : Рад. письм., 1986. – 367 с.

У п'ятницю після обід : оповідання й повісті / Василь Захарченко. – Київ : Рад. письм., 1982. – 256 с.

Дзвінок на світанні : повість та оповідання / Василь Захарченко. – Дніпропетровськ : Промінь, 1981. – 238 с.

Про В. І. Захарченка

Поліщук, В. Василь Захарченко: штрихи до творч. портр. / Володимир Поліщук. – Черкаси : Сіяч, 1997. – 55 с.

Слабошпицький, М. "Пий воду з криниці твоєї..." / Михайло Слабошпицький // Захарченко В. Крізь срібний іній : романи, оповідання. – Черкаси, 2005. – С. 5 – 16 ; Літ. Україна. – 2005. – 23 черв. – С. 1, 7 ; 30 черв. – С. 7.

Воєводченко, Б. Українець / Б. Воєводченко // Реабілітовані історією : Черкаська область: у 4-х кн. – Сміла, 2006. – Кн. 1. – С. 547 – 550.

Дробний, І. Різдвяна зоря письменника // Дробний І. Хата з лободи. – Черкаси, 2003. – С. 514 – 519.

Месевря, О. У "магнієвому спаласі" творчості В. І. Захарченка / Ольга Месевря // Письменники-шістдесятники з Черкащини. – Черкаси, 2006. – С. 51 – 55.

Сорока, М. Василь Захарченко / М. Сорока // Пам'ять століть. – 1997. – № 2. – С. 37 – 39.

Москальчук, В. Урок-панорама за творчістю Василя Захарченка / Валентина Москальчук // Письменники-шістдесятники з Черкащини. – Черкаси, 2006. – С. 56 – 69.

Сорока, П. Магнієвий спалах слова / П. Сорока // Літ. Україна. – 2008. – 28 серп. – С. 4 – Рец. на кн. : Захарченко В. На відстані зойку : оповід., щоденник. – Черкаси: [Вид. Ю.А. Чабаненко], 2007. – 511 с.

Волинець, Ю. Слово письменника-публіциста / Ю. Волинець // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія : зб. наук. пр. / ЧНУ ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2007. – Вип. 6. – С. 121 – 124. – Рец. на кн. : Захарченко В. На камені рідного слова. – Черкаси : Вид. Ю.А. Чабаненко, 2006. – 324 с.

Конончук, Т. Поетика трагічного в романі Василя Захарченка "Прибутні люди" / Т. Конончук // Письменники-шістдесятники з Черкащини. – Черкаси, 2006. – С. 33 – 41.

Коваленко, В. "Від точки до крапки" (психологія творчості українського "бекетного" в романі В. Захарченка "Холодний профіль камеї") / Валентина Коваленко // Письменники-шістдесятники з Черкащини. – Черкаси, 2006. – С. 42 – 50.

Мушкетик, Ю. Знаковий документ епохи : [роман "Довгі присмерки"] / Юрій Мушкетик // Літ. Україна. – 2003. – 9 січ. – С. 6.

Кривопишина, К. Художнє осмислення війни у прозі Василя Захарченка (урок за оповіданням "Чорна піхота") / К. Кривопишина // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2013. – Вип. 25 (278). – С. 119 – 126.

Поліщук, В. Т. Василь Захарченко. Штрихи до творчого портрета // Поліщук В. Т. Вибране [Т.] 2. Розстріляні таланти (Репресовані письменники Черкащини). – Черкаси, 2013. – С. 404 – 415.

Піскун, О. Проблеми психології творчої особистості, творчості (на матеріалі "Щоденника" Василя Захарченка) / Ольга Піскун // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 208. – С. 28 – 38.

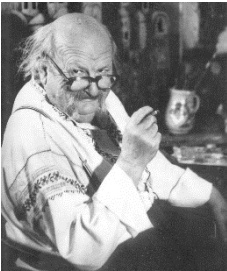
Кривопишина, К. Проблематика новелістики Василя Захарченка 1960-х років ХХ століття / Катерина Кривопишина // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 198. – С. 80 – 84.

Кіяшко, І. "У дорогу, в до-ро-гу!.. : спроба інтерпретації новели Василя Захарченка "Нічні поїзди" / Ірина Кіяшко // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 198. – С. 115 – 116.

Мороз, А. "А на хахла не згоджуйся...": інтерпретація новели Василя Захарченка / Альона Мороз // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 198. – С. 116 – 118.

Мельник, Ю. "Коли в домі, в сім'ї живуть душа в душу, тоді й лад у всьому": спроба інтерпретації новели Василя Захарченка "Лад" / Юлія Мельник // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 198. – С. 118 – 119.

Захарченко Василь Іванович [Електронний ресурс]. – Текс. дані. – Режим доступу: [uk.wikipedia.org/wiki/Захарченко Василь Іванович](http://uk.wikipedia.org/wiki/Захарченко_Василь_Іванович) (Дата звернення: 28.04.2015). – Назва з екрану.

22 січня
100 років від дня народження
народного художника України
Д. Г. Нарбута
(22.01.1916 – 3.03. 1998)

Він був стовпом, що тримав небо нашої черкаської інтелігенції.

Олександра Теліженко

Теліженко, О. "Він був стовпом, що тримав небо нашої черкаської інтелігенції" / Олександра Теліженко // Мій дім – Черкаси. – 2000. – Лют. (№ 2). – С. 12.

Данило Нарбут – могутня постать в українській культурі. Народний художник України, лауреат премії імені Т.Г. Шевченка в галузі образотворчого мистецтва, неперевершений художник і справжній патріот України. Таким Данила Нарбута знають не лише в Черкасах, а й далеко за межами області.

Данило Георгійович Нарбут народився 22 січня 1916 р. в Петербурзі в сім'ї художника-графіка Георгія Івановича Нарбута. З генами батька передався синові талант, але виховувати старшому Нарбуту Данилка не пощастило. Коли дитині було 4 роки, батько помер. Відповідальність за виховання хлопчика взяла на себе мати, Віра Павлівна, та близькі друзі батька: художник і педагог Федір Кричевський, відомий графік Антон Середа, мистецтвознавець Іван Врона та ін. Вони прищепили дитині інтерес до української народної творчості, поділилися своїм досвідом та вмінням.

Семирічним хлопчиком Данило навчається малюванню в приватній студії Юхима Михайлова, потім у дитячій студії Київського художнього інституту. З чотирнадцяти років працює в декоративній майстерні Київського театру опери та балету. Для подальшого навчання Данила Нарбута направляють до Ленінграду на трирічні курси театральних художників при Всеросійській Академії мистецтв. Тут він навчається під керівництвом відомих майстрів і одночасно проходить стажування в оперному театрі.

З 1935 року Данило Георгійович працює в Київському театрі опери та балету, бере участь в оформленні вистави "Наталка Полтавка", підготовленої до першої Декади української літератури й мистецтва в Москві. Коли він повернувся із столиці у Київ, його заарештували. Відбувся суд та оголосили вирок: два роки позбавлення волі у виправно-трудовах таборах посиленого режиму з подальшою висилкою і заборонаю жити у Києві. Справжня причина його арешту і засудження невідома й до цього часу. Свій арешт та повернення під час будівництва Біломорканалу Данило Георгійович відобразить пізніше у своїх картинах: "Гулаг. Біломор-Балтійський комбінат" (1994) та "20-22 липня 1938 року. Суд Київського Округу судив по ст. 54 п. 2" (1993).

Після заслання йому заборонили жити в Києві. Прихисток надала рідна сестра матері, Ольга Павлівна, в Єйську, там же Данило Нарбут працював художником у театрі. З часом його переводять у Златоуст на посаду головного художника театру. Це був початок самостійного творчого шляху. Але подумки він линув в Україну. Лише після добровільної участі в короткій і безславній радянсько-фінській війні, Данило Нарбут повертається до столиці.

Потім розпочалася Друга світова війна, поневіряння воєнних років. У період з 1942 по 1944 рр. Данило Георгійович працював у театрах Києва, Ковеля, Коломиї. За цей час він оформив багато вистав, серед яких – "Блакитна троянда" Лесі Українки, "Директива з центру" Сергія Ледянського та ін.

Після війни 35 років Данило Нарбут віддав театрові. Працював у Чернівцькому, Івано-Франківському, а з 1965 р. – головним художником Черкаського музично-драматичного театру.

Митець досконало вивчав сцену, глибоко відчував драматургію. Він став одним із провідних майстрів української сценографії. За своє життя Данило Георгійович оформив понад 250 вистав світової та вітчизняної класики, сучасної драматургії, серед них: "У неділю рано зілля копала" Ольги Кобилянської, "Маруся Богуславка" Михайла Старицького, "Правда і кривда" Михайла Стельмаха, "Сорочинський ярмарок" за Миколою Гоголем та ін.

У кожному художньому оформленні Данила Нарбута завжди були помітні глибокі знання народного побуту, звичаїв і традицій. Тому режисери кіностудії ім. Олександра Довженка, знімаючи фільми про козаччину, часто зверталися до нього по консультації.

Крім успіхів в сценічно-декоративному мистецтві, Данило Нарбут мав неабиякі набутки в станковому живописі, графіці, ілюстраціях та плакаті. Декоративний живопис і яскраві фарби у поєднанні з українською традицією – такими є полотна художника. Його картини присвячені українській історії, життю козацтва, національним святкам та обрядам, і, звісно, краю, де він прожив до кінця свого життя.

Закоханий у наші традиції, свій народ, він з повагою ставився до інших самобутніх культур. У серії натюрмортів: "Молдавія", "Грузія", "Рябина. Россия" та ін. художник зобразив характерні національні предмети – російські матрьошки, хохломський розпис, грузинське карбування та ін., передаючи дух сусідніх народів.

Звертаючись до давньої української народної картини, Нарбут створив серію полотен "Козак Мамай". Як і в народних картинах, зображення козака має супроводжувальний текст: "Завжди в борні за честь і за свободу козак Мамай – любленець народу".

Нарбутові пейзажі не сплутаєш ні з якими іншими. "Біла тополя", "Вітряні хмари", "Рожеві верби", "Золотий ранок", "Тубільський луч" – усе це в одній стильовій манері, все це глибоко національне, колоритне.

Діапазон його творчості надзвичайно широкий: від соборів давнього Києва – "Софія Ярослава", "Київ. Золоті ворота", "Київ. Кирилівська церква" та ін., до затоплених сіл, понівеченого Дніпра – триптих "Затоплені села", куди увійшли "Лелечине гніздо", "Затоплена слава", "Останній стіл". На полотнах можна побачити останніх давньоруських князів, засновників міст, старовинні Черкаси.

Продовжуючи історичну тематику, Данило Нарбут здійснив давній задум – зробив зображення сподвижників Богдана Хмельницького: понад тридцять портретів полковників, генерального писаря, судді, інших приближених гетьмана. З-під пензля художника також постали на повен зріст гетьмани України. Колоритні, ошатно одягнені, з родовими гербами вони прикрашають зали музеїв.

У 1987 р. митець задумує серію "Черкаський базар". Сюди входить двадцять п'ять базарних сцен, виконаних темперою: "Продавщиця пампушок", "Продавець насіння", "Продавець гранатів" та ін. Серія "Черкаський базар" – це своєрідний гумористичний роман, виконаний на полотні.

Данило Нарбут з повагою та любов'ю ставився до простих людей. На його полотнах оживали їх образи: "Баба Катерина", "Солдат", "Літо", "Оля", "Дід Корній" та ін.

У 90-х роках Данило Нарбут разом із Миколаєм Теліженком зайнявся створенням парадних геральдичних прапорів. Першим у їхньому доробку був прапор Черкаського пожежного училища (тепер Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля). Наступним витвором став прапор Черкас, приурочений до святкування Дня міста. Третім – прапор Чигирин, створений до відзначення 400-річного ювілею Б. Хмельницького, за його ескізами були виготовлені штандарти до пам'ятника Богдану Хмельницькому, який установлений у Черкасах.

У 1990 р. майстру було присвоєно звання заслуженого художника України, а в 1994 р. – народного художника України. З 1991 р. він став членом Національної спілки майстрів народного мистецтва України.

Завдяки створеній ним серії картин "Сподвижники Богдана Хмельницького", "Гетьмани України", філософсько-історичного полотна "Страшний суд", чуттєвих і високохудожніх картин "Вибори кошового" та "Покрова Богородиці" у 1995 р. Данило Нарбут став лауреатом Шевченківської премії.

У 1996 році Данило Нарбут підготував серію картин "Моє життя, мої друзі, мої учителі". У своїх роботах художник розповідає про основні етапи біографії, свій творчий і життєвий шлях.

Останню серію "Квіти України" митець подарував Черкасам.

З березня 1998 року помер Данило Георгійович Нарбут, залишивши на мольберті незакінчену ікону-триптих "Святі землі Руси-України". Похований художник у Черкасах.

Вже посмертно його нагороджено пам'ятним знаком "За заслуги перед містом Черкаси" I ступеня, що передбачає статус почесного громадянина міста.

Сьогодні роботи Данила Нарбута прикрашають експозиції музеїв України та зберігаються у приватних колекціях Австралії, Бельгії, Німеччини. Та найбільша колекція робіт різних періодів творчості художника знаходиться у Черкаському художньому музеї, де 22 серпня 2015 р. відкрито Меморіальний музей Данила Нарбута. Дві третини експонатів музею – з приватної колекції родини Нарбутів. Черкаська дитяча художня школа, що носить ім'я майстра, теж формує його власний музей. На будинку, де він проживав, встановлено пам'ятну дошку.

Майстри йдуть у вічність, залишаючи по собі добру пам'ять та незнищену енергетику свого таланту, втілену в їхніх роботах, як гарант майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА:

Данило Нарбут [Образотворчий матеріал] : [альбом]. – [Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. А., 2008]. – 303 с. : іл.

Данило Нарбут [Образотворчий матеріал] : [альбом]. – Київ : Образотворче мистецтво, 1999. – 48 с.

* * *

Негода, М. Данило Нарбут : нарис про життя і творчість художника / Микола Негода. – Черкаси : Сіяч, 1996. – 44 с. : іл.

Гусейнов, Г. Данило, син Георгія / Г. Гусейнов // Гусейнов Г. Незаймані сніги : в 3 кн. – Дніпропетровськ, 2010. – Кн. 3. – С. 7 – 148.

Нарбут Данило Георгійович (1916 – 1988 рр.) // Жива традиція : майстри народного мистецтва Черкащини. – Черкаси, 2009. – С. 34 – 39.

Меморіальний музей Народного художника України, Лауреата премії ім. Т. Г. Шевченка Данила Нарбута : [буклет] / Черкас. облрада, Упр. культури Черкас. ОДА, Черкас. обл. худож. музей. – Черкаси : Брама-Україна, [2012?]. – 1 арк. : іл.

Черкащанин не за походженням, а за покликанням // Земля батьків. – 2014. – 28 квіт. – С. 8.

Кобиляцька, В. "Він став містком між Розстріляним Відродженням і добою незалежності" / В. Кобиляцька // День. – 2012. – 19 січ. – С. 6.

Займак, М. Художник "з виразно окресленим національним характером" / Микола Займак // Черкас. край. – 2012. – 17 серп. – С. 6.

Клименко, Н. Нарбутівські романи у барвах / Н. Клименко // Мій дім – Черкаси. – 2000. – Лют. (№ 2). – С. 7 – 8.

Спіркіна, О. О. Данило Нарбут : портрет на тлі епохи [Електронний ресурс] / О. О. Спіркіна : [сайт]. – Текст. дані. – Режим доступу : lib.chdu.edu.ua/paf/history/archive/37/8_paf (дата звернення: 4.06.15). – Назва з екрану.

Белень, А. Живописний світ Данила Нарбута [Електронний ресурс] / А. Белень : [сайт]. – Текст. дані. – Режим доступу : nsku.ck.ua/index.php?option=com_content (дата звернення: 4.06.2015). – Назва з екрану.

27 січня
125 років від дня народження поета
П. Г. Тичини
(27.01.1891 – 16.09.1967),
ім'я якого пов'язане з Черкащиною

*"...з допливом досі не знаних біографічних
подробниць" поет "наче заново встане пе-
ред тобою..."*

Л. Новиченко

Павло Григорович Тичина був геніальним поетом, який, аби вижити, став конформістом і вірно служив антигуманному режимові. Але відійшли в небуття численні панегірики Павла Тичини про всіляких "вождів народів", про "щасливе" життя радянських людей в сталінській державі – тюрмі. Залишилось щире золото поезії, залишилось усе те добре, що зробив він для людей.

Чимало сторінок життя поета, громадського і державного діяча пов'язане з нашим краєм.

Найбільшим учителем для П.Г. Тичини був Тарас Шевченко, тому не випадково, що найчастіше бував поет у Каневі. Уперше це відбулося восени 1909 року. Друга зустріч з Каневом сталася 1918 року, тоді ж поетом був написаний вірш "На могилі Шевченка".

У 1920 році, коли ще йшли бої громадянської війни, хорова капела К.Г. Стеценка здійснила велику концертну подорож правобережною Україною. П. Тичину, тоді вже відомого поета, запросили до подорожі як кореспондента. Капела дала концерти в Корсуні, Бобринській, Смілі, Балаклеї, Черкасах. Про це розповів П.Г. Тичина в щоденнику "Подорож з капелою К.Г. Стеценка", який є цінним джерелом розуміння розвитку культури, зокрема в нашому краї.

Влітку 1932 року поет разом з дружиною відпочивав у Каневі. Побував він тут і в 1935 році у складі делегації українських письменників.

1937 року громадськість Канівщини обрала П.Г. Тичину депутатом Верховної Ради УРСР. На цю звістку, яка глибоко схвилювала поета, він відгукнувся віршем "До виборців". У 1938 році виступав перед виборцями у Каневі, Бобринці, Степанцях, Мартинівці, Таганчі, Потапцях, Яблуневі, Межирічі, Пшеничниках. Відтоді бував у Каневі щороку. Після війни жителі Канівщини ще не раз називали П.Г. Тичину своїм обранцем до українського парламенту (в 1947, 1951, 1963, 1967 роках) і вдячний поет часто відвідував канівський край. П.Г. Тичина, як депутат, у розв'язанні важливих суспільно-політичних проблем країни ніякої ролі не

відігравав. Єдине, на що він міг використати свій депутатський мандат, – допомогти тій чи тій людині, школі, бібліотеці. І Тичина робив це самовіддано й щедро.

Тільки в 1958 – 1967 роках він одержав близько п'яти тисяч листів. Поет завжди допомагав, давав поради, відповідав на кожну скаргу, на кожен лист молодого літератора.

Громадські обов'язки не раз приводили поета і на Корсунщину. В кінці 1958 року відбулася зустріч зі своїм кандидатом у депутати Верховної Ради УРСР П.Г. Тичиною на Стеблівській бавовняній прядильно-ткацькій фабриці. Тут він мав нагоду помилуватися Россю, про яку в юності записав у щоденнику: "Рось, Рось, чудова, прекрасна!". Невдовзі в депутатській папці Павла Григоровича з'явилися документи, в яких порушувалося питання про створення літературно-меморіального музею І.С. Нечуя-Левицького на його батьківщині. А восени 1960 року урочисто цей музей було відкрито.

Неодноразово приїжджав П.Г. Тичина у Корсунь-Шевченківський, Городище на зустріч зі своїми виборцями.

Був П.Г. Тичина і в Черкасах. Вперше – у 1920 році з капелою К.Г. Стеценка, пізніше відвідав Черкаси вже як депутат Верховної Ради СРСР та Верховної Ради УРСР, звітуючи перед своїми виборцями. Невдовзі відбулася творча зустріч між поетом і місцевими літераторами в редакції газети "Черкаська правда". А з якою увагою і гостинністю приймав Павло Григорович наших земляків у себе вдома!

У 1944 році, майже відразу після визволення Умані, нарком П.Г. Тичина підписав важливий документ про поновлення роботи Уманського Учительського інституту. За непорушною традицією радянських часів по-справжньому починали шанувати митця лише по його смерті. Отже, тільки 1967 року, коли поет ступив за межу вічності, власті назвали його іменем Уманський педагогічний. Невдовзі інститут, як "дрібномістечковий" вищий учбовий заклад постав перед загрозою закриття. І тільки лист від голови правління СПУ О.Т. Гончара завідувачу відділу науки ЦК КПУ В.В. Цветкову про недоцільність закриття вузу, про зневагу імені П.Г. Тичини, врятував його від закриття.

У наступні десятиліття ім'я П.Г. Тичини надихало й об'єднувало мистецькі сили з усієї України в стінах Уманського інституту. Наприклад, на щорічних Тичинівських читаннях, які стали для вузу традиційними. Оскільки в читаннях брали і беруть участь високі гості, то можна сказати, що ім'я Павла Тичини поєднало Умань з О. Гончаром, Л. Новиченком, С. Тельнюком, І. Драчем та багатьма іншими цікавими особистостями.

Добре, чуле серце мав Павло Григорович Тичина. Теплим словом згадував він Черкащину, захоплювався її людьми, її чарівною природою, героїчною історією.

ЛІТЕРАТУРА:

Тичина, П. Г. Подорож з капелою К. Г. Стеценка : щоденник / Павло Тичина. – Київ : Рад. письменник, 1982. – 261 с.

Тичина на Черкащині – с. 41 – 45, 50 – 68, 72 – 81.

Пономаренко, М. П. Г. Тичина на Черкащині / Михайло Пономаренко // Молодь Черкащини. – 1981. – 27 січ.

Бондар, Д. Тичина і Черкащина / Д. Бондар // Молодь Черкащини. – 1981. – 30 квіт.

Сорокопуд, І. Високе служіння : [П. Тичина на Канівщині] / Іван Сорокопуд // Сорокопуд І. І. Струмки могутньої ріки. – Канів, 1998. – С. 72 – 74.

Костенко, В. "Від всього серця я вітаю..." : [П. Тичина і Канівщина] / В. Костенко // Укр. мова і л-ра в шк. – 1991. – № 1. – С. 53 – 59.

Донець, Г. Тичина і Канівщина / Г. Донець // Дніпрова зірка. – 1986. – 25 січ.

Костенко, В. Канівські мандрівки Тичини / В. Костенко // Літ. Україна. – 1979. – 2 лют.

Хаврусь, С. Л. "Рось, Рось, чудова, прекрасна!" : [П. Г. Тичина на Корсунщині] / С. Л. Хаврусь // Укр. мова і л-ра в шк. – 1988. – № 1. – С. 59 – 60.

Зленко, Г. Слово – як алмаз : [П. Г. Тичина в м. Корсунь-Шевченківський] / Г. Зленко // Черкас. правда. – 1981. – 1 лют.

Пономаренко, М. Великий поет на Смілянщині / Михайло Пономаренко // Червоний стяг. – 1981. – 24 січ.

Павленко, М. Павло Тичина в уманському контексті / Марина Павленко // Холодний Яр : часопис. – Черкаси, 2012. – № 2, кн. 2. – С. 15 – 21.

Павленко, М. Як Павло Тичина Уманський інститут рятував / Марина Павленко // Дзвін. – 2007. – № 1. – С. 113 – 116.

Пономаренко, М. П. Г. Тичина в Черкасах / Михайло Пономаренко // Серп і молот. – 1981. – 27 січ.

Пономаренко, М. П. Г. Тичина і Чигиринщина / Михайло Пономаренко // Зоря комунізму. – 1981. – 14 лют.

29 березня
75 років від дня народження
заслуженого лікаря України А. І. Фесуна
(29.03.1941 – 10.03.2003)

*Мою долю вирішило зачеплене
самолюбство.*

Анатолій Фесун

Фесун, А. Анатолій Фесун : "Мою долю вирішило зачеплене самолюбство" : бесіда із головним лікарем Черкас. обл. лікарні А. Фесуном / записала Лілія Дорошина // Нова Доба. – 2001. – 29 берез. – С. 4.

Ім'я Анатолія Івановича Фесуна, головного лікаря Черкаської обласної лікарні (1984 – 2003 рр.), вписане в "Золоту книгу України на зламі тисячоліть", видану на початку 2001 року, куди ввійшли біографії 2 тисяч найвизначніших осіб, що прославили нашу державу за останні 2 тисячі років.

Анатолій Іванович був водночас і знаменитим лікарем, і унікальним хворим, котрому вдалося повернутися з-за межі життя.

Дитинство майбутнього лікаря пройшло на Золотоніщині, де 29 березня 1941 року в старовинному козацькому селі Бубнівська Слобідка в родині колгоспників народився хлопчик. Він нічим не вирізнявся з-поміж малих напівсиріт села, дітей, у котрих війна забрала батьків.

Після закінчення Бубнівсько-Слобідської середньої школи та шоферських курсів з 1958 по 1961 рік працював водієм у місцевому колгоспі.

Вступити на навчання до медичного інституту допоміг випадок. Коли до господарства приїхали викладачі агітувати на навчання до медінституту, голова колгоспу не хотів відпускати Анатолія Фесуна з села. Тоді юнак, пройшовши службу в армії, сам вступив на лікувальний факультет Дніпропетровського медичного інституту.

Пройшовши річну інтернатуру в Черкаській обласній лікарні, три роки працював дільничним лікарем, хірургом, головним лікарем дільничної лікарні с. Вереміївка Чернобаївського району, заступником, а згодом головним лікарем Чернобаївської районної лікарні.

В 1976 році Анатолій Іванович переїжджає до Черкас. Тут він працює завідувачем приймального відділення Черкаської обласної лікарні, згодом заступником головного лікаря з методичної роботи. Деякий час займає посаду завідувача відділу охорони здоров'я Черкаського міськвиконкому.

3 березня 1984 року, майже 20 років, Анатолій Іванович Фесун очолював Черкаську обласну лікарню. За час його діяльності головна лікарня області зазнала значних структурних і архітектурних змін: побудовані нові корпуси, переходи, гуртожитки для співробітників. За його безпосередньої участі здійснено розбудову інших медичних установ області, виведено на якісно новий, сучасний рівень профілактику, діагностику та лікування різних захворювань.

Запроваджуючи досвід лікувальних закладів Франції, Німеччини, Китаю Анатолій Іванович звертав увагу на високий рівень оснащення медичного закладу та його сучасне обладнання.

За роки своєї професійної діяльності він здійснив понад 1000 хірургічних операцій найрізноманітнішого ступеня складності.

Впродовж трудового шляху люди постійно довіряли йому представляти їхні інтереси в місцевих радах. Два скликання був депутатом обласної ради, очолював постійно діючу комісію з питань охорони здоров'я, материнства та дитинства.

Де б не працював Анатолій Іванович, його завжди вирізняла вимогливість до себе, компетентність, творчий підхід до справи, уміння згуртувати колектив однодумців. Він був принциповою, чуйною, високопорядною людиною, справжнім патріотом незалежної України.

За значний внесок у розвиток медицини області А.І. Фесун відзначений високими нагородами – орденом "За заслуги" III ступеня, медаллю "За доблесну працю", йому присвоєно звання "Заслужений лікар України".

10 березня 2003 року серце Анатолія Івановича Фесуна зупинилося назавжди. Світла пам'ять про нього збережеться в серцях усіх, хто його знав і працював з ним. На фасаді головного корпусу Черкаської обласної лікарні встановлена пам'ятна дошка непересічній особистості, талановитому лікарю Анатолію Івановичу Фесуну.

ЛІТЕРАТУРА:

Жук, Н. Тричі народжений / Ніна Жук. – Черкаси : Вид. Чабаненко Ю., 2008. – 251 с. : фотогр.

Черняк, В. П. 55 років на варті охорони здоров'я / В. П. Черняк, В. Л. Брожик. – Черкаси : [Бізнес-стиль], 2009. – 431 с. : фотогр.

А.І. Фесун та його діяльність на посаді головного лікаря Черкаської обласної лікарні – с. 68 – 78.

Восводченко, Б. Феномен Анатолія Фесуна / Борис Восводченко, Володимир Колодочка. – Черкаси : Сіяч, 2001. – 34 с.

Фесун, А. Анатолій Фесун : "Мою долю вирішило зачеплене самолюбство" : бесіда з головним лікарем Черкас. обл. лікарні А. Фесуном / записала Лілія Дорошина // Нова Доба. – 2001. – 29 берез. – С. 4.

Бедринець, В. Колишньому очільнику обласної лікарні нині було б 72 / Владислав Бедринець // Нова Доба. – 2013. – 2 квіт. – С. 11.

Світлій пам'яті Анатолія Івановича Фесуна [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текст. дані. – Режим доступу: antenna.com.ua/antenna/1058.html (дата звернення: 6.05.2015). – Назва з екрану.

20 квітня
125 років від дня народження
генерал-хорунжого Армії УНР Ю. Й. Тютюнника
(20.04.1891 – 20.10.1930)

"Наша розповідь про людину незвичайної долі, людину з тернистим, повним карколомних поворотів життєвим шляхом. На цьому шляху в наймолодшого генерала Української Народної Республіки було всього: і тріумфи слави, і нищівні поразки, і ратні перемоги, і болючі відступи".

Василь Марченко

Марченко, В. А генералом став у 28 років / Василь Марченко // Невідома Черкащина (історичні сторінки "Нової Доби") : альм. – Черкаси, 2002. – С. 18.

Минає 125 років від дня народження Юрія Йосиповича Тютюнника, нашого земляка, поборника незалежності України, генерал-хорунжого Армії УНР, героя, ім'я якого було незаслужено викреслено з сучасної історії України і довгий час замовчувалося. Та отамана Юрка Тютюнника знала вся Україна, ним пишався кожен свідомий українець в часи громадянської війни. Сучасники, які пліч-о-пліч воювали разом з ним проти незчисленних ворогів України, розповідали про нього як про людину непересічного розуму, могутньої волі, неабиякої мужності. Він не мав фахової освіти, але зумів реалізувати талант воєначальника, командував великими повстанськими формуваннями і з'єднаннями регулярної армії.

Сучасники, яким пощастило спілкуватися з цією неординарною людиною, пророкували їй у різні часи різне, але блискавичне майбутнє. Одні говорили, що з нього вийде неабиякий учений-садівник, інші прочили майбутнє талановитого

публіциста, ще інші – блискучого військового стратега й полководця, кінодраматурги вбачали в ньому здібного сценариста й актора кіно, письменники радили всерйоз взятися за літературну діяльність. Але історія розсудила по своєму й назавжди визначила нашому землякові на своїх скрижальях чільне місце серед борців за волю України.

Походив Юрій Йосипович Тютюнник із шевченківського роду. За документами він доводився великому поетові онуком (по сестрі Ярині). Йосип Кіндратович, батько Юрка, разом з братом Савою і сім'ями свого часу переїхали з Моринців до Будища того ж таки Звенигородського повіту. Викопана ними колись біля двору копанка з часом розширилася і стала ставком, який і донині називається Тютюнниковим. Він залишився єдиним пам'ятником великому селянському роду, що колись тут господарював.

Народився Юрко Тютюнник 20 квітня 1891 року, в Будищі, на Звенигородщині, в багатодітній селянській родині. Читати навчився за допомогою батька по старенькому "Кобзареві". У вісім років став школярем місцевої церковнопарафіяльної школи, а через три роки вже закінчував однокласне сільське училище.

Існує версія, нібито Юрко закінчив Уманську школу садівництва та землеробства. Але документів, які б це підтверджували, віднайти не вдалося. Натомість відомо, що він закінчив приватну гімназію Л. Жука в Києві. Після чого повернувся вести батьківське господарство, бо батько помер, а старшого брата Макара забрали до війська. До 1913 року Юрко жив у Будищі, періодично надсилаючи матеріали до Київської "Земської газети" та готуючись до вступу в університет. Але натомість потрапив до царської армії, в 6-й сибірський полк міста Владивосток. Він тяжко переніс відірваність від України, гнітюче вплинуло на нього й зневажливе ставлення командирів до солдатів, особливо – українців. Хамське поводження командування збільшили ненависть Юрія до гнобителів, в полку Тютюнник налагодив зв'язки з революційними елементами.

На війну проти Німеччини Юрій Тютюнник пішов унтер-офіцером. Пішов із ненавистю не до німців, а на російську державу. Пізніше у своїй автобіографії він напише так: "Пішов на війну не тільки з ненавистю до форми влади, яка тоді була, я ненавидів саму Росію, вважав її в цілому ворогом України". Після поранення в жовтні 1914 року, лікування та короткої відпустки Юрія послали на Кавказ, де в другій половині 1915 року він закінчив військову школу в м. Горі. Лютнева революція застала його у 32-му Сімферопольському запасному полку. Юрко Тютюнник зазначав, що "потроху, але завзято український національний рух набирив розмаху стихії: загнані, осміяні й обпльовані "хохли" відчували всю

ганьбу поводження з ними як російською буржуазією, так і так званою "демократією" Керенського-Церетелі".

До Тимчасового уряду і його політики Юрко Тютюнник зайняв відверто ворожу позицію – як до уряду чужого народу, що втручається у внутрішні справи України. На жаль, такої свідомості бракувало керівникам Центральної Ради, які продовжували – в час Національної революції! – підпорядковуватись Тимчасовому уряду. Коли Центральна рада почала вести переговори з німцями про тимчасову окупацію України "союзними" військами, він на знак протесту вийшов з її складу і відбув на Звенигородщину з метою зайнятися громадською діяльністю в рідному повіті.

Після захоплення Києва більшовиками у лютому 1918 року розгорнув Звенигородський кіш і став отаманом Вільного Козацтва, загони якого вже у травні налічували до 25 тисяч озброєних партизанів. У запеклих боях розгромив збільшовичену 8-у армію, зайняв Бірзулу і Вапнярку, роззброїв частину 2-го російського корпусу, розгромив Бобринську 8-тисячну групу Михайла Муравйова. До травня 1918 року частини Тютюнника контролювали великі території Київщини і Херсонщини. Влітку і восени повстанці під командуванням Тютюнника вели бої з німцями і гетьманцями, а сам Юрко Тютюнник став одним з організаторів Звенигородсько-Таращанського повстання.

Після ліквідації повстання виїжджає до Києва, де вступає на Вищі кооперативні курси й водночас налагоджує стосунки з українськими революційними організаціями. Пережив місяць арешту в Лук'янівській в'язниці, та коли в Києві підпільно створена Директорія оголошує початок загального повстання проти гетьмана Скоропадського, вийшов на волю й приєднався до боротьби. Проте Юрко Тютюнник не поділяв симпатій більшості Директорії до Антанти, яка висадила своє окупаційне військо в південних українських портах. Він намагався переконати командування відкрити фронт проти західних окупантів, а отримавши відмову, разом зі своїми загонами влився у військо отамана Григор'єва і став начальником його штабу. Взимку 1919 року повстанці перейшли на бік Червоної армії, а через деякий час знову відокремилися. У липні 1919 року Тютюнник на чолі Повстанської армії прибув до Жмеринки і приєднався до Армії УНР.

За своє бурхливе життя Юрко Тютюнник – небуденний авантюрист із серцем українського патріота – встиг взяти участь у двох революціях, у Першій світовій війні, у боротьбі проти тимчасового уряду, корніловщини, гетьмана Павла Скоропадського, союзних німецьких військ, Добровольчої армії, Антанти, Червоної армії, проти поляків, навіть проти Директорії. Складний період переживала Україна в 1918 – 1920 роках. Усі терени української держави було охоплено вогнем боротьби. Однині групи й загони боролися за незалежну Україну,

інші – за УРСР, треті – "за радянську Україну без більшовиків", четверті – "за єдиную і невідлімую Російську імперію", п'яті – проти всіх вищеперелічених. Та Юрко Тютюнник вірив у краще майбутнє України і боровся за життєздатність української нації й української ідеї.

Саме він став ініціатором Першого зимового походу Армії УНР взимку 1919 – 1920 років. Ім'я отамана Юрка Тютюнника стало синонімом непереможного лицарського духу, коли воно промовлялось ворогами зі страхом і пошаною, а в серцях народу України будило надії на визволення. Очолений Тютюнником Другий зимовий похід став трагічною і водночас героїчною сторінкою історії, коли останні з борців за УНР зробили безперервний рейд, дійшовши майже до Києва. Та після запеклого бою котовці у листопаді 1921 року захопили в полон 359 вояків із війська Тютюнника. Всіх полонених за наказом, підписаним Якіром та Затонським, було розстріляно з кулеметів. З невеликим загonom бійців генерал-хорунжий Тютюнник вирвався з кільця оточення й повернувся в Польщу.

Не один рік полювало ДПУ за Тютюнником, доки не виманило його повернутися з еміграції на Батьківщину, де його тут же й заарештували. Щоправда, людину такого авторитету відразу розстріляти не посміли. Його спершу не чіпали, але й постійної роботи не давали. Він то викладав у школі червоних старшин, то працював у книгоспілці. Пробирав писати, створив кілька сценаріїв, найвідоміший – "Звенигора". Олександр Довженко зняв за ним свій чудовий фільм. Коли стрічка вже вийшла до глядача, Юрко Тютюнник був уже під арештом і клопотався, аби гонорар за "Звенигору" видали дружині.

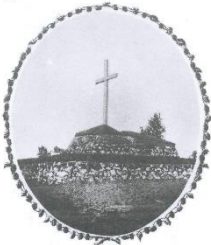
За життя Юрію Тютюннику не менше трьох разів виносили смертний вирок. Спочатку у 1918 році князем Долгоруковим, а у 1919-му – Директорією. Останній смертний вирок було винесено 3 грудня 1929 року колегією ВДПУ, якого уникнути не вдалося. Свинцеву крапку в житті повстанського генерала було поставлено 20 жовтня 1930 року. Реабілітований 28 листопада 1997 року постановою Генеральної прокуратури України.

З різних точок зору можна оцінювати життя і діяльність уродженця Будища Юрія Йосиповича Тютюнника, під різним політичним кутом можна розглядати ті чи інші факти його біографії. Але не можна мовчанкою обминути цю неординарну особистість, людину неабиякого військового таланту і правдиво написати історію України, біографії її великих синів, адже, за висловом філософа Т. Карлейля, "історія світу – лише біографії великих людей". Ім'ям Юрка Тютюнника названо вулицю у Звенигородці та рідному селі. Там же встановлено пам'ятний знак.

ЛІТЕРАТУРА:

- Шатайло, О.** Чотири шаблі генерала Тютюнника / Олег Шатайло // Шатайло О. Спадкоємці козацької слави. – Дрогобич, 2009. – С. 14 – 63.
- Шатайло, О.** І життя мені не розлюбить / Олег Шатайло // Реабілітовані історію. Черкаська область. – Черкаси, 2002. – Кн. 2. – С. 395 – 397.
- Коваль, Р.** Генерал-хорунжий Армії УНР Юрко Тютюнник / Роман Коваль // Коваль Р. Повернення отаманів Гайдамацького краю. – Київ, 2001. – С. 93 – 100.
- Юрій Йосипович Тютюнник** / В. Фітенко та ін. // Юний краєзнавець Черкащини / [за ред. Т. М. Нераденко]. – Черкаси, 2011. – Чис. 1-3. – С. 198 – 200.
- Марченко, В.** А генералом став у 28 років / Василь Марченко // Невідома Черкащина (іст. сторінки "Нової Доби"). – Черкаси, 2002. – С. 18 – 33.
- Мицик, В.** "Запалював серця борців" / В. Мицик // Шевченків край. – 2000. – 19 серп. – С. 4.
- Білецький, Ф.** Останній романтик / Феофан Білецький // Земля батьків. – 2012. – 23 січ. – С. 2.
- Верстюк, В.** Тютюнник Юрій Йосипович / В. Верстюк, Т. Осташко // Верстюк В. Діячі Української Центральної Ради : бібліогр. довід. – Київ, 1998. – С. 175 – 176.
- Щербатюк, В.** Тютюнник Юрій Йосипович / В. Щербатюк // Край козацький : довід. з історії Лисянщини. – Київ, 2004. – С. 279.
- Папакін, Г. В.** Тютюнник Юрій Йосипович / Г. В. Папакін, В. С. Сідак // Енциклопедія історії України. – Київ, 2013. – Т. 10 : Т-Я. – С. 194 – 195.

105

10 березня – 22 травня 155 років від дня смерті Т. Г. Шевченка і перепоховання його на Чернечій горі в Каневі

*Немає в світі другої такої могили, як ся,
бо немає другого поета, щоб так, як Шевченко,
був серцем свого народу і краю.*

Б. Грінченко

Несподівана смерть Тараса Шевченка 10 березня (26 лютого за ст. ст.) 1861 року, мов громом, вразила не тільки земляків поета, а всіх, кому дороге було його ім'я і слово.

Друзі почали збір коштів на поховання Кобзаря в Петербурзі та перевезення праху поета в Україну за його «Заповітом». Передсмертними словами 47-річного Тараса були: "До Канева...".

Домовину з тілом Тараса Шевченка було встановлено в академічній церкві св. Катерини, до якої безперервно йшли друзі та шанувальники поета, студенти Петербурзького університету та Академії мистецтв, письменники, художники, вчені.

28 лютого (за ст. ст.) відбулося поховання поета. Відкрити домовину несли студенти на руках аж до Смоленського кладовища. За домовиною Тараса Шевченка йшли М. Костомаров, М. Куліш, Г. Барвінок, брати Лазаревські, Г. Честахівський та інші.

Поховали поета на тому місці, на якому він не раз сидів в задумі з альбомом в руці, навіть намалював "Куток Смоленського кладовища в Петербурзі". Саме тут виросла перша Шевченкова могила.

П'ятдесят вісім днів знаходився прах Т.Г. Шевченка в Петербурзі.

Дозвіл на перевезення тіла Т.Г. Шевченка з Петербурга в Україну було отримано в квітні (за ст. ст.) 1861 року (подано в лютому (за ст. ст.).

26 квітня (за ст. ст.) на Смоленському кладовищі було піднято домовину з тілом Т.Г. Шевченка, щоб перевезти його в Україну.

З прощальним словом Пантелеймон Куліш вигукнув: "Що ж се ти, батьку Тарасе, од'їжджаєш на Україну без червоної китайки, заслуги козацької? Розкиньте ж, ...червоний цвіт славетний по чорній сумній домовині Тарасовій. Нехай наш батько з'явиться в Україні лицарем щирим, що жив і вмер побиваючись... про честь і волю нашу...". І покрили домовину червоною китайкою...

Тіло Т. Шевченка везли з Петербурга до Москви, потім – до Києва.

Останній шлях Кобзаря торував йому шлях у вічність...

8 травня (за ст. ст.) о 7 годині пароплав "Кременчук" покинув Київ, і могутній Дніпро поніс поета на своїх хвилях до древнього Канева, до місця вічного спочинку Кобзаря, за його "Заповітом"...

О 16 годині пароплав наблизився до Канева й зупинився трохи нижче міста. Тієї весни Дніпро особливо широко розлився і підступав аж до підніжжя гір. Пароплав не зміг причалити до самого берега. Прах поета довелося по воді переносити до берега. Там його поставили на мари, і понесли понад Дніпром, через потік Дунаєць, а далі вгору містом, аж до древнього Успенського собору (церкви св. Георгія), зведеного на канівській землі ще за часів Київської Русі (1444 р.). Домовина знаходилась в Успенському соборі дві доби, а 10 (22) травня 1861 року домовину поета повезли на Чернечу гору, де й відбулося перепоховання.

Ця незвична подія була оспівана в українських думах і піснях. Символічно, що автором першої з них "На похорон Т.Г. Шевченка під Каневом" став друг поета, відомий вчений М.О. Максимович:

*"Сподівалися Шевченка
Сей год на Україну,
А дождалися побачить
Його домовину.
Стоїть в Каневі в соборі
Вся квітками ввита;
По-козацьки червоною
Китайкою вкрита...
Уволили твою волю
Українські діти:
На Чернечу несуть гору,
Де ти хотів жити..."*

З Успенського собору, за свідченням Г. Честахівського, домовину з тілом Т.Г. Шевченка дбайливо винесли, "поставивши на козацькій віз, накрили червоною китайкою, ...а віз повіз люд хрещений, як діти свого батька, що повернувся з далекого краю до свого дому..."

Спершу домовину везли чоловіки. Та за давнім українським звичаєм "парубка повинні проводити в останню путь дівчата"...

Про це з хвилюванням писав незабаром Г. Честахівський з Канева:

"... дивлюсь – як макова нива зацвіла коло Кобзарєвої домовини..., дівчата, як маківки... везуть віз Тарасів... У мене навернулись в очах сльози од такого дива..."

Дівчата проводжали Тараса в останню путь – у вишиванках, стрічках, в намісті... Ніби проводжала його сама мати – Україна:

*"... тихесенько
Україна плаче...
Поховали дух великий
І серце гаряче;
Поховала наша мати
Найкращого сина, –
"Вічну пам'ять" заспівала
Уся Україна..."*

(В. Кулик "На смерть Шевченка")

В записках Г. Честахівського збереглося ще одне цікаве свідчення, пов'язане з останнім шляхом Кобзаря.

Зокрема, Григорій Михайлович замовив канівському жителю Степану Кутаху витесати хрест на Шевченкову могилу. Коли хрест був готовий, канівські дівчата, великі й малі, зібрались рано-вранці 17 травня (за ст. ст.) і оголосили майстру, що самі везимуть хрест до могили. Тією ж дорогою, якою канівські дівчата везли домовину поета на Чернечу гору, повезли вони і хрест, ніби хотіли зігріти душею його вікову самотину... Г. Честахівський писав: "...теплим дівочим серцем повіяло на Тарасову могилу" ..., серцем, яке все життя шукав Тарас Шевченко, та так і не знайшов.

Того травневого дня на останньому шляху Кобзаря дивно поєдналися людська печаль з переможною симфонією весняного цвітіння – символу життя і вічності...

Після перепоховання Т.Г. Шевченка Г. Честахівський разом з тими канівчанами, які зголосились йому допомогти, звів перший курган над прахом Кобзаря, в головах якого був поставлений чотириметровий дубовий хрест, який виготовив С. Кутах. Це і був хрест, який несли на Чернечу гору канівські дівчата (за спогадами Г. Честахівського).

Сьогодні найглибшим джерелом для розкриття історії перевезення праху Т.Г. Шевченка з Петербурга в Україну та поховання його в Каневі є спогади, свідчення, листи художника Г. Честахівського. Він, зокрема, згадував, що в ту пам'ятну ніч після перепоховання "на Тарасовій горі горіло огнище, наче гайдамацтво ночувало..."

Перша Шевченкова могила була подібною до козацьких могил, які зеленіли на безкраїх степах по всій Україні...

Ще один спогад Г. Честахівського:

"Я часто застаю коло могили простих слобожан: стоять, знявши шапки... і дивляться на могилу так, що я ще ні разу на своїм віку не бачив такого щирого... погляду людського..."

"Вони всі називають його Батьком Тарасом, рятувавшим їх волю, а гору, на котрій поховали, – Тарасовою горою..."

З тієї високої гори ніби линуть над Дніпром його пророчі слова "Заповіту":

*"Як умру, то поховайте
Мене на могилі
Серед степу широкого
На Вкраїні милій..."*

Лунає як заповіт живе слово Тараса над Дніпром, над кручами, над всією Україною:
"Свою Україну любіть..."

ЛІТЕРАТУРА:

["Привітай же, моя ненько, моя Україно..."] [книга-літопис / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Черкас. обл. держ. адмін., Черкас. обл. рада ; упоряд. Дмитренко В. І., Новицький М. Л.]. – [Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2011]. – 192 с.

До 150-річчя перепоховання тлінних останків Великого Кобзаря в Україні.

Жадько, В. Український некрополь: іст. наук. довід. / Віктор Жадько. – Київ : СПД "Жадько В. О.", 2005. – 352 с.

Про поховання Т. Г. Шевченка. – с. 82 – 88.

Чалий, М. Похорон Т. Г. Шевченка на Україні / М. Чалий // Чалий М. "Я дуже щиро вас люблю..." : Шевченко у розповідях сучасників. – Харків, 2004. – С. 314 – 321.

Жур, П. Відхід у безсмертя / П. Жур // Жур П. В. Труді і дні Кобзаря. – Київ, 2003. – Розд. XV. – С. 459 – 480.

Тарахан-Берега, З. Святиня : науково-історичний літопис Тарасової гори. – Київ : Родовід, 1998. – 543 с. : іл.

Останнім шляхом Кобзаря. – Київ : Український літопис, 1994. – 280 с.

Гальченко, С. "І Дніпро, і кручі..." / С. Гальченко // Укр. культура. – 2001. – № 4-5. – С. 24 – 25.

Сенюк, С. Заповідник "Могила Т. Г. Шевченка" / С. Сенюк // Шевченків край : іст.-культурол. нариси. – Київ, 2005. – С. 248 – 251.

Щепанська, Н. Спогади про похорони Шевченка // Шевченків край : іст.-культурол. нариси. – Київ, 2005. – С. 226 – 229.

Юхно, Б. Довга дорога додому / Борис Юхно // Місто. – 2010. – 26 трав. – С. 7.

Боронь, О. Його остання путь стала символічною / О. Боронь // Уряд. кур'єр. – 2011. – 21 трав. – С. 17.

Дзюба, І. В Україні – назавжди / Іван Дзюба // Культура і життя. – 2009. – 20 трав. – С. 5.

1 травня
80 років від дня народження поета
А. О. Савченка
(01.05.1936 – 17.09.2014)

Читаючи Ваші вірші, я зрозумів, що Ви належите до тих людей, з якими цікаво поспілкуватись – до людей небайдужих, до патріотів не лише на людях, перед громадою, а в самих основах свого світогляду.

*З листа В.А. Юценка
до А.О. Савченка від
17 лютого 2002 р.*

"Стежиною в стиглому житі" // Шевченків край. – 2005. – 25 лют. – С. 5.

Вірші Анатолія Олексійовича Савченка хвилюють усіх, хто цікавиться батьківщиною Тараса Шевченка:

*У цім краю земля до неба горнеться,
А в росах світяться Тарасові сліди.
В Шевченкове, і в Будище, і в Моринці
Врочисто, мов до храму, увійди*

* * *

*Садки і пагорби в замріяній красі,
Поза селом шепоче з вітром колос.
Прадавні Моринці – Вітчизна над усім:
Тут геній нації подав до Бога голос.*

* * *

*Є куточок землі –
України всієї окраса.
Той куточок землі
На колишній садибі Тараса.*

*Маєток, парк, а ще старі дуби, –
Лише у Будищах душею відпочину.
Тут над ставками в сутінках доби
Ходила доля маляра-хлопчини.*

Хто ж він Анатолій Савченко, поетичні рядки якого такі близькі серцю кожного українця.

Анатолій Олексійович Савченко народився 1 травня 1936 року у м. Звенигородка. Тут закінчив середню школу, звідси пішов до армії. Демобілізований 1958 року і тоді ж зарахований студентом Черкаського державного педінституту (філологічний факультет, спеціальність "російська мова та література, англійська мова").

З 1964 року проживає у с. Шевченкове і працює у Шевченківській середній школі спочатку учителем російської та англійської мови, пізніше – директором школи (1980 – 1996 рр.), згодом – вчителем мистецького факультету в Шевченківській спеціалізованій школі-інтернаті. Він був небайдужим до розвитку творчих здібностей учнів і в 2005 році організував у школі літературну студію "Голос", члени якої неодноразово перемагали у різних конкурсах: "Тарасовими шляхами", "Україно, ти для мене диво" та інших.

Анатолій Олексійович був спеціалістом вищої категорії, відмінником народної освіти України, лауреатом премії О. Захаренка.

З дитячих літ А. Савченко захоплювався поезією, малюванням. Друкувався у районній газеті "Шевченків край", при якій багато років подає голос літературно-мистецьке об'єднання "Звенигора". У 2004 році вийшла його перша збірка "Стежинкою в стиглому житті", яку автор проілюстрував власними малюнками. "Народився у Звенигородці, – пише А. Савченко, – але проживши 40 літ у Шевченковому, я не міг не опинитися під магічним впливом і тих творчих джерел, і тих поетичних принципів, яких дотримувався Тарас Шевченко. Простота стилю, зрозумілий усім образ, близькі до народних художні засоби, абсолютна прозорість ідей, сюжетність оповіді – це моя, так би мовити, авторська ідеологія. Писати треба просто – як Шевченко. Мене хвилює в житті все: гіркота соціального неблагополуччя і шал весняного цвітіння, вранішнє село і поле опівдні, тополя, як символ нашої місцини, і позолота осінніх гаїв, жіночій погляд із натовпу і страдницька доля України, спогад дитинства і вир любовних освідчень. До всього того торкаюсь серцем і пишу тільки про те, чим воно заболіло":

*Мені з дитинства квіти – свято
І втіха в долі і в житті.
Тож в серці трепетно несучи
Ті нагідки – тоді й сьогодні.
Вони – немов жалі Господні
Чи літа златоокий сум.
Мій сум востаннє зацвіте,
Як жовте листя ляже в стоси.
Нам нагадає в пізню осінь
Той цвіт про літечко святе.*

Після першої книжки А. Савченка виходять такі його збірки віршів і прози: "Є куточок землі..." (2005), "Нічого такого" (2007), "Понад Тікичем" (2007), "На неокраєнім крилі", "І Слово диха на долоні", "Хто довкола, або білі пелюстки глоду", "Душа на осонні". Остання книга А Савченка – "Прозора тиша акварельних фарб", присвячена 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 30-річчю роботи автора з рідним словом, побачила світ у 2014 році.

У доробку Анатолія Савченка понад 1000 віршів, кілька тисяч сторінок щоденників, нариси, новели, психологічні етюди. Декілька з його поезій покладено на музику.

Незатишаючий біль душі за Україну, свята любов до рідного села Шевченкове, глибокі роздуми про долю світу і призначення Людини на Землі так відчутні у літературній творчості Анатолія Савченка:

*Не вми, моє слово, як снігом пририта пшениця.
Не трісни в мороз, як забуті в полях буряки.
У римах суворих селянська печаль освятиться –
І зродиться вірш, як буття, полиново-гіркий.*

*Той вірш про Україну, яку розвезли за кордони.
Той вірш про багатства, які затоптали в багні.
Мій сум, як колодязь: десь цяточка світять в бездонні,
Мов іскри надії на інші слова і пісні.*

Велику цінність мають ті поезії автора, в яких відчуваєш потужну енергетику місць дитинства Кобзаря:

*Хай зійдуть та цвітуть
Мої думи, мов квіти останні.
Я їх в серці плекав,
Щоб зродились вони на світанні.*

*Щоб між люди пішли,
Як колись – там Тарасові мислі.
І хоч їм не дійти
До його геніальної висі,*

*Та надія живе:
В чийсь серце впадуть мої зерна
І один іще хтось
На дорогу любові поверне.*

*Завіта в цей куток,
Що всієї країни окраса,
І вклониться землі
На колишній садибі Тараса.*

ЛІТЕРАТУРА:

Твори А. Савченка

На неокраєнім крилі : книга про укр. слово / Анатолій Савченко. – Черкаси : Брама-Україна, 2008. – 96 с.

Нічого такого : поезії / Анатолій Савченко. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 144 с.

Стежинкою в стиглому житі : поезії / Анатолій Савченко ; [передм. Л. Шевченко, С. Ткаченка]. – Черкаси : Брама-Україна, 2004. – 154 с.

Савченко, А. "Є куточок землі..." ; В день ювілею Т. Шевченка ; І став Тарас... : [поезії] А. Савченко // Хоменко В. "Не забудьте пом'янути...". – Вид. 2-ге, доповн. – Київ, 2014. – С. 80 – 82.

Державний історико-культурний заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка" / [автор віршів А. Савченко ; передм. С. Ткаченка ; упоряд. К. Ткаченко, Г. Нечипорко]. – [Б. м. : б. в., 2000?]. – 12 с.

Про А. Савченка

"Стежинкою в стиглому житі" : [про творчість А. Савченка. Поезії] // Шевченків край. – 2005. – 25 лют. – С. 5.

Хоменко, В. М. Савченко Анатолій Олексійович // Хоменко В. М. Звенигородщина : слов.-довід. – Черкаси, 2008. – С. 108.

Ткаченко, Г. Світлої пам'яті Савченка Анатолія Олексійовича / Г. Ткаченко // Шевченків край. – 2014. – 31 жовт. – С. 2.

Анатолій Савченко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: yandex.ua/click/jsredir?/(дата звернення: 28.04.2015). – Назва з екрану.

26 травня
75 років від дня народження
письменника В. М. Сироватського
(26.05.1941 – 6.02.2008)

Зупинімось на мить у цьому бурхливому, складному і напрочуд простому світі, послухаймо серце своє, шерех листя багряної осені, усміх незнайомого перехожого і подумаймо про сенс буття...

В. Сироватський

Сироватський, В. Потаємні ручаї : оповідання / Віктор Сироватський. – Черкаси, 1998. – 2-а с. обкл.

Віктор Миколайович Сироватський – талановитий прозаїк сучасності, автор багатьох книг поетичної і філософської прози, член Національної Спілки письменників України, заслужений працівник культури України.

Народився письменник 26 травня 1941 року в селі Никифорівка Ямського району, що на Донеччині, в сім'ї робітників. Доля склалася так, що більшу частину свого життя Віктор Сироватський прожив на Черкащині. Тут закінчив філологічний факультет Черкаського педагогічного інституту та відділення журналістики Вищої партійної школи. В Черкасах Віктор Миколайович розпочав свою журналістську діяльність: був літпрацівником, завідувачим відділу, відповідальним секретарем обласної газети "Молодь Черкащини", головним редактором та першим заступником генерального директора обласної державної телерадіокомпанії.

Віктор Сироватський входив у сучасну українську літературу, в її художню прозу, тихо і скромно. Але вже з перших оповідань заявив про себе як письменник вимогливий, працьовитий.

У 1984 році з'явилася його перша книга "Двоє в серпні", привернувши увагу читача неабиякою поетичністю письма і тонким психологізмом.

Наступна книга "Провесінь" вийшла друком у 1991 році і вміщує в однойменну повість та оповідання. Це – щира розповідь про відлуння війни в долях дітей, ровесників оповідача. Оповідання збірки порушують важливі в усі часи соціальні проблеми.

Віктор Сироватський – автор книг "Потаємні ручаї", "Росинки", "Мелодії забутої весни", "Вогонь останньої свічі", "Танго літньої ночі".

У його творчому доробку – повісті, оповідання, новели, есе, твори-мініатюри, які автор з любов'ю називає "росинками". Саме в них з ювелірною витонченістю письменник пропонує читачам глибокозмістовний підтекст для роздумів, де вони мають змогу не лише уявити, а й відчутти всю глибину почуттів героїв, життєву ситуацію, філософське осмислення суті людського життя на землі: "Диво... Ми чекаємо на нього все своє життя. Роззираючись, хочемо бачити в усьому. А воно... А воно в нас самих, у нашому існуванні. У кожному нашому помислі...". "...Кожна людина – подих Усесвіту, його лагідний усміх і сподівання. На чудо...".

На думку Сергія Носаня, "Росинки" – наймісткіша книга Віктора Сироватського у його палітрі. Ця поезія в прозі – прониклива музика почуттів і думок, яка зачаровує і пробуджує читача до активного життя, до любові і багатства. Кожен міні-твір з його книги може легко існувати і сам по собі. Але художня сила й цілісність "Росинок" в тім, що ці поетичні зблиски утворюють неповторне мозаїчне полотно живого життя в усій його багатогранності.

Наступна книга автора "Вогонь останньої свічі" засвідчила зрілість, високу майстерність і яскравий талант письменника.

Проза Віктора Миколайовича – глибоко інтелектуальна, потребує чутливого сприйняття, уваги і роздумів.

Віктор Миколайович Сироватський пішов із земного буття 6 лютого 2008 року. В останніх його записах є такі рядки: "Знаєш, я хочу тобі сказати... – спіткнулися слова...". Так одна його частина відійшла у вічність, а друга залишилася в книгах.

ЛІТЕРАТУРА: Твори В. Сироватського

Провесінь : повість, оповідання / Віктор Сироватський. – Київ : Рад. письменник, 1991. – 268 с.

Потаємні ручаї : оповідання / Віктор Сироватський. – Черкаси : [Б. в.], 1998. – 176 с.

Росинки : [мініатюри] / Віктор Сироватський ; [передм. С. Носаня]. – Черкаси : [Б. в.], 2002. – 121 с.

Вогонь останньої свічі / Віктор Сироватський. – Черкаси : [Чабаненко Ю. А.], 2006. – 250 с.

Мелодії життя / Віктор Сироватський. – Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. А., 2007. – 161 с.

Про В. Сироватського

Носань, С. Мозаїка життя / Сергій Носань // Сироватський В. Росинки. – Черкаси, 2002. – С. 5 – 9.

Носань, С. І музика, і пластика душі / Сергій Носань // Сироватський В. Потаємні ручаї : оповідання. – Черкаси, 1998. – С. 3 – 6.

Діхтяренко, Г. Незгасний вогонь митця / Григорій Діхтяренко // Холодний Яр. – Черкаси, 2008. – № 2. – С. 289 – 292.

Віктор Сироватський : [біогр. довідка, твори] // Криничка : антол. творів письменників Черкащини для дітей та юнацтва : [в 2 т.]. – Черкаси, 2009. – Т. 2. – С. 54 – 57.

Білько, Т. Література рідного краю. Віктор Сироватський [Електронний ресурс] : [сайт] / Т. Білько. – Текс. дані. – Режим доступу: oipopp.ed-sp.net/component/option,com_dcr (дата звернення: 22.04.2015). – Назва з екрану.

30 червня
150 років від дня народження
економіста Т. І. Осадчого
(30.06.1866 – 24.12.1945)

*На світі можна жить без еталонів,
По-різному дивитися на світ:
Широкими очима, з-під долоні,
Крізь пальці, у кватирку з-за воріт.
Від того світ не зміниться ні трохи,
А все залежить від людських зіниць –
В широких відіб'ється вся епоха,
А в звужених – збіговисько дрібниць.*

Ліна Костенко

Костенко, Л. "На світі можна жить без еталонів" : вірш // Костенко Л. Мандрівки серця : поезії. – Київ, 1961. – С. 25.

У контексті минувшини і сучасності України важливе місце посідає знання про життя і долю відомих українців.

Український економіст, земський статистик, громадсько-політичний діяч, письменник Тихон Іванович Осадчий народився 30 червня 1866 року у с. Будище на Звенигородщині. Його батько Іван Осадчий був кріпаком магната П.В. Енгельгардта.

Закінчивши Звенигородське міське училище, Тихон живе у рідному селі, займається самоосвітою. Працюючи секретарем Вільшанської земської управи, заступився за покривджених селян так званого "Вільшанського бунту" 1883 р. Рятуючись від переслідувань, Осадчий тікає на Херсонщину, працює на різних посадах, збирає матеріали для майбутніх книг.

У 1890 – 1897 рр. працює статистиком Херсонського і Сімбірського земств. 1891 року земством було видано книгу Т. Осадчого "Описание Щербановской волости Елисаветградского уезда Херсонской губернии". Крім історії, в книзі докладно розглянуто клімат, топографію, ґрунти, національний склад, побут та етнографічні особливості різних груп населення, його родинні й суспільні відносини. Схвальну рецензію на книгу дав і А. Кримський: "Книжка мусить зацікавити не тільки спеціалістів-етнографів та економістів – писав він, – але й звичайнісінького читача, котрий отаким способом навічі побачить освітлений з усіх боків побут нашого селянства".

Осадчий мріяв про виховання сільської інтелігенції, постачання для села учителів, агрономів, фельдшерів, лікарів. Соціологічні праці "Общественный

быт" та оповідання "На службе обществу", "Діти землі", написані у цей період, пронизані мрією визволення селянства його власною культурно-економічною самоорганізацією (артіль, кооперативи і т.п.).

З 1904 року Т.І. Осадчий вчителює на Київщині та Чернігівщині. У с. Пруси (нині Михайлівка Кам'янського району) він завідує сільськогосподарською школою, яка розташовувалася в приміщенні колишньої цукроварні. У Прусах Тихон Іванович одружується з учителькою Ганною Олександрівною Лазаревською – донькою відомого українського історика О.М. Лазаревського. У 1906 році Осадчий переїжджає на батьківщину дружини у с. Гирявка (тепер с. Шевченкове Котопського району), де поринає у практичну діяльність по допомозі селянам. Він очолює місцевий кредитний кооператив, бере участь у всеукраїнських і регіональних кооперативних з'їздах.

В цей час виходять друком такі його праці: "Панські землі і людська доля на Україні", "Українське селянство та його історична доля".

Перу Т.О. Осадчого належать ряд повістей і романів: "Силы деревни", "Борцы за землю и правду", "На грані ХХ століття" та інші.

Особливе місце з-поміж них займає книга про Вільшанський бунт "Борцы за землю и правду: роман-былое из социальной жизни на Украине: эпоха 1881 – 1905 гг.". На неї одразу ж після виходу Тимчасовий комітет у справах друку в Києві наклав арешт. 15 травня 1908 р. постановою Київської міської судової палати весь тираж книжки Осадчого було конфісковано, автора засуджено.

Після Лютневої революції 1917 р. Осадчий брав активну участь у розбудові української державності. Був членом Центрального комітету селянської спілки, членом Центральної Ради. У 1918 році став одним з організаторів Всеукраїнського сільськогосподарського кооперативного союзу "Централ".

1921 року за дорученням Наркому освіти УРСР, Тихон Іванович організовує сільськогосподарську школу в колишньому маєтку поміщика Кочубея в с. Тиниці на Чернігівщині. Ось як описує Тихона Осадчого один із сучасників: "...це була тиха, добра, чуйна людина. Жив у невеличкій кімнаті гуртожитку один, обстановка кімнати була аж занадто спартанською... До нього можна було зайти в будь-який час любому учневі у своїй справі і він усіх уважно вислуховував... нікого не виділяв за класовими чи комсомольськими ознаками, але підкреслено поважав і хвалив за відмінні успіхи у навчанні...любив українські народні пісні, ненавидив стукацтво".

Тихон Осадчий відійшов від активної діяльності через хворобу та трагічну долю зятя – Олександра Янати, відомого українського ботаніка, репресованого 1933 р., трагедія доньки, яка була "как жена известного националиста Янаты в 1933 году вычищена из Сов. Аппарата, как националистка". Наталія Тихонівна

Осадча була талановитим ботаніком, автором багатьох капітальних праць з флори України, які не втратили своєї актуальності і в наш час. Проживала в Америці, закінчила життя в злиднях, забута всіма.

Т.І. Осадчий – автор 120 наукових праць, присвячених питанням землеволодіння і землекористування. Розвитку капіталізму він протиставляв ідею ефективного дрібного виробництва селян і ремісників. Для цього пропонував систему державної підтримки дрібного господарства. Сподівався підвищенням культури рільництва, наданням дешевих кредитів, достроковою арендою зробити українського селянина заможним. Вимагав зміцнення середнього господарства – самодостатнього, натурального. Особисто здійснив кілька спроб організації такого господарства, але більшовицький волюнтаризм заперечував такі форми господарювання.

Тихон Іванович Осадчий на схилі літ проживав у Гирявці, одним із перших у селі став жертвою Голодомору 1946 – 1947 рр. Помер 24 грудня 1945 р., похований на сільському кладовищі.

ЛІТЕРАТУРА: Основні праці Т. І. Осадчого

Земля и земледельцы в Юго-западном крае (на Украине, Подолии и Вольни) : опыт стат.-экон. исслед. : с прил. моногр. очерка А. А. Савостьянова по двум поселениям Подол. губ. / Т. И. Осадчий. – Киев : Тип. П. Барського, 1899.

Крестьянское надельное землевладение в Херсонской губернии в связи с платежами крестьян / Т. И. Осадчий. – Херсон : Тип. О. Д. Ходушиной, 1894. – 198 с.

Щербановская волость Елисаветградского уезда Херсонской губернии : ист.-этногр. и хоз.-стат. описание / Т. И. Осадчий. – Херсон : Херсон. губ. зем. управа, 1891. – 112 с.

Общественный быт и проекты его улучшения в XIX столетии : (очерки по обществоведению) / Т. И. Осадчий. – Москва : Типо-лит. А. В. Васильева и К°, 1901. – 171 с.

Борцы за землю и правду : роман-былое из социал. жизни на Украине : эпоха 1881 – 1905 гг. / Т. Осадчий. – Киев : Кн. маг. С. И. Иванова и К°, 1908. – 236 с.

Про Т. І. Осадчого

Ганницький, С. Тихон Осадчий – економіст, земський статистик і громадсько-політичний діяч / Сергій Ганницький // Вісімнадцята наукова сесія Осередку Наукового товариства ім. Шевченка у Черкасах. – Черкаси, 2008. – С. 37 – 40.

Осадчий Тихон Іванович // Провідники духовності в Україні : довід. / за ред. І. Ф. Кураса. – Київ, 2003. – С. 511 – 512.

Хоменко, В. "Крамольна" книга Тихона Осадчого // Хоменко В. Пам'ять. – Київ, 2013. – С. 33 – 35 ; Шевченків край. – 1985. – 9 лип.

Ставна, С. Кризь терни знівченої долі : [про дочку Т. Осадчого вченого-ботаніка Наталію Осадчу] / Слава Ставна // Прес-Центр. – 2009. – 14 січ. – С. 28.

Жук, П. Та й на горенько вродилась : [Т. Осадчий та його дочка Н. Осадча] / Петро Жук // Село і люди. – 1994. – Верес. (№ 37). – С. 6.

Осадчий Тихін Іванович [Електронний ресурс] / Вікіпедія. – Текст. дані. – Режим доступу: [www.uk.wikipedia.org/wiki/Осадчий Тихін Іванович](http://www.uk.wikipedia.org/wiki/Осадчий_Тихін_Іванович) (дата звернення: 20.04.2015). – Назва з екрану.

18 липня
100 років від дня народження
краєзнавця, фольклориста, археолога
О. П. Діденко
(18.07.1916 – 21.05.2010)

*Упасти до землі грудьми
І по краплині кров віддати,
Щоб тим, що хочуть жить людьми,
Не заступали неба грати.*

О. П. Діденко

Діденко, О. П. Україні [вірш] // Я – жінка. – 1997. - № 2. – С. 17.

Справжня українка, дочка українського народу, нескорена, мудра, закохана в народознавство до самозабуття. Гордість і совість української нації. І це ще не все із того різнобарв'я слів і роздумів, які можна сказати про Ольгу Петрівну Діденко.

Діяльність Ольги Петрівни надзвичайно багатогранна – громадський діяч, активна учасниця підпільної боротьби, дисидентка, поетеса, археолог, фольклорист...

Народилася Ольга Петрівна Діденко 18 липня 1916 року у м. Умань, на Івагородському передмісті, що мало статус села. Батько – Петро Никифорович та мати – Гафія Данилівна (Гончаренко) походили з козацьких родин. Петро Никифорович дуже любив читати і змалку привчав до цього своїх дітей, яких було семеро. Ольга навчилася читати у 4 роки. Батько повів її до школи лише у 1926 році. Оскільки вона добре вміла читати і писати, її зарахували одразу до другого класу. Батько дівчинки був за тогочасною ідеологією - підкуркульник. А тому, коли Ольга захотіла піти на курси трактористок, їй відмовили, як дочці неблагонадійного. Замість цього директор школи посилає її навчатися на вчительські курси.

У 1933 році Ольга Петрівна розпочинає вчителювати у Великій Севастіянівці, що у сусідньому Христинівському районі. Школи на той час були порожніми: одні нещасні пухли з голоду, інші, щоб не вмерти, займалися людодством, треті – божеволіли. З 1934 року Ольга продовжила навчання, вступивши на факультет української мови та літератури Уманського інституту народної освіти, але через рік факультет був закритий і студентів перевели у Миколаївський інститут.

Після закінчення навчання Ольга зголосилася їхати вчителювати на Донбас, де хотіла заховатися від репресій, які тоді набули великих масштабів. Боялася навіть слати листи батькам, не повідомила, що поїхала, вийшла заміж. Її чоловік – Василь Семенович Скуратівський, закінчив Київський університет, викладав у школі математику, теж шукав порятунку від репресій на Донбасі. У 1938 році молоде подружжя повернулося до Умані, де народився син Віталій, а через рік – Олександр.

Друга світова війна для Ольги Діденко, як і для всього народу, принесла біль і страждання. У січні 1940 року її чоловік В. Скуратівський був призваний в армію, а у 1941 році загинув у бою під Зеленою Брамою, що знаходилась в 40 км від домівки.

Переживши особисту трагедію, Ольга Петрівна активно включається у підпільну боротьбу. Із серпня 1941 р. по 1944 р. перебуває у підпільній групі А. Романцака, де займається виготовленням аусвайсів, допомагає втікачам з Уманської ями. За день жінка підробляла по 60 аусвайсів. Лише дивом залишилася живою. Молода жінка ризикувала, коли ходила як зв'язкова по селах, передаючи до фашистських в'язниць аусвайси тим, кого прирекли на страту. Ольга Петрівна була нагороджена орденом Великої Вітчизняної війни і медаллю "За відвагу".

У 1946 – 1947 рр. підпільників, які вижили у війну, накрила хвиля репресій. Залишивши синів на батьків, Ольга знову втікає. Цього разу подалася у Прикарпаття, сподіваючись загубитися в гірських селах. Вчителювала у сільській школі на Львівщині.

Варто сказати, що її інтереси сягали далеко поза межею вчительської справи. У цей час Ольга Петрівна збирає усну народну творчість для інституту фольклористики АН УРСР і у 1949 році бере участь у семінарі з питань народної поезії, організованому Всесоюзним будинком народної творчості у Москві.

До Умані повернулася аж у 1960 році, коли матір через хворобу вже не в змозі була піклуватися про синів Віталія та Олександра.

Деякий час працює в школі с. Антонівка Уманського району. Але у 1961 році залишає вчителювання і влаштовується на роботу в Уманський краєзнавчий музей. Разом з Василем Автономовичем Стефановичем працює над збірником "Археологічні пам'ятки Уманщини".

Життя не було до неї милостивим, її шлях усіяний колючками-тернами. У страшні роки тоталітарного режиму вона залишалася україркою, розсівала українське навколо себе. І коли ставало нестерпно важко на душі (друзі десь далеко – по сибірських таборах, а навколо страх і сірість), поверталась завжди до Умані, як сама писала:

*Десь написано на роду мені
Над тобою кружляти завжди.
Всі думки мої коло Умані,
Всі дороги мої – сюди.*

Працюючи в музеї, Ольга Петрівна зустрілася з жінкою, яка стала її найкращою подругою, перевернула її життя, наповнила новим змістом. Це була Надія Суровцова – легендарна дисидентка. В Умань Надія Віталіївна повернулася після реабілітації, але до кінця своїх днів знаходилася під наглядом КДБ.

"Безперечно, на життя Ольги Діденко вплинула своїм подвижництвом Надія Суровцова", – пише літературознавець Володимир Поліщук. І наводить її вірш-присвяту Надії Віталіївни "На іменини" (1964):

*Люди плачуть за роками, –
От чи вірите, чи ні,
Як милуюсь нишком Вами,
Заздрю Вашій сивині.*

Ольга Петрівна разом із Суровцовою тишили себе надією, що зможуть бодай крихту зробити для відродження України. На той час навіть одягнути вишиванку вважалося націоналізмом. Ольга Петрівна перекладає історичні документи України з польської мови. Надія Суровцова згуртувала навколо себе національно свідому молодь. В Умані утворюється центр виготовлення і

розповсюдження самвидавної літератури. Друкували її у квартирі Ольги Діденко та в хаті її сина В. Скуратівського. Знову почалися переслідування.

Після звільнення з музею Ольга Петрівна на громадських засадах працювала в Черкаському обласному краєзнавчому музеї, брала участь у літніх експедиціях інституту археології АН УРСР. А в 1989 р. стала штатним працівником цього музею, згодом – обласної археологічної інспекції. Зрідка друкувалася в "Уманській зорі", журналах "Вітчизна", "Дніпро", написала ряд наукових статей, зокрема: "Кургани скіфського часу біля Умані" (співавторство), "Віконне різьблення на Уманщині", "Уманщина на картах Боплана".

Під час перебудови, коли з'являється можливість займатися відкрито громадською та культурною роботою, Ольга Петрівна у 1989 р. стає одним із засновників культурного товариства "Берегиня".

В історії людства Берегиня – це Богиня, сама мати-природа. Берегинею Уманщини стала Ольга Петрівна Діденко. Нема такого села на Уманщині, де б вона не була, нема такого кургану, якого б вона не знала, нема такої пісні, яку б вона не співала. Сотні, тисячі черепків, знайдених на уманських землях, перемили її руки. Сотні малюнків, записів, наукових статей все своє життя вона збирала і записувала, зберігала в пам'яті, щоб передати наступним поколінням.

Степан Павленко в своїх щоденникових записах від 18 січня 1891 року занотував про неї таке: "В хаті повно всілякого череп'я, для мене воно фактично німе, а це ж цілий чийсь світ, виявляється. Як і залізачка всіляке, рушники... Навіть узори на віконницях".

Серед української інтелігенції, не тільки Уманщини, Ольга Петрівна вважається найліпшим знавцем історії Умані та регіону. Але найбільшим своїм досягненням вона вважає розшифрування географічних назв на карті Гійома Левассера де Боплана (XVII ст.).

23 грудня 1997 року О.П. Діденко було нагороджено премією імені Вікентія Хвойки за охорону пам'яток археології. У цьому ж році виходить її перша поетична збірка "І у горі завжди зоря була...". Тематика віршів різноманітна. У них усе, що хвилює її у житті. Це і розкриття минулого України, і замальовки з натури, і оспівування неповторної краси "Софіївки", і відображення інтимних переживань.

Наступна збірка – "Мир і війна", у якій вилилися всі страждання, пережиті під час війни, вийшла у 2000 році.

Уманчани глибоко шанували й цінували діяльність своєї Берегині. Спілка жінок міста 6 березня 2001 року вручила їй свідоцтво за вагомий внесок в соціально-економічний розвиток і культурне життя міста. Ольгу Петрівну визнано "Жінкою року – 2000", в номінації "Жінка – митець".

21 травня 2010 року перестало битися гаряче серце славетної жінки, годості нашого краю і всієї України Ольги Петрівни Діденко.

Про Ольгу Петрівну, її світогляд, неймовірну працелюбність, оптимізм, вміння любити, творити, не зупинятися на досягнутому можна говорити і писати багато. Вона вміла обійняти, надихнути, підняти з колін, спрямувати, повірити в себе. Бо й сама жила не схилиючись, не втрачаючи Віри, Надії, Любові.

ЛІТЕРАТУРА:

Діденко, О. Збірник археологічних пам'яток Уманщини. Т. 1 / О. Діденко, В. Стефанович, Б. Черномаз. – Умань : [ВПГ], 2006. – 344 с.

Діденко, О. П. Віконне різьблення на Уманщині / О. П. Діденко // Нар. творчість та етнографія. – 1976. – № 5. – С.41 – 43.

Діденко, О. Перше місто в землі козаків / О. Діденко // Уман. зоря. – 1968. – 5, 12, 28, 29 черв.

* * *

Смілянець, Л. В. Жити – значить боротись (життєпис Ольги Петрівни Діденко) / Л. В. Смілянець // Краєзнавство Черкащини : зб. – Черкаси, 2011. – № 9. – С. 173 – 178.

Павленко, М. С. Діденко Ольга Петрівна / М. С. Павленко // Письменники Уманщини. – Умань, 2011. – С. 59 – 61.

Діденко Ольга Петрівна // Видатні жінки Черкащини. – Черкаси, 2003. – С. 23.

Поліщук, В. Т. Поетеса, подвижниця // В. Т. Поліщук // Поліщук В. Т. Під прапором неба. – Черкаси, 2000. – С.113 – 116.

Касумова, Р. Українська горлиця / Р. Касумова // Уман. зоря. – 2007. – 8 серп. – С. 2.

"Всі думки мої коло Умані, всі дороги мої туди" // Я – жінка. – 1997. – № 2. – С. 16 – 17.

Відейко, М. Ю. Діденко Ольга Петрівна / М. Ю. Відейко // Енциклопедія Трипільської цивілізації. – Київ, 2004. – Т. 2. – С. 149

Діденко Ольга Петрівна [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Діденко_Ольга_Петрівна (дата звернення: 21.06.2015). – Назва з екрану.

10 серпня
200 років від дня народження
церковного діяча, історика, краєзнавця
Л. І. Похилевича
(10.08.1816 – 18.03.1893)

"Книга эта, удостоенная в 1865 г. Академией Наук Малой уваровской премии и сделавшаяся теперь библиографической редкостью, служила и служит справочною книгою для всех, заинтересованных прошлою жизнью наших сел..."

И. К.

Киевская старина. – 1888. – № 10. – С. 16 – 17.

Сьогодні жоден краєзнавець, який вивчає історію міст і сіл, не обходиться без посилань на монографію Лаврентія Похилевича "Сказания о населённых местностях Киевской губернии" (1864 р.). Ця книга – півтора столітня класика, бібліографічна рідкість та настільна книга українських етнографів. Цього року, а саме 10 серпня, виповнюється 200 років від дня народження автора праці, відомого свого часу церковного діяча, історика, краєзнавця Лаврентія Івановича Похилевича, сина священика, який присвятив своє життя дослідженню історії населених пунктів Київської губернії (сучасних Київщини, Житомирщини, Черкащини).

Його наукова спадщина ще потребує дослідження, проте цікавою є сама постать Похилевича, позаяк Лаврентію Івановичу судилося стати яскравим представником тогочасної духовної інтелігенції, що сформувалася на території українських земель під владою Російської імперії. Духовенству тоді відводилося особлива роль. Ця верства мала пріоритет в отриманні знань, доступу до новітніх на той час модерних здобутків європейської цивілізації, а відтак покликана була відігравати провідну роль в організації та забезпеченні освіти. Вихідці з родин священиків долучались до наукових досліджень і на рівні своїх парафій, ширше – єпархій, проводили історичні та краєзнавчі розвідки, вели активну громадсько-просвітницьку роботу. Л.І. Похилевич зміг не лише досягти високих ієрархічних посад, а й зробити вагомий внесок у дослідження Київської губернії та формування підвалин української краєзнавчої думки другої половини ХІХ ст.

Лаврентій Іванович Похилевич народився 10 серпня 1816 року у с. Горосків Тетіївського району на Київщині. У місцевій метричній книзі було зроблено

запис про те, що в "парафіяльного священика Іоанна Похилевича та його дружини Марфи народився син Лаврентій". У родині Похилевичів традиція священнослужителів охоплювала багато поколінь. Так, батько Лаврентія, Іван Мануїлович, також був сином священника; крім церковнослов'янської мови міг вільно читати і розмовляти латиною. Із роду священиків була і мати Лаврентія.

До того дня, коли трагічно помер батько, Лаврентію виповнилося 15 років. Ось як згодом він згадував у своїй книзі "Сказание о населённых местностях Киевской губернии" про ті сумні для родини події: "При Горошківській церкві священиком був із жовтня 1815 по 1831 рік батько пишучого ці рядки Іоанн Похилевич, який помер від холери в серпні 1831 року в селі Литвинівка, куди він поїхав повністю здоровим хоронити свого родича". Цим родичем був дід Лаврентія, батько його матері. Так трапилося, що саме в Литвинівці (тепер це село Жашківського району Черкаської області) біля храму Іоанна Богослова поховані батько, дід і прадід Л.І. Похилевича. Після смерті Івана Мануїловича сімейний клопіт повністю ліг на плечі матері Лаврентія – Марфи Іванівни. Вона залишилася удовою з п'ятьма дітьми, втім, скрутне становище не стало на заваді в отриманні освіти.

Лаврентій Похилевич вступив до Київської духовної семінарії 1 вересня 1833 р. після закінчення Київського повітового училища. Здобувши освіту, 22-річний Лаврентій подає прохання про надання йому місця священика в рідному селі. Про рівень викладання в Київській духовній семінарії свідчить рівень підготовки Л. Похилевича. До прохання на заміщення посади священика в с. Горошків було додано завірену копію атестата від 25 червня 1839 р. Його було зараховано до Першого розряду Семінарських вихованців і присвоєно ступінь студента. У документі містився запис, що його власник "добре" володіє латинською і грецькою мовами, а єврейською і німецькою – "досить непогано". Ще ліпше виглядала характеристика, якої випускник Похилевич удостоївся від керівництва семінарії: "За чесної поведінки, здібностях дуже добрих і старанні на підсумковому випробуванні й за розрядними списками виявився успішним". Згодом ці якості повністю підтвердилися, це виразно помічаємо у його подальшому житті та творчості.

Парафіяльна служба не задовольняла допитливого і енергійного Л. Похилевича. Уже 30 квітня 1840 року він розпочинає службу в Київській духовній консисторії: столоначальником, помічником секретаря, а потім – секретарем. Консисторія – це орган управління й суду в єпархії православної церкви. Округи надсилали до консисторії різноманітну інформацію, на основі якої складалися щорічні звіти. Як секретар консисторії, Л. Похилевич вивчав їх, готуючи свою книгу.

У 1864 році вийшла друком книга, якій Л.І. Похилевич присвятив близько десяти років свого життя і яка обезсмертила його ім'я. Це – "Сказания о населённых местностях Киевской губернии или Статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах, в пределах губернии находящихся". За неї Лаврентій Іванович Похилевич був нагороджений у 1865 році Малою Уварівською премією. Ця нагорода підкреслила значення книги, як першого досвіду систематичного історико-статистичного опису цілої губернії. Сам Л. Похилевич у передмові до книги наводить наступні джерела і способи збирання матеріалів, а саме:

- інформація селян про минуле своїх сіл, зібрана автором під час подорожей; власні розвідки;
- статистичні дані про кількість жителів в різні роки, а також покази про стан парафій і церков, отримані з архівних справ Київської консисторії;
- дані про власників і кількість землі, що числиться за ними, – з архівів казенної палати;
- дані про кількість землі, придбані у власність селянами після царського маніфесту 1861 року, – із журналу "Киевские губернские ведомости";
- нотатки про деякі дворянські роди та про перехід маєтків – з оповідей жителів, записаних священниками.

Майже через сто років радянська історіографія віднесла книгу Л. Похилевича до праць, що мають "деяке довідкове значення". Однак, "Сказания..." Л. Похилевича були й залишаються до нашого часу кращою краєзнавчою роботою такого роду з історії Київщини, Житомирщини та Черкащини. У фонді Черкаської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Тараса Шевченка є це раритетне видання, яке було видруковане в Києво-Печерській Лаврі накладом 1050 примірників, і користується надзвичайно великою популярністю серед читачів. А у 2007 році краєзнавець із Білої Церкви Олександр Пшонківський перевидав цю книгу, і тепер вона стала доступнішою для широкого кола читачів.

Окрім "Сказаний...", Л. Похилевич видав ще дві книги: "Монастыри и церкви города Киева" (1865), "Уезды Киевский и Радомышльский" (1887). Можна лише припускати, що Лаврентій Похилевич мав у своїх планах продовжити публікації значно доповнених новими відомостями книжок про інші повіти Київської губернії. Проте його вік не дозволив реалізувати ці наміри. Помер Лаврентій Іванович Похилевич 18 березня 1893 року в с. Воздвиженськ (сучасне с. Любимівка Вишгородського р-ну Київської області). Його поховали на церковній садибі, з вівтарного боку тамтешньої церкви Здвиження Хреста Господнього. Металевий литий надгробок на могилі, який зберегли до сьогодні, прикрашений зображенням розкритої книги з написом "Сказания о населённых местностях Киевской

губернии". Поруч із зображенням та датами народження й смерті вміщено напис "Надворный Советник Лаврентий Иванович Похилевич / Автор "Сказаний о населённых местностях Киевской губернии" / "Помилуй мя Боже, помилуй мя!"

ЛІТЕРАТУРА:

Похилевич, Л. И. Сказания о населенных местностях Киевской губернии, или Статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах... / Л. Похилевич ; [ред. рада : О. В. Пшонківський [та ін.] ; собрал Л. Похилевич]. – [Передрук з вид. 1864 р.]. – Біла Церква : Вид. О. Пшонківський, 2007. – 641 с. – (Бібліотека української краєзнавчої класики).

* * *

Орищенко, Р. М. Лаврентій Похилевич як представник української церковної інтелігенції ХІХ ст. / Р. М. Орищенко // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Історичні науки. – Черкаси, 2010. – Вип. 182. – С. 84 – 89.

Стародуб, О. Лаврентій Похилевич та його "Сказания..." / О. Стародуб // Похилевич Л. И. Сказания о населенных местностях Киевской губернии. – Біла Церква, 2007. – С. V – XXII.

Хоменко, В. Сказания Похилевича / В. Хоменко // Шевченків край. – 2012. – 24 лют. – С. 5.

Жацько, В. Похилевич Лаврентій Іванович / В. Жацько // Черкащина : універс. енцикл. / авт.-упоряд. Віктор Жацько. – Київ, 2010. – С. 723.

Ніколенко, А. Г. Похилевич Л. І. / А. Г. Ніколенко // Малий енциклопедичний словник Корсунщини : в 2 т. – Корсунь-Шевченківський, 2004. – Т. 2. – С. 108.

Похилевич Лаврентій Іванович [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текст. і граф. іані. – Режим доступу: [www://wikipedia.org/](http://wikipedia.org/)(дата звернення: 27.03.2015). – Назва з екрану.

3 вересня
125 років від дня народження поета
і літературознавця П. П. Филиповича
(3.09.1891 – 3.11.1937)

*Я – робітник в майстерні власних слів,
Та всі слова я віддаю усім,
Будую душі, викликаю гнів,
Любов і волю ввзоджу в кожен дім.*

П.П. Филипович

Филипович, П. "Я – робітник в майстерні власних слів" // Филипович П. Поезії. Переклади. – Черкаси, 2007. – С.36.

Видатний діяч доби "Розстріляного Відродження" із групи "неокласиків", блискучий знавець літератур – української, західноєвропейської, російської, бездоганний перекладач французької і латинської поезії, оригінальний поет, педагог і критик, дав свій "непроминальний вклад" у загальний процес модернізації української поезії і літературознавства.

Народився Павло Петрович Филипович 3 вересня 1891 року у селі Кайтанівка Катеринопільського району в родині сільського священика, який вирізнявся своєю освіченістю і культурними запитами. Дитинство проходило на лоні чудової сільської природи, про яку він пізніше писав: "А ти поглянеш і побачиш квіти, поблідлі в росах, і німу долину, де промайнула молодість моя". Сільські образи і мотиви органічно ввійшли в його твори.

Після закінчення чотирьох класів гімназії в м. Златопіль Чигиринського повіту Павло вступає до Колегії П. Галагана в Києві, куди потрапляли найобдарованіші українські юнаки. Відтоді Київ стає постійним місцем проживання Филиповича. Правда, молода юнацька душа часто рвалася до батьківського крила. Особлива розкіш була на літніх вакаціях, коли до Кайтанівки з'їжджалися брати і сестри з окружних сіл. Але така нагода випадала Павлові дедалі рідше, тим паче, що невдовзі родина перебралася до іншого села – Лозоватки.

У Лозоватку, приїздив уже "інший" Павло Филипович, приїздив зі збуреного революційними подіями Києва...

Блискуча пам'ять і старання дозволили Филиповичу закінчити навчання в Колегії з золотою медаллю, досконало оволодіти французькою мовою. Наступний освітній крок теж був цілком логічний – Київський університет, куди Павло вступив 1910 року. З цього, 1910-го року, і все подальше життя Павла Петровича аж до арешту 1935 року, пов'язане з Київським університетом. Саме в цьому

авторитетному освітньо-науковому закладі формувалися три іпостасі Павла Філіповича – як науковця, поета і перекладача. Але в природі виходило так, що кожна з іпостасей існувала в невідривному сусідстві та взаємозв'язку з іншими. Плід Філіповичевої душі – поезія, творилася "під контролем" його інтелекту, тому й називають її мислительною. Поетичні й літературознавчі грані таланту Філіповича розкривалися майже одночасно і йшли поряд весь подальший відведений йому долею шлях.

Серйозний поетичний дебют обдарованого юнака припадає на роки навчання Київській Колегії Павла Галагана, зміцнюючись у роки університетські. Його псевдонім "Павел Зорев" з'являється не тільки під російськомовними віршами, вміщеними в популярних тоді журналах "Вестник Европы", "Жатва" та ін., але й під однією з перших його рецензійних статей "Французские лирики XVIII века", вміщеній у тому ж "Вестнике Европы" 1915 року.

Навчання в університеті завершується науковою працею про життя та творчість поета Є.А. Баратинського, яка здобула золоту медаль.

За видатні успіхи у навчанні Павлу Філіповичу надають право залишитися в університеті як професорському стипендіату. Склавши магістерські іспити, з 1917 року він працює приват-доцентом Київського університету, а після перейменування університету на Інститут народної освіти – професором історії літератури.

У 1917 р., коли вітер революційного відродження могутнім крилом захопив українську інтелігенцію, Павло Петрович починає писати тільки українською мовою. Його поезії друкуються в альманаху "Книгар", виходять збірки "Земля і вітер" (1922 р.), "Простір" (1925 р.).

*Тих комашин на убогі стіни
Годі, годиннику, викликать!
Дивні думки пророкують зміну,
Праці натхненної жде рука.*

*Що сновигати і шамотіти –
Дні перекуплені вже не дні!
Травень розкинув широкі віти.
Повінь синітиме у вікні.*

*Хвиля, і враз залило проміння
Чвари дрібної усі сліди.
...Слава тобі, молоде покоління,
Дню молодий!*

("Простір". – Київ, 1925)

Майже всі рецензенти сходилися на тому, що з кожним роком поезія його набирає дедалі більшої ясності та сповнена тривожного передчуття.

Свою першу збірку "Земля і вітер" поет "презентував" і своїм рідним. "Було літо 1922 року, – згадував О. Филипович. – В той час наша родина мешкала в селі Лозоватка, – за винятком старшого брата Павла... Кілька років ми його зовсім не бачили. Раптом у червні він з'явився на нашому лозоватському обрії. Ми його просто не впізнали. Це була зовсім інша людина. Відчувалося, що в ньому відбулися великі внутрішні зміни. Говорив він чистою літературною українською мовою, з захопленням оповідав про літературне життя Києва... Він привіз нам багато свіжої української літератури..., а головне – першу невеличку збірку власних поезій. Я з захопленням читав незнайомі мені поезії, - продовжує молодший брат, – такі відмінні від попередніх братових російських віршів. Все в них було таке рідне, знайоме, так промовляло до душі...". Перебуваючи в рідних у Лозоватці, Павло Петрович пише кілька чудових поезій, які присвячує селу, зближується з місцевими поетами Степаном Бенем та Онопрієм Турганом.

Важливо відмітити ще деякі грані обдарування Павла Филиповича. Передусім треба сказати про увагу до театру і компетентність у театрознавстві. Павло Петрович пише "театральні статті", які дають багато інформації про театрознавчі позиції їх автора.

Також митець захоплювався спортом, особливо волейболом, поїздками (найчастіше до Криму). У 1930 р. він одружився з Марією Андріївною Михайлюк (за фахом скульптор). Проте життя їхнє склалося трагічно.

В Інституті народної освіти він читає курс з нового українського письменства з кінця XIX ст. до революції. Працюючи над архівом Т.Г. Шевченка та редагуючи праці про нього, Павло Филипович 1926 р. пише велику поезію про Кобзаря, про його знайомство з П. Кулішем та повернення із заслання. Публікує ряд наукових праць про Т.Г. Шевченка ("До студіювання Шевченка", "Шевченко і Симиренко" та ін.). Багато сил віддає він і дослідженню діяльності декабристів, особливо південного їх крила: "Шевченко і декабристи", стаття "До річниці виступу декабристів".

Як і всі "неокласики" П. Филипович багато перекладає. Він бере участь у створенні антології французької поезії, для якої готує переклади віршів (антологія, на жаль, так і не побачила тоді світу). Відомі його переклади з російських поезій О. Пушкіна, Є Баратинського, В. Брюсова. Вони точні й емоційні, сприймаються як органічні україномовні твори.

Тяжкі часи для Филиповича, як і для всього цвіту української інтелігенції, настають з початком 30-х. Передчуття поета, на жаль, збулися: 1935 року за

цілком абсурдними звинуваченнями його заарештували й засудили. Вирок – Соловки, де неволю, за свідченнями очевидців, Павло Петрович переносив дуже тяжко. Трагічна розв'язка настала невдовзі: П. Филиповича, як і десятки інших українських інтелігентів, було розстріляно 3 листопада 1937 року в урочищі Сандормох "на честь 20-річчя Великого Жовтня".

Павло Филипович і його науково-творча спадщина кілька десятиліть перебували у вимушеному забутті. Але повного мовчання не сталося. Крига забуття над іменем Филиповича стала скресати наприкінці 80-х. Саме тоді, в 1989 році, з'явилася збірка його поезій, а згодом – книжка літературознавчих праць. Сталося так, що 100-літній ювілей Павла Филиповича відзначався за тиждень після проголошення Акту про державну незалежність України. Тоді в рідній Филиповичевій Кайтанівці відбувся літературно-мистецький вечір, а біля школи було відкрито меморіальну стелу. На початку 2000-х в Черкасах упорядковано й видруковано збірку шевченкознавчих праць П. Филиповича – "Шевченкознавчі студії". Стає очевидним, що потрібні нові видруки спадщини митця.

Отже, завдяки багатьом добрим і чесним людям, завдяки людській і народній пам'яті, за вищими законами правди і добра Павло Филипович повертається...

ЛІТЕРАТУРА:

Основні видання творів П. Филиповича

Літературознавчі студії. Компаративістика / П. Филипович. – Черкаси : Брама-Україна, 2008. – 644с.

Поезії. Переклади / П. П. Филипович. – Черкаси : Брама-Україна, 2007. – 256с.

Шевченкознавчі студії / П. Филипович. – Черкаси : Брама, 2002. – 220с.

Про П. Филиповича

Поліщук, В. Т. Наука й поезія Павла Филиповича / В. Т. Поліщук // Поліщук В. Т. Вибране [т.] 2. Розстріляні таланти (Репресовані письменники Черкащини). – Черкаси, 2013. – С. 47 – 63.

Поліщук, В. Павло Филипович як коментатор Шевченкового "Журналу" / Володимир Поліщук // Поліщук В. Від Григорія Сковороди до Раїси Троянker. Повернення і відкриття. – Черкаси, 2012. – Кн. 2. – С. 82 – 94.

Жулинський, М. Павло Филипович. Оригінальний поет, учений, перекладач / Микола Жулинський // Жулинський М. Українська література : творці і твори. – Київ, 2011. – С. 386 – 396.

Войцехівська, І. Прекрасним словом чарував людей / Ірина Войцехівська // Історичний календар. – 2007. – Київ, 2007. – С. 362 – 363.

Рубцова, В. Я не люблю самотнього зітхання / В. Рубцова // Реабілітовані історією. Черкаська область. – Черкаси, 2006. – Кн. 5. – С. 309 – 311.

Павло Филипович // Українське диво. – Київ, 2005. – Кн. II. – С. 160 – 163.

Лавріненко, Ю. А. Павло Филипович / Ю. А. Лавріненко // Лавріненко Ю. А. Розстріляне відродження. – Київ, 2001. – С. 182 – 196.

Базилевський, В. Світлом і любов'ю / В. Базилевський // Слово Просвіти. – 2012. – 29 берез.-4 квіт. (№ 13). – С. 8.

Біографії, життєписи, творчість, Павло Филипович (1891 – 1937) [Електронний ресурс] // Електронна бібліотека Князева : [сайт]. – Текст. дані. – Режим доступу: www.ebk.net.ua/Book/synopsis/biografii/part1/029.htm (дата звернення: 7.07.2015). – Назва з екрану.

Филипович Павло Петрович [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Филипович_Павло_Петрович (дата звернення: 7.07.2015). – Назва з екрану.

4 вересня 50 років музею С. С. Гулака-Артемовського у м. Городище (1966)

Нам треба жити "в приязності образів наших безсмертних геніїв, бо це допоможе... удержувати наш дух, піднести нашу національну свідомість та інші культурні ідеали, допоможе нам скріпити фундамент нашої нації".

О. Архипенко

Городище – батьківщина геніального співака, композитора і актора, засновника української класичної музики, автора першої української опери "Запорожець за Дунаєм" Семена Семеновича Гулака-Артемовського. Пам'ятник митцю, що височіє в зелені дерев, є візитівкою міста.

А от музей С.С. Гулака-Артемовського пройшов тернистий і складний шлях становлення. Його діяльність протягом усього часу існування була можливою тільки завдяки старанням ентузіастів – жителів Городища.

Багато копіткої наполегливої праці доклав для створення музею істинний представник славетного роду (по брату композитора Павлу), невтомний краєзнавець, палкий патріот рідного краю Георгій Хомович Коваль.

Музей С.С. Гулака-Артемівського було відкрито 4 вересня 1966 року. Він містився в Будинку культури колгоспу "Заповіт Леніна" в кімнаті площею 36 метрів квадратних. Його відкриття стало подією всеукраїнського значення. На свято зішлись тисячі городищан, прибули численні гості. Святкову атмосферу того дня передала районна газета "Ленінським шляхом", яка на першій сторінці в передовій статті "Свято на Гулаківщині" (у числі за 8 вересня 1966 року) повідомляла: "У мальовничий куточок Городища-Гулаківщину – з'їжджаються гості з Києва, Черкас, Корсуня-Шевченківського, Млієва, навколишніх сіл... Лине мелодія безсмертного "Запорожця". До колгоспного клубу, високого двоповерхового з білими колонами будинку, ідуть святково вдягнені люди".

Після відкриття музею його засновник і організатор ще наполегливіше заглибився в пошукову роботу. У 1971 році в експозиції було представлено 289 експонатів (всього ж експонатів – 384). Це переважно фотокопії документів, фотографій, зібраних у різних архівах Радянського Союзу й за кордоном. Щороку музей поповнювався 30-40-а експонатами.

З часом приміщення музею стає тісним для повноцінної його діяльності. Георгій Хомович Коваль мріяв про двоповерховий красень-музей: на першому поверсі він бачив меморіальний музей Семена і Петра Гулаків-Артемівських, на другому – краєзнавчий...

Біди музею почалися відтоді, коли він був "переселений" у центр міста у фойє кінотеатру "Жовтень". Почалося розкрадання експонатів. Дах будинку потребував ремонту. Попри труднощі, завдяки наполегливості Георгія Коваля, багато проблем, пов'язаних з роботою музею, все-таки вирішувалися.

1979 року Г.Х. Коваль випустив у світ "Путівник" музею, що мав велику популярність серед громадськості. Завдяки його старанням у музеї на 1 січня 1979 року налічувалося 1280 експонатів, серед яких були справжні реліквії.

Після смерті Георгія Хомовича Коваля в березні 1983 року музей ще животів завдяки тому, що діяв у складі обласного краєзнавчого музею.

У середині 90-х років музей пережив фактичну ліквідацію. Значна частина експонатів, які залишилися в кінотеатрі "Жовтень", була втрачена – або в результаті руйнівного впливу вологи, або розкрадена... "Рештки" експозиції були перенесені в одну з кімнат Школи мистецтв, яка носить ім'я композитора.

Відродження музею почалося у 2000-х роках при сприянні обласної та районної влади, судової адміністрації України, завдяки наполегливості представниці роду Гулаків Ольги Олексіївни Шляхової, яка, не дивлячись на поважний вік, з великим ентузіазмом і енергією добилась нового приміщення для музею.

Спочатку музей поновив роботу в районному Палаці культури, а 16 лютого 2010 року врочисто відкрився в колишньому приміщенні районного суду, де працює й понині.

На 23 січня 2013 року музей має в основному фонді 208 експонатів, у науково-допоміжному – 90. Серед них – бюст композитора, створений народною художницею України Галиною Кальченко. Саме її пам'ятник С.С. Гулаку-Артемівському прикрашає центр Городища. А до 198-річчя композитора музей отримав у дар його бюст роботи черкаського скульптора Олени Апполінаріївни Шилімової. У музеї експонується картина художника Георгія Васильовича Терпиловського "Стоїть явір над водою". Як відомо, Семен Гулак-Артемівський присвятив Т. Шевченку пісню "Стоїть явір над водою" у власній обробці. Нині для всіх, хто вдивляється в полотно Георгія Терпиловського, ніби лине мелодія улюбленої Кобзарєвої пісні:

*Стоїть явір над водою,
В воду похилився,
На козака недоленька,
Козак зажурився.*

У музеї експонується фортепіано відомої свого часу французької фірми "Плейель".

Хочеться вірити, що нова сторінка історії музею буде набагато щасливішою. Що сумних помилок минулого більше не буде. А буде наполеглива науково-пошукова робота, відкриття багатой експозиції.

Зрештою, ця праця вже почалася. 2013 року побачила світ книга наукового працівника музею Ольги Осипенко "Дивосвіт Семена Гулака-Артемівського". Авторка книжки зібрала чимало цікавих відомостей про композитора, про пам'ятні місця Городища й Городищини, пов'язані з його ім'ям. На основі архівних відомостей написані цікаві нариси про "дві малі батьківщини" Гулака-Артемівського, церкву, про гостини Семена Степановича в рідному краю, дружбу композитора з Тарасом Шевченком, про хрещеного батька С.С. Гулака-Артемівського Степана Симиренка – одного з засновників ще одного відомого українського роду, роду промисловців і меценатів. Книга О. Осипенко – важливий крок на благородному шляху пізнання роду славетного земляка Семена Степановича Гулака-Артемівського.

Віриться, що музей митця допомагатиме нам знайти відповідь на одвічне запитання: хто ми, чиїх батьків діти.

ЛІТЕРАТУРА:

Осипенко, О. Триумф і трагедія музею // Осипенко О. Дивосвіт Семена Гулака-Артемівського. – Черкаси, 2013. – С. 78 – 87.

Коваль, Г. Ф. Музей С. С. Гулака-Артемівського у Городищі : путівник / Г. Ф. Коваль. – Дніпропетровськ : Промінь, 1979. – 30 с. : іл.

Осипенко, О. Дивосвіт Семена Гулака-Артемівського / Ольга Осипенко. – Черкаси : ІнтролігаTOP, 2013. – 91 с. : іл.

На Черкащині відкрили оновлений музей Семена Гулака-Артемівського // Ритм України. – 2010. – № 1. – С. 17.

Бувеч, Е. Единственный в мире / Елена Бувеч // Акцент. – 2011. – 23 февр. – С. 9.

Медвідь, Ю. Виповнилося 45 років із часу створення музею С. С. Гулака-Артемівського / Ю. Медвідь // Вісник Городищини. – 2011. – 16 верес. – С. 5.

Мальована, О. Музей Гулака-Артемівського оживає після 40 років небуття / Ольга Мальована // Антенна. – 2010. – 24 февр. – С. 5.

Музей С. С. Гулака-Артемівського [Електронний ресурс] / Hulak-Artemowskyi Museum Facebook [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://uk-ua.facebook.com> (дата звернення: 28.04.2015). – Назва з екрану.

9 вересня
70 років від дня народження
історика А. Ю. Чабана
(09.09.1946)

Головними складовими моєї біографії були і є намагання дотримуватися трьох складових – професіоналізму, патріотизму і порядності – трьох "П".

Анатолій Чабан

Чабан Анталолій Юзефович : біобібліогр. покажч. / ЧНУ ім. Б. Хмельницького [та ін.] ; уклад. О. З. Медалієва, Л. І. Синявська]. – Черкаси, 2007. – С. 8.

Слова, винесені в епіграфі цієї статті, повною мірою характеризують Анатолія Юзефовича Чабана. Це можуть підтвердити ті, хто його знає. А ім'я цього історика, краєзнавця, громадського діяча добре відоме у нашому краї.

Він народився 9 вересня 1946 року у с. Джулинка Бершадського району на Вінниччині в родині сільських інтелігентів. Закінчив Великотроянівську середню школу Ульянівського району Кіровоградської області зі срібною медаллю. Вищу освіту здобув на фізико-математичному факультеті Уманського педагогічного інституту ім. П. Тичини (1970 р.) та в Академії суспільних наук при ЦК КПРС (м. Москва, 1981 р.). Паралельно закінчив аспірантуру при АСН і там же захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук (1981 р.). Трудову діяльність розпочав у 1964 р. учителем Великотроянівської середньої школи на Кіровоградщині. Упродовж 1965 – 1990 років працював на комсомольській та партійній роботі в Кіровоградській і Черкаській областях.

Від 1990 р. викладав у Черкаському педінституті історію України, у 1996 р. захистив докторську дисертацію на тему: "Середнє Подніпров'я в історії України з найдавніших часів до середини XVII ст.: геополітичний аспект", а через рік отримав учене звання професора. Тоді ж він став першим очільником кафедри історії України ЧДУ ім. Б. Хмельницького.

У 2000 – 2003 рр. А.Ю. Чабан обіймав посаду заступника голови Черкаської облдержадміністрації з гуманітарних питань, а наступні три роки працював першим секретарем Посольства України в Республіці Казахстан. З 2006 по 2008 р. очолював новостворену кафедру історіографії, джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін ЧНУ ім. Б. Хмельницького, наступні три роки обіймав посаду заступника голови Черкаської ОДА. Нині – професор кафедри архівознавства, новітньої історії та спеціальних історичних дисциплін ННІ історії і філософії ЧНУ.

Серед пріоритетної проблематики наукових досліджень професора А. Чабана – історіографія історії України, становлення Української козацької держави, геополітичні аспекти регіональної історії, історичне краєзнавство. Його перу належить понад 250 публікацій, в тому числі монографія "Витоки", "Середнє Подніпров'я" (у 2-х кн.), історико-публіцистична книга ""Постаті".

У 2011 р. побачила світ книга А. Чабана "Історія Середньої Наддніпрянщини" (з найдавніших часів до кінця XVII ст.). Як зазначає рецензент цієї праці історик Григорій Голиш, це фундаментальне дослідження – результат наполегливих, майже чвертьвікових пошукових студій, які увінчалися створенням власної наукової школи зі вказаної проблематики та започаткуванням нового напрямку національних історичних досліджень. Середня Наддніпрянщина репрезентувала себе як консолідуюче ядро українського етносу на різних епохах його історії.

Досить велику увагу історик приділяє дискусійним питанням виникнення м. Черкаси.

Переконливо доведено, що саме Середня Наддніпрянщина, як порубіжна територія, стала колискою українського козацтва. Саме визрівання державотворчої ідеї на Середній Наддніпрянщині в козацькі часи стало важливим підґрунтям утворення української козацької держави в середині XVII ст.

Автор дає об'єктивні характеристики відомим постатям доби Визвольної війни, зокрема Б. Хмельницькому, М. Кривоносу, І. Богуну, Ф. Дзеджелію, Ф. Вишняку та багатьом іншим. Усебічно характеризується ним внутрішня і зовнішня політика Чигиринського гетьманського двору за І. Виговського, Ю. Хмельницького, П. Тетері. Особливо детально досліджено непересічну постать П. Дорошенка. Масштабність вивченої проблеми, оптимальне вирішення висунутих дослідницьких завдань, новаторські результати авторської евристики – все це дає підстави вважати це видання помітним явищем новітньої української історіографії.

А.Ю. Чабан очолював Науковий центр з вивчення історії Середнього Подніпров'я, започаткував проведення всеукраїнських історичних читань "Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку". Упродовж довгих років він входить до складу редколегій наукових університетських періодичних видань "Український селянин" і "Вісник Черкаського університету. Серія історичні науки", є керівником редакційного колективу серійного видання "Реабілітовані історією".

А.Ю. Чабан – член Всеукраїнської національної спілки краєзнавців, був науковим консультантом робіт з відтворення резиденції гетьмана Б. Хмельницького в Чигирині, музею козацької Слави (с. Виграїв). Довгі роки очолював обласний Шевченківський комітет. Обирався депутатом Черкаської обласної ради 2-х скликань, Черкаської та Уманської міських рад.

Багатогранна науково-педагогічна та громадсько-політична діяльність А.Ю. Чабана відзначена орденами "Знак пошани", Данила Галицького, Преподобного Нестора-літописця, Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР та грамотою Верховної Ради України, значком "Відмінник народної освіти" та знаком "За особливі заслуги перед Черкащиною".

ЛІТЕРАТУРА: **Вибрані праці А. Ю. Чабана**

Історія середньої Наддніпрянщини (з найдавніших часів до кінця XVII ст.) : навч. посіб. / А. Ю. Чабан. – Черкаси : Вертикаль, 2011. – 639 с. : іл., карти.

Голиш, Г. М. [Рецензія] / Г. М. Голиш // Вісн. Черкас. ун-ту. Серія Історичні науки. – Черкаси, 2012. – Вип. 23 (236). – С. 147 – 151. – Рец. на кн.: Чабан А. Ю. Історія Середньої Наддніпрянщини (з найдавніших часів до кінця XVII ст.) : навч. посіб. – Черкаси : Вертикаль, 2011. – 639 с.

Постаті : іст.-публіцист. нариси / А. Чабан. – Кустанай : Печат. двор, 2006. – 640 с.

Середнє Подніпров'я : у 2 кн. / А. Чабан. – Черкаси : РВВ ЧДУ, 1999. – 2 кн.

Витоки (Середнє Подніпров'я з найдавніших часів до кінця XVII ст.) / А. Чабан. – Черкаси : Сіяч, 1994. – 240 с.

Чигиринський двір у часи гетьманування І. Виговського / А. Ю. Чабан // Краєзнавство Черкащини. – Черкаси, 1996. – Вип. 5. – С. 14 – 18.

Наукові засади дослідження історії Черкащини / А. Ю. Чабан // Черкащина в контексті історії України : матеріали Третьої наук.-краєзн. конф. Черкащини... – Черкаси, 2008. – С. 13 – 19.

Про А. Ю. Чабана

Голиш, Г. М. Чабан Анатолій Юзефович // Голиш Г. М. Покликані високим і вічним : викл. Черкас. нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького – члени нац. творч. спілок. – Черкаси, 2013. – С. 84 – 87.

Чабан Анатолій Юзефович : біобібліогр. покажч. / ЧНУ ім. Б. Хмельницького [та ін.] ; [уклад. О. З. Медалієва, Л. І. Синявська]. – Черкаси : ЧНУ, 2007. – 44 с.

Чабан, А. Ю. Для професора Чабана історія – і робота, і хобі / розмову вела Т. Ганницька // Нова Доба. – 2002. – 14 трав. – Дод.: Історичні сторінки, с. 1, 2.

29 вересня
150 років від дня народження
історика, голови Центральної Ради УНР
М. С. Грушевського
(29.09.1866 – 25.11.1934)

"Я походжу з давньої (звісної з XVIII ст.), але бідної духовної родини Грушів, пізніше Грушевських, що загніздилися в Чигиринському повіті. Були це переважно дячки, паламарі, але дідові могому, Федорові, вдалося дійти до священства і перейти під Київ..."

М. Грушевський. З автобіографії

Щерба, Т. О. Де родинне коріння Першого Президента? / Т. О. Щерба // Спільна справа. – 1997. – № 2. – С. 21.

У кожного народу є свої історичні постаті першої величини, яких не в змозі прикрити пил віків. До таких велетнів української національної культури належить Михайло Сергійович Грушевський – визначний історик, організатор української науки, академік, публіцист, політичний і державний діяч, голова Центральної Ради Української Народної Республіки, якому минає 150 років від дня народження. Саме з творчою спадщиною М.С. Грушевського пов'язані ідеї відродження української культури і науки, історичної свідомості й національної гідності народу. Ім'я Михайла Грушевського по праву стоїть в одному ряду з іншими батьками сучасної української нації – Тарасом Шевченком та Іваном Франком.

Народився в Холмі (нині м. Хелм, Польща), виростав на Кавказі, зрідка відвідуючи Україну, канікули проводив у діда Федора Васильовича Грушевського у Лісниках на Київщині. Допитливий хлопчик, у роздоллі української природи, слухав дідові розповіді про Худоліївку і Суботів, Чигирин і Медведівку, про козацьких гетьманів та Чигиринщину, останній острівець козацького духу, звідки і походить весь рід Грушевських. Це тоді народжувався Великий Українець, котрий напише неперевершену "Історію України – Руси", а його ім'я стане символом української науки, культури, державності.

Родовим гніздом Грушевських на Чигиринщині була Худоліївка, де вони півтора століття обіймали посади при місцевій церкві. Історія цього роду, біографічні дані про чільних і маловідомих його членів, відомості про чисельну рідню Михайла Грушевського ґрунтовно викладено в одному з кращих сучасних українських генеалогічних досліджень – книжці Миколи Кучеренка, Світлани Панькової і Галини Шевчук "Я був їх старший син" (рід Михайла Грушевського). Вивчаючи клірові книги чигиринських церков, родич Михайла Грушевського суботівський священик Марко Грушевський ще у ХІХ ст. дійшов висновку, що прадід Михайла Сергійовича, Данило Груша служив панотцем у храмі Святої Великомучениці Параскеви у с. Худоліївка на Чигиринщині з 1746 року. Його сини Іван, Петро та Василь також були духовні особи. Онуки Данила, що "поміняв шаблю на хреста", не порушили традицію. Грушевський Григорій Іванович служив паламарем у Головківській Іванобогословській церкві, Грушевський Степан Петрович – дяком храму Різдва Богородиці у Боровиці, Грушевський Денис Петрович – паламарем у Георгіївській церкві у Новоселиці.

Онук Данила, Федір Васильович Грушевський, дід нашого видатного історика, походив з родини худоліївського паламаря і теж пішов батьківським шляхом – служив паламарем у Святотроїцькій церкві села Лубенці на Кам'янщині у 1810 році. Через сім років освячений у дяки. Після одруження у 1823 році з Марією Кирилівною Ботвиновською, донькою Суботівського священика, Федора

Грушевського було переведено дияконом до чигиринського Хрестовоздвиженського храму. У Чигирині Федір прожив близько десяти років, тут народилися більшість його дітей, зокрема Сергій – майбутній батько вченого Михайла Грушевського. В 1836 році Грушевські прощаються з Чигиринщиною і переїжджають у с. Лісники (нині Києво-Святошинського району). Михайло Сергійович Грушевський неодноразово підкреслював свою генетичну спорідненість з Чигиринщиною. Порівнюючи роди, з яких походили його мати й батько, вчений пов'язував вдачу Грушевських з географічним чинником, – "київським Подніпров'ям, козацько-гайдамацьким, що вело невпинну боротьбу з польським пануванням". М.С. Грушевський згадував своїх батьків як справжніх патріотів України, які зуміли виховати "тепле прив'язання до всього українського – мови, пісні, традиції" та пробудити у своїх дітях національні почуття. Творчий набуток М.С. Грушевського становить фундамент історії України. Обсягом і глибиною опрацьованих джерел історії Русі й України академік не мав собі рівних. Читацькому загалу повернуто понад сто назв творів Грушевського, серед них 10-томна "Історія України – Руси" і п'ятитомна "Історія української літератури", популярна "Історія України" та 2-томна "История украинского казачества". Разом з цим, М.С. Грушевський – дослідник історії Черкащини. Найбільше уваги Черкащині історик приділяв в окремих томах "Історії України – Руси", де розповідає про козацтво. У ній простежено зародження, становлення і розвиток козацтва, повстання та велику українську революцію – Хмельниччину на багатому фактичному матеріалі. Майже всі козацькі рухи, згідно Грушевського, які починалися на Січі, вихлюпувалися на Черкащину. А вже звідси пожежа виступів розливалася на сусідні терени. Загалом, у "козацьких" томах історик характеризує Черкащину як головне вогнище реєстрового козацтва, як центр визвольної боротьби українського народу проти чужоземних загарбників.

У першому томі "Очерки истории Киевской земли" (1891 р.) М. Грушевський відтворює життя Київської землі, зокрема її південної частини – сучасної Черкащини, топографію землі полян: "Сей малий трикутник між Дніпром, Ірпенем і Россю – се центр українського життя і вихідна країна його імені – се Русь власлива", – таку високу оцінку цього трикутника дає вчений. На його думку, поляни і руси – одне й теж етнічне ціле. Погляд вченого на полянську землю науковий: спершу це плем'я жило "на полі", тобто між Стугною і Россю. Але після натиску печенігів поляни залишили Надросся та відступили до Києва. У праці Грушевський висвітлює Поросся, подає довідки про Заруб, Канів, Товарів, Боровий. Тут же він досліджує Заросся, зокрема його міста Звенигород і Черкаси. Ця праця – справжній скарб для краєзнавців Черкащини.

Черкаська тематика посідає важливе місце в таких працях Михайла Сергійовича Грушевського, як "Хмельницький і Хмельниччина", "Про батька козацького Б. Хмельницького", "Дмитро Вишневецький-Байда в поезії та історії". Його ж "Історія української літератури" містить багатий і цінний матеріал про письменників Черкащини.

Попри те, що Грушевський формально не був репресований радянською владою, за весь час її панування аж до 1991 р. його твори не перевидувались. Раніше надруковані книги вилучались з бібліотек і знищувались або передавались у спецхови; його ім'я всіляко замовчувалося або паплюжилось такими налічками, як "ворог українського народу", "австро-німецький шпигун", "фальсифікатор історії України", адже у своїх творах Грушевський розробив свою теорію походження і розвитку державності Київської Русі та її народу. Починаючи з 1930 року, М.С. Грушевський піддавався репресіям і переслідуванням з боку силових структур. Він працював у Москві під пильним контролем ОГПУ, чекісти допитували його, звинувачуючи в антирадянській діяльності. Михайло Сергійович Грушевський помер 25 листопада 1934 року в одному з кисловодських санаторіїв за загадкових обставин. Похований видатний українець на Байковому цвинтарі у Києві.

Пам'ять про М.С. Грушевського – вічна, а його наукові праці – невичерпне джерело мудрості. Портрет Михайла Грушевського зображено на банкноті номіналом 50 гривень та пам'ятних монетах 1996 та 2006 років. Михайлу Сергійовичу Грушевському маємо завдячувати тим, що після майже 300-літнього національного поневолення і нищення, він проголосив Україну незалежною самостійною державою, що й було зафіксовано IV Універсалом і стало значущою частиною підмурівку, без якого важко уявити подальшу боротьбу за незалежність України і її здобуття 1991 року.

ЛІТЕРАТУРА: **Твори М. С. Грушевського**

Твори : 50 т. / Михайло Грушевський ; [упорядкув. М. Капралія та ін.] ; голов. ред. П. Сохань ; [Нац. акад. наук України, Ін-т укр. археогр. та джерелознавства ім. М. С. Грушевського]. – Львів : Світ, 2003. – 50 т.

Історія України – Руси : в 11т., 12 кн. – Ред. вид. / М. С. Грушевський. – Київ : Наук. думка, 1991 – 1998. – (Пам'ятки історичної думки України).

Нарис історії Київської землі від смерті Ярослава до кінці XIV сторіччя / М. С. Грушевський. – Київ : Наукова думка, 1991. – 560 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

Хмельницький і Хмельниччина : іст. ескіз / М. Грушевський // Грушевський М. Твори : у 50 т. / М. С. Грушевський. – Львів, 2002. – Т. 6, розд. III, § 5. – С. 466 – 489.

Наступ на українську мову / М. Грушевський // Духовна спадщина Черкаського краю. – Черкаси, 1997. – Кн. 2. – С. 15.

Історія української літератури : в 6 т. 9 кн. / М. Грушевський. – Київ : Либідь, 1993 – 1995.

Про батька козацького Богдана Хмельницького / М. С. Грушевський. – Дніпропетровськ : Січ, 1993. – 56 с.

Про М. С. Грушевського

Грушевський М. С. (1866 – 1934) // Вчені Черкаського краю : біобібліогр. нариси. Сер. Суспільні й гуманітарні науки / Черкас. обл. б-ка для юнацтва ім. В. Симоненка. – Черкаси, 2010. – Вип. 4, кн. 1 : А-І. – С. 51 – 52. – Бібліогр.: с. 52 – 54.

Кучеренко, М. Слідами Грушевських / М. Кучеренко // Пам'ятки України. – 2002. – № 2. – С. 64 – 79 : іл.

Щерба, Т. О. Де родинне коріння першого президента? / Т. О. Щерба // Спільна справа. – 1997. – № 2. – С. 21.

Чернецький, Є. Грушевські / Євген Чернецький // День. – 2013. – 8-9 листоп. (№ 204-205). – С. 14.

Титаренко, Л. Родове коріння Грушевського / Лідія Титаренко // Голос України. – 2008. – 19 січ. – С. 3.

Степанов, М. Перший Президент : рід Грушевських походить із Черкащини / Максим Степанов // Прес-Центр. – 2006. – 27 верес. – С. 29.

Педченко, Б. Михайло Грушевський / Борис Педченко // Земля Черкаська. – 2009. – 9 жовт. – С. 5.

Панькова, С. Михайло Грушевський : енциклопедія життя і творчості [Електронний ресурс] / С. Панькова. – Текст. дані. – Режим доступу: www.m-hrushevsky.name/uk/Bio.html (дата звернення: 20.04.2015). – Назва з екрану.

18 жовтня
90 років від дня народження
почесного краєзнавця України
Ф. П. Людного
(18.10.1926)

"З ним, Федором Петровичем, ми почувалися, як мені люблять казати, вельми комфортно. Він був для нас не просто учитель, а старший товариш... Бувало обступимо його щільним колом... і засипаємо нашого історика запитаннями. А Федір Петрович не відмахується, не поспішає залишити нас, а намагається дати вичерпні відповіді на усі поставлені запитання. Своєю уважністю, чуйністю, щирістю, високою освіченістю й запам'ятався він, наш учитель історії, мені, та гадаю, не лише мені..."

Данило Кононенко

Кононенко, Д. Учитель, якого я завжди пам'ятаю / Данило Кононенко // Трудова слава. – 2011. – 25 жовт. – С. 2.

У жовтні відзначатиме 90-літній ювілей Федір Петрович Людний – полковник у відставці, інвалід Другої світової війни, почесний краєзнавець України, почесний громадянин м. Кам'янка, лауреат краєзнавчої премії імені Марії Шкаліберди, відмінник народної освіти.

Багата біографія у ювіляра. Федір Людний – і свідок історії, і її учасник, і її літописець. Народився Федір Петрович у селі Русанівка Липоводолинського району Сумської області у 1926 році в селянській сім'ї. У 1933 році під час голодомору померли батьки, бабуся, дідусь і дві менші сестри. Він же сам вижив лише завдяки тому, що його всиновила батькова сестра, котра мешкала на сусідньому хуторі. Малий Федір розумів, що вирватися з сільської безпросвітності він зможе лише здобуваючи освіту, тому вчився завжди на "відмінно". Мріяв стати шофером, влітку випасав колгоспні телята. У червні 1941-го від бригадира дізнався, що гітлерівські полчища вдерлися на територію СРСР.

Гітлерівці на хутір навідувалися рідко. Від вивезення до Німеччини Федора врятував лісничий, котрий узяв його працювати на лісорозробку й видав довідку, що підліток працює на німецький рейх. Одразу після звільнення села 16-річний юнак попросився на фронт, але його спочатку направили в навчальний полк поблизу Уфи. Тут він мало не помер від голоду, холоду й дизентерії і

вважає, що вижив завдяки хворобі. Федора було відправлено в госпіталь, а після госпіталю він пішов на фронт. Вже після перших боїв йому було присвоєне сержантське звання. За участь у кривавих і напружених боях на Сандомирському та Одерському плацдармах у січні-лютому 1945 року Людного представили до нагородження орденом Червоної зірки, якого він отримав уже в Австрії, куди потрапив служити після госпіталю. Там він здійснив свою дитячу мрію – став шофером, там же здобув і середню освіту, закінчивши вечірню школу.

Після демобілізації Федору Петровичу Людному запропонували посаду другого секретаря райкому комсомолу, невдовзі обрали першим. Після закінчення Сумського педагогічного інституту він був направлений на Черкащину, у Михайлівську школу Кам'янського району викладати історію. Згодом перевівся в Кам'янську середню школу №1. Понад 50 років працював на ниві народної освіти, мав вищу категорію і звання старшого вчителя. Вчительство – його покликання, попри те, що працював інспектором райвно, директором школи, завжди залишався вчителем-істориком, і педагогічний досвід учителя історії Федора Петровича Людного вартий того, щоб його вивчали молоді покоління педагогів. Один лише штрих – його історико-краєзнавчий гурток, що в ті часи працював на громадських засадах, був одним з найкращих не лише в районі. Зі своїми вихованцями під час канікул учитель об'їздив усю Україну, побував у Прибалтиці, Ленінграді, Москві, Середній Азії...

Окрім педагогічної роботи, ще одне гідне захоплення-покликання проніс Федір Петрович через своє життя – любов до журналістики, де він також став професіоналом. З 1947 року і до сьогодні автора кореспонденції з прізвиськом "Ф. Людний" публікували в усіх республіканських газетах України, обласних і районній – "Трудова слава". Визнанням журналістських заслуг Ф.П. Людного стало вручення йому у 1989 році Диплома найкращого робітничого Черкаської області. Такої честі удостоюється далеко не кожен. У часи незалежної України журналістський дар Ф. Людного непомітно переріс в письменницький. Він став автором дев'яти книжок, серед яких найпопулярнішими є дитяча – "Дарунок бабусі" та "Фронтowymi дорогами війни". Остання витримала кілька видань. І це не дивно, адже в ній розміщено розповіді про жителів Кам'янського району – учасників Другої світової війни. Вивчення архівних документів, газетних публікацій за десятки років, накопичення спогадів та фотодокументів вилилися в книги "Дорогами війни" та "Черкащани в роки війни". Федір Людний віддає шану своїм фронтovým побратимам, збирає по крихтах документальні свідчення, намагається відтворити воєнний час таким, яким він запам'ятався саме їм.

Про багатогранність таланту Ф.П. Людного свідчить його творча спадщина, серед якої книги: "З мрією у майбутнє" (про історію Кам'янки й одного з найстаріших підприємств Черкащини – Кам'янського спиртогорілчаного комбінату, заснованого ще сім'єю декабриста Давидова), "Шляхами відродження" (про село Косарі й тамтешній спиртзавод), про кам'янських газівників – "Кам'янське управління по експлуатації газового господарства", "Шумить Холодноярський ліс: до 50-річчя утворення Кам'янського держлісгоспу".

Всі ці та інші книги є у фонді Черкаської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Тараса Шевченка і стають у нагоді користувачам бібліотеки, які цікавляться і досліджують історію Черкащини. Добру, корисну, неоціненну справу робить ювіляр з Кам'янки Федір Петрович Людний, викликаючи заслужену повагу друзів і земляків.

ЛІТЕРАТУРА: Твори Ф. П. Людного

Кам'янщина партизанська : присвяч. 70-річчю Великої Перемоги / Ф. П. Людний. – Черкаси : Вертикаль, 2014. – 150 с. : іл.

Фронтowymi дорогами війни / Ф. П. Людний ; [ред. Г. М. Капральська]. – Київ : Україна, 2012. – 423 с. : іл.

Шумить Холодноярський ліс : до 50-річчя утворення Кам'янського держлісгоспу. – Черкаси : Відлуння-Плюс, 2005. – 256 с.

Кам'янське управління по експлуатації газового господарства / Федір Людний. – Черкаси : Друкарня НДІТЕХІМу, 1999. – 77 с.

Шляхами відродження : нарис історії Косарського спиртового заводу / Федір Людний. – Черкаси : Сіач, 1977. – 191 с.

Дарунок бабусі : оповід. для дітей / Федір Людний ; [худож. В. С. Савченко]. – Черкаси : Вертикаль, 2013. – 39 с. : іл.

Про Ф. П. Людного

Трохименко, В. У житті Федора Людного відбилася наша гірка історія / Василь Трохименко // Трохименко В. Бо ти на землі – людина : нариси. – Черкаси, 2006. – С. 216 – 227.

Фатєєва, А. Нова книга Федора Людного "Побачене і пережите" / Алла Фатєєва // Труд. слава. – 2014. – 5 серп. – С. 4.

Осипенко, Ю. Федір Людний і його планета людей / Юрій Осипенко // Нова Доба. – 2012. – 6 верес. – С. 10 – 11.

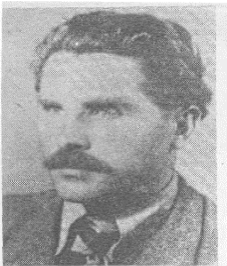
Безуглий, В. Краєзнавець Федір Людний відзначив 85-річчя / Володимир Безуглий // Нова Доба. – 2011. – 25 жовт. – С. 2.

Кононенко, Д. Учитель, якого я пам'ятаю / Данило Кононенко // Труд. слава. – 2011. – 25 жовт. – С. 2.

Копиця, В. І у 85 серце знову б'ється бадьоро / В. Копиця // Труд. слава. – 2011. – 25 жовт. – С. 3.

Денисенко, В. Боєць. Письменник. Краєзнавець / В. Денисенко // Труд. слава. – 2010. – 16 лип. – С. 8.

Велика Вітчизняна війна в творчості земляків : Людний Федір Петрович : бібліогр. нарис / Кам'ян. центр. район. б-ка ; [уклад. А. В. Фатєєва]. – Кам'янка : [б. в.], 2008. – 9 с.

26 листопада
100 років від дня народження
поета М. Щербак
(26.11.1916 – 7.06.2010)

*Нехай же світиться, Майдане,
Наймення світлеє Твоє!...
Як сонце сходить і встає,
Ми вірим: Україна встане!*

М. Щербак

Щербак, М. Майдан Софії : [вірш] / М. Щербак // Рідні голоси з далеких далей. – Черкаси, 2000. – С. 130 – 131.

Добре, що незалежна Україна має щастя повертати імена своїх, розкиданих історичною долею, талановитих синів. І добре, що серед цих імен множить наш український дух поезія Миколи Щербак, котрий серед поетів-емігрантів сприймається найкращим майстром мініатюр та зразкової техніки віршування.

Народився Микола Щербак (справжнє прізвище Мишалов Микола Іванович) 26 листопада 1916 року у сім'ї хліборобів села Топильна на Шполянщині. Пізніше, згадуючи свій отчий край, своїх батьків та своє дитинство, поет писав: "Рідна Шевченкова земля. З дитинства й раннього юнацтва припадаю до її лона. Чарівна природа. Мамина пісня і казка. Батькове й братове добре слово. "Кобзар" – як Євангеліє на столі. Шевченкові вірші й поеми напам'ять! Кирилівка (старші люди казали Керелівка) – рукою подати. Земля диха Шевченком!..." Саме

цей світ краси й любові до рідного слова став тим благодатним підґрунтям, на якому зродився і розцвів поетичний таланти М. Щербака.

Однак про повний розквіт цього таланту, про вільний вияв своїх думок у пору юності поета не могло бути й мови, адже то були сумновідомі 30-ті роки. Потім у його життя, як і у життя багатьох українців, увірвалася війна. З перших її днів він потрапляє на фронт, потім – полон, німецькі концентраційні табори.

Після війни поет залишається на Заході, проживаючи в одному з таборів для переміщених осіб у Баварії й займаючись викладанням української мови та літератури в українській гімназії. У 1947 р., в Мюнхені виходить друком його перша книга поезій "Вітри над Україною".

У 1950 році Микола Щербак переїжджає до Сполучених Штатів Америки, оселяючись у штаті Флорида.

У перші роки свого заокеанського життя поет працює робітником на фабриці, потім переходить на журналістську роботу, далі займається вчителюванням у школах українознавства, впродовж усього часу, не забуваючи про поезію. У 1953 р. у світ виходить друга поетична книжка "П'янкий чебрець", у 1959 р. – збірка "Багаття", а у 1982 р. – "Пахощі суцвіття".

Свого часу М. Щербак, будучи активним дописувачем одного з найпопулярніших у США дитячих українських журналів "Веселка", багато писав для дітей. У 1960 р. з'явилася поетична збірка "Віршована абетка" художньо оформлена відомим заокеанським митцем Едвардом Козаком, яка в ту пору стала таким собі підручником-буквариком для багатьох українських дітей. Пізніше, у 1969 р., вийшла друком його друга поетична книжка для дітей "Волошки", проілюстрована художником Богданом Певним.

Своєрідним підсумком літературної діяльності Миколи Щербака стала книга його вибраних поезій "Чебрець", видана у 1991 р., до якої увійшли найкращі твори поета.

Творчість нашого земляка дослідив літературознавець Василь Пахаренко. На його думку, увесь поетичний світ М. Щербака віддзеркалюють такі його рядки:

*Софія... Лаєра...Золоті дзвіниці...
І Володимир із хрестом в руках...
Привіт тобі! Привіт тобі, Столице
Мого народу, славного в віках!..*

*Перехрещуся, підігну коліно –
Чолом тобі, мій Києве, віддам!
А потім переймуся і повільно
Ввійду, як входять у величний храм!*

Так, усе свідоме життя М. Щербак йшов до храму любові, краси, що іменується – Україна. Твори його дихають Україною, її історією, її природою, іменами славних українців. "Мотив, образ Батьківщини, – слушно зазначає Василь Пахаренко, – власне є віссю, на якій тримається, навколо якої обертається Щербаківа поетична планета":

*Зірниці вічні – срібний водоспад!
Та гомін з лісу – з-за Дніпра й Карпат,
Де у бою, серед п'ятми і згуб
Сія й палає вогняний Тризуб!*

Окремо виділяється у творчості Щербака християнська лірика. Містично співпереживаючи муки Спасителя на хресті, поет раптом осягає страшну правду: Страсна п'ятниця триває у його рідному краї уже віки:

*Пливе п'ятма полями України,
Як і тоді в далекій Галілеї,
І люди бродять пустою без роду,
А ворог сіє сім'я зловороже.
Коли ж мине, коли ж мине, мій Боже,
Велика п'ятниця мого народу?*

Символом України у пейзажній ліриці Щербака став чебрець. Поезія Миколи Щербака напрочуд світла, життєствердна. Майже всі дослідники, хто писав про твори нашого земляка, відзначають його високу майстерність, "зразкову техніку віршування". "Микола Щербак, – зауважує поетеса Ганна Черинь, – найкращий серед сучасних еміграційних поетів майстер мініатюр".

Дослідник творчості поета Роман Кухар писав: "Познайомившись достатньо з якісним багатством поезії Миколи Щербака, відкриваємо в ньому першого рядного поета, що володіє добірним, звучним і образним словом... Його поетична мова чиста, як вода з криниці народної творчості, запашна і милозвучна...".

Микола Щербак – майстер поезії не лише для дорослих, а й для маленьких читачів. Його мова соковита й добірна:

*Прилетіла ластівка
Рано навесні
З голубою ласкою
В тихій вишині.*

*З голубою ласкою,
З піснею в садку,
З хвилькою-грайливкою
В соняшнім садку...*

*Всюди повно щебету,
Гомону й тепла...
Ластівка на крилечках
Радість принесла!*

Про його збірку "Волошки" Василь Пахаренко пише: "Твори цієї книжки позначені тонким відчуттям, розумінням дитячої душі, глибоким патріотизмом, пізнавальною вартістю, а водночас ігровою спрямованістю".

Микола Іванович Щербак помер 7 червня 2010 року в містечку Норд-Порт штату Флорида.

Віриться, що творчість митця відгукнеться у душах земляків і займе належне місце у літературній скарбниці рідного краю.

ЛІТЕРАТУРА: Вибрані твори М. Щербака

Чебрець : [вибр. поезії] / Микола Щербак. – Кліфтон (США), 1991.

Волошки : дит. поезії / Микола Щербак. – Торонто, 1969. – 46 с.

Шлях у вічність : поема / Микола Щербак. – Нью-Йорк, 1954. – 29 с.

П'яний чебрець : лірика / Микола Щербак. – Торонто : Євшан-зілля, 1953. – 48 с.

[Поезії] / М. Щербак // Рідні голоси з далеких далей. – Черкаси, 2000. – С. 128 – 132.

[Поезії] / М. Щербак // Жива вода. – 1993. – Листоп. (№ 11). – С. 1, 8.

Абетка / М. Щербак // Криничка : антол. творів письм. Черкащини для дітей та юнацтва : [в 2 т.]. – Черкаси, 2009. – Т. 1. – С. 191 – 193.

[Вірші для дітей] / М. Щербак // Гілочка : письменники Черкащини – дітям. – Черкаси, 2002. – С. 331 – 337.

Про М. Щербака

Пахаренко, В. І. Вхідження до храму : (про поетичний світ Миколи Щербака) // Рідні голоси з далеких далей. – Черкаси, 2000. – С. 122 – 128.

Те саме : Холодний Яр. – 1996. – № 5. – С. 64 – 68.

Межиріч, Д. Тарасів земляк – Микола Щербак / Дмитро Межиріч // Жива вода. – 1993. – Листоп. (№ 11). – С. 8.

Поліщук, В. Микола Щербак / Володимир Поліщук // Гілочка : письменники Черкащини – дітям. – Черкаси, 2002. – С. 329 – 330.

Черінь, Г. Посмертне слово про митця / Ганна Черінь // Свобода. – 2010. – 25 черв.

Про поетичний світ Миколи Щербака [Електронний ресурс]. – Текст дані. – Режим доступу: topilna.ucoz.ua/forum/21-89-1/(дата звернення: 7.05.2015). – Назва з екрану.

17 грудня
100 років від дня народження
Героя Соціалістичної Праці
Г. Є. Буркацької
(17.12.1916 – 15.03.2006)

*Героїня праці,
жінка-трудівниця,
Кличе нас на подвиги вона.
Хай шумить, як море,
золота пшениця –
Наша сила буйна і рясна.*

Я. Івашкевич

Івашкевич, Я. Пісня про Галину Буркацьку / Я. Івашкевич // Черкас. край. – 2006. – 17 лют. – С. 9.

Галину Євгенівну Буркацьку по праву можна назвати одним з найвидатніших керівників сільського господарства Черкащини радянських часів. Вона неодноразово представляла СРСР у складі радянської парламентської і партійно-урядової делегації в Празі, Берліні, Каїрі, Софії, Стокгольмі. Як член Всесвітнього Конгресу Миру, побувала у Швеції, Німеччині, Англії, Єгипті, в країнах Південної Америки. Галину Буркацьку запрошували до себе визначні громадські діячі. Особливо яскраво вона пам'ятала зустріч зі знаменитим поетом Пабло Нерудю.

Народилася Г.Є Буркацька 17 грудня 1916 року в с. Геронимівка Черкаського району в родині бідних селян.

Відколи Галина Євгенівна себе пам'ятає, їхня сім'я завжди боролася за виживання. Батько часто мандрував у пошуках заробітку: то на будівництво залізниці, то на видобування вугілля й залізної руди на шахтах Донбасу й Криво-ріжжя. Два старші брати Галини померли від хвороб, а менших дівчинка доглядала, допомагаючи матері.

До школи Ганна Буркацька ходила за 6 кілометрів від дому – у Дахнівку. Навчалася старанно, тому що розуміла: тільки завдяки освіті зможе вирватися з полону злиднів.

Після закінчення семирічки, у зв'язку зі скрутним становищем та голодом, батьки відправили доньку залізницею до дідуся й бабусі в Росію. У Підмосков'ї, куди дід завербувався грабарювати на будовах, у магазинах хліба було вдосталь. Галина влаштувалася працювати прядильницею на Івано-Вознесенський меланжевий комбінат і з часом вступила до текстильного технікуму. Та чомусь злякалася, що не засвоїть програму російською мовою, і ще дужче затужила за рідним краєм.

Приїхавши додому, знову побачила злидні й голод. Сім'я виживала тільки завдяки корові (мати міняла молоко на крупи).

Ганну знайомі допомогли влаштувати в професійне училище деревооб-робного заводу, де учням видавали пайку чорного г'левкого хліба. Дівчина оволоділа професією столяра та повернулася в рідне село.

Першою усмішкою долі для Галини Буркацької була пропозиція голови сільської ради К. Зачепи. Він шукав освічену й відповідальну людину на посаду секретаря. Ось так Буркацька стала незамінною особою в селі – секретарем сільської ради (1933).

Кмітливу й розумну молоду секретарку направили до Києва на жіночі курси радянського активу, які вона закінчила відмінно. Нагородою за її успішність був годинник, який у майбутньому допомагав розподіляти сповнений депутатських турбот гарячий час, коли її, 18-річну комсомолку, у 1934 році обрали головою сільської ради в Шелепухах Черкаського району. З жалем жителі села проводжали молодого керівника на курси інструкторів райвиконкому, після закінчення яких Галина Буркацька два роки працювала в Черкаському райвиконкомі (1936 – 1937 рр.). Вона прагнула здобути вищу освіту, тому вступила до Харківського комуністичного університету імені Артема, який закінчила у 1938 році. Вийшла заміж і з чоловіком разом працювали комсоргами ЦК ВЛКСМ у харківських школах.

У перші дні гітлерівської навали Галина Євгенівна провела чоловіка на фронт, залишившись з малими дітьми на руках. З наближенням ворога сім'ю евакуювали.

З 1941 по 1944 роки Буркацька працювала в колгоспі "Серп і молот" Первомайського району Саратовської області.

Після війни Галина Євгенівна повернулася з дітьми в Геронимівку. Втративши чоловіка, сама виховувала дітей. Працювала в колгоспі "Радянська Україна". Згодом її обрали ланковою, потім – бригадиром коноплярів.

У 1946 році вступила в партію і була обрана секретарем партійної організації.

Першу нагороду Батьківщини – орден Трудового Червоного Прапора Галина Буркацька одержала у 1951 році за високі врожаї пшениці. У цьому ж році трудівники колгоспу с. Геронимівка обрали її головою правління. 35-річна вдова намагалася виправдати це довір'я. Коли об'єдналися колективні господарства трьох сіл – Геронимівки, Дахнівки й Василиці, загальні збори обрали Буркацьку головою укрупненої артілі. В тому ж році зернових зібрали по 28,6 центнерів з гектара, озимої пшениці на площі 278 гектарів – по 25,3 центнера. Про такі врожаї раніше ніхто й не мріяв. Сорок два трудівники були нагороджені орденами й медалями, а Галині Буркацькій присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці (1951).

З іменем героїні пов'язані великі зміни в селі, зростання добробуту людей. У Геронимівку приїжджали переймати досвід численні делегації з інших областей України, навіть із зарубіжних країн.

У 1957 році очолюване Г.Є Буркацькою господарство встановило рекорд, виробивши на кожні 100 га сільськогосподарських угідь 114 центнерів м'яса і 600 центнерів молока. Для теперішніх господарств України це фантастичний показник. Галину Євгенівну відзначили другою Золотою Зіркою і вдруге присвоїли звання Героя Соціалістичної Праці (1958).

Працюючи керівником господарства, Галина Євгенівна збирала матеріал для кандидатської дисертації, яку успішно захистила. Наполегливо працюючи, продовжувала наукову роботу.

Буркацька Г.Є. – кандидат економічних наук з 1967 року, з 1968 року – старший викладач кафедри організації праці в Київській сільськогосподарській академії. Вона стала доцентом Української сільськогосподарської академії. Лекції, які читала Галина Євгенівна, завжди захоплено сприймали студенти. Хто ж міг ще переконливіше розкрити технологію успіху, як не керівник і вчена, яка створила передове господарство.

Героїня неодноразово обиралася делегатом кількох з'їздів КПРС (IX – XII). На XII з'їзді її було обрано членом Центральної ревізійної комісії. Вона була депутатом Верховної Ради СРСР 3-6-го скликань.

Великі заслуги Галини Буркацької перед Батьківщиною. Вона нагороджена двома орденами Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора і медалями. Також нагороджена орденом княгині Ольги II ступеня (2006).

Галина Буркацька написала кілька книг, якими користувалися студенти та керівники господарств.

Черкащани, зокрема жителі Геронимівки, пишуться своєю землячкою, яка прославила рідний край. Досі в селі про неї ходять легенди, її добре пам'ятають і завжди тепло згадують. Біля Будинку культури, на батьківщині героїні, височить на гранітному постаменті її бронзове погруддя.

Про неї складено пісню, яка довгий час була надзвичайно популярною. 10 вересня 2008 року відбулося відкриття меморіальної дошки на будинку в селі Геронимівка, де жила ця видатна жінка.

15 березня 2006 року перестало битися серце талановитого керівника, вченого, видатного державного і громадського діяча.

Пам'ять про Галину Буркацьку назавжди збережеться в серцях черкащан.

ЛІТЕРАТУРА:

Негода, М. Т. Галина Буркацька / М. Т. Негода. – Київ : Держсільгоспвидав УРСР, 1960. – 60 с.

Калиновська, Т. Вибір Г. Є. Буркацької / Т. Калиновська, П. Жук // Реабілітовані історією. Черкаська область. – Сміла, 2008. – Кн. 6. – С. 259 – 261.

Трохименко, В. Галина Буркацька – легендарний новатор сільськогосподарського виробництва / Василь Трохименко // Черкащина. – 2013. – № 2. – С. 43 – 46.

Стасів, Т. Жінка, державний діяч, людина / Т. Стасів, П. Жук // Сіл. обрії. – 2011. – 25 лют. – С. 5.

Негода, М. Їй дарували квіти на всіх континентах / Микола Негода // Черкас. край. – 2006. – 17 лют. – С. 9.

Соколенко, Г. Буркацька Галина Євгенівна – двічі Герой Соціалістичної Праці / Г. Соколенко // Черкас. правда. – 2006. – 10 лют. – С. 2.

Романюк, І. М. Буркацька Галина Євгенівна / І. М. Романюк // Енциклопедія історії України. – Київ, 2003. – Т. 1 : А-В. – С. 411.

Електронний ресурс Наровлянский, А. Буркацкая Галина Евгеньевна [Електронний ресурс] / А. Наровлянский. – Текст. дані. – Режим доступу: www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id16116/(дата звернення: 28.04.2015). – Назва з екрану.

23 грудня
100 років від дня народження
Героя Радянського Союзу
О. В. Тканка
(23.12.1916 – 13.04.2006)

*Доволі демократична була людина...
Доброта, людиноцентризм були харак-
терними рисами Олександра Тканка.*

Анатолій Кузьмінський

Кузьмінський, А. Людина з великої літери / А. Кузьмінський // Вісн. Городищини.
– 2011. – 23 груд. – С. 6.

Олександр Васильович Тканко народився 23 грудня 1916 року в селі Ма-
кіївка Антонівської волості Пирятинського повіту Полтавської губернії (нині Ва-
рвинського району Чернігівської області) в багатодітній родині сільського ко-
валя. Навчався в Антонівській народній сільській школі, яку успішно закінчив у
1932 році. Вирішивши стати педагогом, вступив на педагогічні курси при Прилу-
цькій педшколі.

У 1932 – 1935 роках здобував освіту на історико-географічному факультеті
Ніжинського інституту соціального виховання, водночас вступивши на за-
очну форму навчання до Київського державного педагогічного інституту на істо-
ричний факультет (1934). У 1938 році О. Тканко отримав диплом I ступеня (з
відзнакою) за фахом учителя історії.

Перші кроки педагогічної діяльності молодий спеціаліст зробив у школах
Молдавії (1935 – 1939 рр.). В середині 1940 року він був призначений директо-
ром Любешівського педагогічного училища Волинської області. Цю посаду О.В.
Тканко обіймав з 7 листопада 1939 року по 7 вересня 1940 року, після чого був
призваний на дійсну військову службу до лав Червоної армії.

У лютому 1941 року він став курсантом військово-політичних курсів Київ-
ського військового округу, які закінчив у вересні 1941 року.

Із початком війни О. Тканко служив бійцем в артилерійському полку, потім
– інструктором політвідділу району авіабазування. Саме тоді у нього визрів план
знищення ворожих літаків на аеродромах у німецькому тилу. Цю ідею він запро-
понував політуправлінню Сталінградського фронту і військове керівництво схва-
льно її сприйняло. Було прийнято рішення по формуванню парашутно-десант-
ної групи для проведення диверсійних акцій на аеродромах ворога. Комісаром
цієї групи був призначений Олександр Васильович Тканко. Після завершення

операції, в ході якої було знищено 14 бомбардувальників і 2 винищувачі, О. Тканка залишили у зоні Сталінградського фронту для організації партизанських загонів у тилу ворога. Його діяльність була визнана високорезультативною і з лютого 1943 року він потрапив у розпорядження Представництва Українського штабу партизанського руху при Військовій раді Південно-Західного фронту.

Влітку 1943 року групу під командуванням Тканка десантували на Полтавщину. У складі партизанського з'єднання Ковпака новий загін знищив 5 ешелонів ворога, згодом взяв участь у форсуванні Дніпра, за що 4 січня 1944 року Олександр Тканку було присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Наступна висадка його групи була вже під Чернівцями навесні. У липні 1943 року він очолив сформоване на Закарпатті з двох диверсійних груп партизанське з'єднання. Із липня по листопад партизани знищили і взяли в полон більше тисячі солдат і офіцерів ворога, пустили під відкіс три ешелони, звільнили з концтаборів кілька сотень цивільних громадян і військовополонених. Причини феноменального успіху Олександра Тканка – у його тактиці, що не вписувалася в усталені канони радянського партизанського руху. Ця тактика не вкладалася в рамки досвіду таких визначних партизанських генералів, як Наумов, Ковпак, Федоров, які діяли, як правило, великими партизанськими з'єднаннями, мали базовий табір із землянками, кухнею, шпиталем. О.В. Тканко стверджував, що "кожне з'єднання має діяти без обозів, невеликими групами, які завдають блискавичного удару і відразу зникають", тримаючи ворога в постійній тривозі. Ось так у Закарпатті за 4 місяці з'єднання Тканка знищило понад півтори тисячі фашистів, пустило під відкіс 15 паровозів, зруйнувало 25 мостів. Все це було зроблено так, ніби діяла окрема військова частина. Коли одна група відволікала ворогів, друга перебувала в засаді і зустрічала карателів шквальним вогнем.

Олександр Тканко чотири рази десантувався у тил гітлерівців і щоразу повертався живим.

Було чимало героїчних сторінок партизанської боротьби О. Тканка під час війни. Він нагороджений орденом Леніна, медаллю "Золота Зірка", двома орденами Червоного Прапора, орденом Богдана Хмельницького I ступеня, Жовтневої революції, орденами Вітчизняної війни, Чехословацьким бойовим хрестом I ступеня, медалями "За оборону Сталінграду", "За Перемогу" та рядом інших нагород.

27 грудня 1944 року Народна Рада Закарпатської України видала розпорядження щодо створення народних дружин. Начальником Центрального штабу Народної дружини був призначений Олександр Тканко. Він же став начальником Головної міліції Закарпатської України та заступником уповноваженого Народ-

ної Ради у справах внутрішньої і державної безпеки. Згодом очолив обласне управління внутрішніх справ. Але педагогічна робота була його улюбленою справою і він повернувся до педагогічної діяльності.

У серпні 1945 року О.В. Тканка було призначено директором Чернівецького учительського інституту, де він працював до вересня 1949 року.

На новому місці роботи він отримав наукове звання доцента і, керуючи навчальним закладом, водночас очолював у ньому кафедру історії СРСР. Активно розпочавши наукову діяльність, працював над дисертацією, яку успішно захистив у 1948 році та здобув науковий ступінь кандидата історичних наук.

О. Тканко брав активну участь у громадській роботі, обирався депутатом Чернівецької міської ради, був членом пленуму Чернівецького міськкому партії.

З часом доля назавжди поєднала Олександра Васильовича з Черкащиною. 3 березня 1953 року його було призначено ректором Черкаського державного педагогічного інституту. На цій посаді він перебував 26 років (до 1979 р.).

Під керівництвом О.В. Тканка педінститут розвивався надзвичайно динамічно. Ректор максимально сприяв забезпеченню навчального закладу висококваліфікованими науково-педагогічними кадрами, дбав про розширення науково-дослідної роботи та науково-навчальної бази кафедр. З'явилися нові спеціальності, збільшився контингент студентів інституту.

У 1959 році підготовку фахівців вели вже чотири факультети – фізико-математичний, природничий, філологічний та фізичного виховання, а в середині 1960-х років до них додалися факультети іноземних мов і загальнонауковий. Ректор по-батьківському піклувався про студентів. Було побудовано студентський гуртожиток, новий навчальний корпус на 1100 студентів, забезпечений найсучаснішим технічним обладнанням.

У роки ректорства О. Тканка примножилися культурно-мистецькі та спортивні здобутки інституту. За його ініціативи були створені та швидко набули визнання студентський самодіяльний ансамбль танцю "Черкащанка" та жіноча гандбольна команда "Освіта". У 1964 році першим на Черкащині олімпійським чемпіоном став випускник факультету фізичного виховання Андрій Хімич.

Обов'язки ректора Олександр Васильович поєднував з викладацькою справою на кафедрі історії. Його педагогічна майстерність гармоніювала з високим науковим рівнем викладання та вагомими здобутками в науково-дослідній роботі. Усе це стало підставою для здобуття нового наукового звання. У грудні 1969 року О.В. Тканку було присвоєно вчене звання професора кафедри історії КПРС Черкаського державного педінституту.

Залишивши посаду ректора (1979), він продовжував педагогічну діяльність на посаді професора кафедри історії до 1994 року. Держава високо оцінила

працю О.В. Тканка, рівень його педагогічної майстерності, нагородивши його орденом Трудового Червоного Прапора (1961 р.), "Знак Пошани" (1967 р.) та медалями. Професора було визнано одним з кращих лекторів республіки (з 1965 по 1967 рр.).

О.В. Тканко був надзвичайно активною і цілеспрямованою особистістю. Керівну і педагогічну діяльність він успішно поєднував з громадською роботою. Протягом багатьох років його обирали депутатом міської ради. Він був членом партійних органів обласного рівня, делегатом XXII з'їзду КПРС та XXIV з'їзду КПУ. Тривалий час працював головою правління Черкаської обласної організації товариства "Знання", був членом республіканського правління Товариства дружби і культурних зв'язків із зарубіжними країнами.

З 1985 по 1993 роки обіймав посаду голови Черкаського обласного комітету захисту миру.

Вчений є автором кількох сотень публікацій наукового та науково-публіцистичного змісту, ряду монографій, серед яких однією найціннішою є книга "Черкаси. Короткий нарис" (у співавторстві), опублікована у 1958 році. Частина творів автора має мемуарний характер, де описані події війни ("Третій десант", 1958 р.).

Вагомим доробком вченого є праці та цикли публікацій краєзнавчого змісту, тому що найбільшим натхненником дослідницької діяльності була для нього захоплююча історія Черкаського краю. Окремі праці науковця присвячені видатним історичним постатям Черкащини – Богдану Хмельницькому та Тарасу Шевченку. Надзвичайно плідною виявилася діяльність Олександра Васильовича під час створення 26-томної енциклопедії "Історія міст і сіл Української РСР", де він обіймав посаду заступника головного редактора. За активну діяльність у галузі науки та культури О.В. Тканку присвоєно звання заслуженого працівника вищої школи Української РСР.

13 квітня 2006 року перестало битися серце Олександра Васильовича Тканка. Похований він у м. Черкаси.

Черкащина пам'ятає свого героя. У 2006 році на будівлі ЧНУ імені Богдана Хмельницького О. Тканку встановлена меморіальна дошка. За ініціативи цього університету та Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту і здоров'я у місті Черкаси щорічно проводяться змагання з легкої атлетики "Меморіал О.В. Тканка". Напередодні змагань студенти відвідують могилу Героя Радянського Союзу О.В. Тканка, що стало доброю традицією та виховним заходом для першокурсників.

ЛІТЕРАТУРА: Вибрані праці О. В. Тканка

Третій десант : (з щоденника партизан. боротьби) / літ. запис П. М. Жука, М. З. Дашківського. – Київ : Політвидав України. – 1985. – 184 с.

Партизанський рух на Україні в період Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. / О. Тканко // Велич подвигу народного : Тези матеріалів обл. наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр. – Черкаси, 1995. – С. 23 – 25.

Стрибок у вогонь / О. Тканко // Вітчизна. – 1985. – № 1. – С. 125 – 136.

Черкаси : короткий нарис / Олександр Тканко, Семен Найден. – Черкаси, 1958. – 142 с.

Від заштатного вузу – до провідного державного педінституту // Українська козацька держава : витоки та шляхи історичного розвитку : Матеріали Шостих Всеукр. іст. читань. – Київ-Черкаси, 1997. – Кн. 2. – С. 14 – 16.

Про О. В. Тканка

Михайлик, Ю. Тканко Олександр Васильович. Герой Радянського Союзу / Ю. Михайлик // Герої-освітяни і науковці України. – Київ, 2012. – С. 292 – 294.

Клименко, Т. Партизанська тактика Олександра Тканка / Т. Клименко // Увінчані славою. – Черкаси, 2010. – С. 132 – 136.

Туменко, Л. Батько для студентів, постать для Черкащини / Леонід Туменко, Микола Костецький // Земля батьків. – 2004. – 28 квіт. – С. 4.

Покась, О. Людина з великої літери / О. Покась // Вісн. Городищини. – 2011. – 23 груд. – С. 6.

Клименко, Т. Доля чи випадок? / Тетяна Клименко, Петро Жук // Прес-Центр. – 2008. – 10 груд. – С. 29.

Терехова, Л. Грудьми захищав Батьківщину. Засівав її добром / Л. Терехова // Земля Черкаська. – 2006. – 22 груд. – С. 4.

Високі критерії : [про наукову роботу викладачів ЧДПІ] / О. Тканко // Черкаська правда. – 1976. – 10 лют. – С. 3.

Електронний ресурс Сердюков, І. Тканко Олександр Васильевич [Електронний ресурс] / Сердюков, І. – Текст. дані. – Режим доступу: www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=3874/(дата звернення: 28.04.2015). – Назва з екрану.

Електронний ресурс. – Операція "Концерт". – Текст. дані. – Режим доступу: pobeda.elar.ru/issues/operatsiya_kontsert/uchitel-propagandist-diversant-partizan/(дата звернення: 28.04.2015). – Назва з екрану.

Зміст

Пам'ятні дати Черкащини у 2016 році.....	3
300 років від дня народження церковного діяча, архімандрита Мельхіседека Значко-Яворського.....	23
70 років від дня народження Героя України М. С. Васильченка....	27
80 років від дня народження письменника В. І. Захарченка.....	29
100 років від дня народження народного художника України Д. Г. Нарбута.....	34
125 років від дня народження поета П. Г. Тичини, ім'я якого пов'язане з Черкащиною.....	39
75 років від дня народження заслуженого лікаря України А. І. Фесуна.....	42
125 років від дня народження генерал-хорунжого Армії УНР Ю. Й. Тютюнника.....	44
155 років від дня смерті Т. Г. Шевченка і перепоховання його на Чернечій горі в м. Канів.....	48
80 років від дня народження поета А. О. Савченка.....	53
75 років від дня народження письменника В. М. Сироватського.....	57
150 років від дня народження економіста Т. І. Осадчого.....	60
100 років від дня народження краєзнавця, фольклориста, археолога О. П. Діденко.....	63
200 років від дня народження церковного діяча, історика, краєзнавця Л. І. Похилевича.....	68
125 років від дня народження поета і літературознавця П. П. Филиповича.....	72
50 років музею С. С. Гулака-Артемівського у м. Городище.....	76
70 років від дня народження історика А. Ю. Чабана.....	79

150 років від дня народження історика, голови Центральної Ради УНР М. С. Грушевського.....	82
90 років від дня народження почесного краєзнавця України Ф. П. Людного.....	87
100 років від дня народження поета М. Щербака.....	90
100 років від дня народження Героя Соціалістичної Праці Г. Є. Буркацької.....	94
100 років від дня народження Героя Радянського Союзу О. В. Тканка.....	98